

Árskýrsla Norðursvæðis Vatnajökulsþjóðgarðs

Úr Hafragilsundirlendi. Mynd: Hjörleifur Finnsson

Árið 2009

Hjörleifur Finnsson, þjóðgarðsvörður Norðursvæðis
Helga Árnadóttir, aðstoðarmaður þjóðgarðsvarðar

Nóvember 2010

Efnisyfirlit

1. Inngangur.....	2
2. Samantekt.....	2
2.1 Starfsemin almennt	2
2.2 Starfsmenn.....	2
2.3 Framkvæmdir.....	3
3. Svæðisráð	3
4. Verndaráætlun, skipulag, mannvirki og rannsóknir.....	3
4.1 Verndaráætlun.....	3
4.2. Mannvirki	4
4.3. Fornleifar og örnefni	5
4.4. Rannsóknir	5
5. Starfsemi Jökulsárgljúfra	6
5.1. Helstu verkefni ársins	6
5.2. Bifreiðar, hjól og búnaður	7
5.3. Starfsmenn.....	8
5.3.1. Heilsársstarfsmenn	8
5.3.2. Sumarstarfsmenn.....	9
5.3.3. Sjálfboðaliðar	11
5.3.4. Símenntun - Endurmenntun – Ráðstefnur - Fundir.....	12
5.3.5. Fatnaður starfsmanna.....	13
5.4. Gestir og þjónusta Þjóðgarðsins	14
5.4.1. Vegir og opnun.....	14
5.4.2. Tjaldsvæði	15
5.4.3. Gljúfrastofa	17
5.4.4. Annað	20
5.5. Fræðsla	21
5.5.1. Fræðsluáætlun	21
5.5.2. Landvörðurinn og skipulag umhverfistulkunar	22
5.5.3. Fræðsludagskrá og þátttaka sumarsins.	22
5.5.4. Útgáfur	24
5.5.5. Heimasíða – Vefsíða	25
5.6. Almannatengsl og samstarfsverkefni.....	26
5.6.1. Þjóðgarðsskóli	27
5.6.2. NEED verkefnið	27
5.7. Öryggismál	27
6. Sérstakir atburðir	29
6.1. UNP móti	29
6.2. Álfahátið	29
6.3. Jökulsárhlaup	30
6.4. Jólatré í Ásbyrgi.....	30
7. Önnur friðlýst svæði í umsjá Jökulsárgljúfra.....	30
7.1 Náttúruvættið Dettifoss, Selfoss, Hafragilsfoss og nágrenni	30
7.2. Vestaraland	30
VIÐAUÐAR	31
Viðauki I. Ástandsskýrsla um náttúruvættið Dettifoss, Selfoss, Hafragilsfoss og nágrenni.	31
Viðauki II. Skýrsla landvarða í Drekkagili og Herðubreiðarlindum.....	37
Viðauki III. Samanburður á verðskrám 2008 og 2009.....	88
Viðauki IV. Birgjar Gljúfrastofu, Ásbyrgi sumarið 2009.....	89
Viðauki V. Sumardagskrá Jökulsárgljúfra	90
Viðauki VI. Dagskrá gönguviku í Jökulsárgljúfrum 2009.	94

1. Inngangur

Löng hefð er fyrir því að skrifa árskýrslu fyrir Jökulsárgljúfur. Nú býður svo við að Vatnajökulsþjóðgarður hefur stækkað og þjóðgarðsvörður hans í Jökulsárgljúfrum er orðin ábyrgur fyrir öllu Norðursvæði hans. Þótt svo hafi verið lögformlega frá stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs sumarið 2008, var reyndin önnur: þjóðgarðsvörður á Austursvæði sá um hálandissvæði Norðursvæðisins sumrin 2008 og 2009. Þess vegna á þjóðgarðsvörður á Norðursvæði erfitt með að skrifa heildstæða árskýrslu fyrir allt svæðið. Leiðin sem farin verður hér er að láta skýrslu Landvarða um Herðubreiðalindir og Öskju látin fylgja með hefðbundinni skýrslu um Jökulárgljúfur í viðauka.

2. Samantekt

Ef eithvað eitt setti mark sitt á starfsárið 2009 var það gerð verndaráætlunnar og stækkun Norðursvæðisins þjóðgarðsins. Um 2000 ferklómetrar bættust við þegar Dyngjufjöll, Askja og svæðin þar vestur og suður af féllu inn í þjóðgarðinn í apríl. Engar breytingar urðu þó á landvörsu eða starfsemi þjóðgarðsins við þessa stækkun og bíða þær ársins 2010. Þá þarf að taka til hendinni, og er fyrsta skrefið það að þjóðgarðsvörður taki yfir það sem hann lagalega ber ábyrgð á, en það er rekstur svæðisins, sem eins og kunnugt er var tímabundið í höndum þjóðgarðsvarðar Austursvæðis.

2.1 Starfsemin almennt

Starfsemi 2009 var á flestan hátt sambærileg og 2008. Vegna kreppu var þó reynt að gæta sérstaks aðhalds og nýta allt eins vel og mögulegt væri. T.a.m var opnumartími Gljúfrastofu skertur um klukkutíma á dag á háannatímanum þar sem síðasti klukkutíminn gaf mjög lélega nýtingu. Landvarsla var með svipuðu sniði, þótt minnháttar breytingar væru gerðar á vaktakerfi og viðveru. Heldur var bætt í fræðslu. Almennt gekk starfsemin vel, engar stórar leiðinlegar uppákomur eða slys (þetta á reyndar bara við um Jökulsárgljúfur). Gestir virtust almennt ánægðir með flest nema veðrið, sem virðist hafa afgerandi áhrif á fjölda gistiñatta. Gistiñóttum fækkaði úr rúmlega 18 þúsund í um 15 þúsund á milli ára, og voru þær 4 þúsund færri í júlí miðað við fyrra ár.

1. mynd. Sjálfboðaliðar vinna í göngustíg frá Gljúfrastofu

2.2 Starfsmenn

Heilsársstarfsmenn á Norðursvæði voru tveir á árinu 2009, Hjörleifur Finnsson þjóðgarðsvörður og Helga Árnadóttir, aðstoðarmaður. Þau voru bæði ráðin 2008 og því tiltölulega ný í starfi. Ákveðinn skortur á samfellu í starfinu leiðir af því þegar báðum lykilstarfsmönnum er skipt út á sama tíma. Samt sem áður gekk reksturinn mjög vel. Mikil álag var hins vegar á heilsárstarfsmönnum yfir sumartímann. Margir

halda að afar rólegt sé yfir vetrartíman hjá starfsmönnum, svo var ekki 2009 og þurfti þjóðgarðsvörður t.a.m að vinna yfirvinnu alla mánuði ársins (en yfirvinna er ekki greidd á veturnar). Í raun er það þannig að afar stífl forgangsröðun á verkum er við lýði og mikið af verkefnum sem til langs tíma eru nauðsynleg, en valda ekki katastrófum þótt þau bíði, er frestað sí og æ, eins og kemur ítrekað fram í þessari skýrslu. Fjölgun heilsársstarfsmanna í Jökulsárgljúfrum og á Norðursvæðinu er fyrir löngu tímabær. Ráða þarf sérfræðing til þess að sjá um hálendishluta svæðisins og nýr starfsmaður í Gljúfrastofu er orðin aðkallandi svo að þjóðgarðsvörður geti sinnt skyldum sínum við margfalt stærra svæði.

2.3 Framkvæmdir

Engin sérstök framkvæmdaáætlun var gerð fyrir Jökulsárgljúfur eða Norðursvæðið 2009. Fé til framkvæmda kom úr sameiginlegum potti Þjóðgarðsins alls og var ekki skilgreint í upphafi árs hve mikið það skyldi vera. Það er afar bagalegt að geta ekki skipulagt framkvæmdir með góðum fyrirvara. Lítilsháttar fór í viðhald á Ási II og öðrum húsum og tvö smærri verkefni voru kláruð við Gljúfrastofu. Enn er ýmsu ólokið við Gljúfrastofu, þar veigamest er bílastæðið, sem er alldýr framkvæmd. Mikilvægt er að klára framkvæmdir við Gljúfrastofu. Án þess fær framkvæmdin ekki sinn endalega svip eða Þjóðgarðurinn jákvæðari ímynd.

Einnig liggur fyrir að með lagningu nýs Dettifossvegar stendur Þjóðgarðurinn frammi fyrir nýjum framkvæmdum upp á tugi milljóna á næstu árum. Í skýrslu sérfræðinganeftndar um stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs voru því gerð þau grundvallarmistök, að áætla ekkert fé til framkvæmda í Jökulsárgljúfrum.

3. Svæðisráð

Í svæðisráði fyrir Norðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs sátu 2009: Ingólfur Ásgeir Jóhannesson fyrir Samtök umhverfis- og náttúruverndarfélaga á Norðurlandi, Ingvar Þóroddsson fyrir Samtökum útvistarfélaga, Böðvar Pétursson frá Skútustaðahrepp formaður, Friðrika Sigurgeirssdóttir frá Þingeyjarsveit, Katrín Eymundsdóttir varaformaður frá Norðurþingi og Ingvi Ragnar Kristjánsson frá Ferðamálasamtökum Norðausturlands. Sá síðastnefndi sagði sig frá sæti sínu vegna anna snemma á árinu, en þrátt fyrir nokkurn þrýsting á ferðamálasamtokin skipuðu þau ekki nýjan í hans stað.

Svæðisráð fundaði formlega fjórum sinnum á árinu og kom fjöldi mála til umræðu og afgreiðslu. Þar fyrir utan voru haldnir fjölmargir vinnufundir vegna vinnu við verndaráætlun. Fundargerðir ráðsins eru tiltækar á vef Vatnajökulsþjóðgarðs, www.vatnajokulsthjodgardur.is.

4. Verndaráætlun, skipulag, mannvirki og rannsóknir

4.1 Verndaráætlun

Verndaráætlun fyrir þjóðgarðinn í Jökulsárgljúfrum leit dagsins ljós 1997. Unnið var eftir henni þar til Vatnajökulsþjóðgarður var stofnaður í júní 2008 og umfangsmikil vinna við verndaráætlun hófst. Skv. lögum um Vatnajökulsþjóðgarð ber svæðisráðum skylda til að skila inn tillögum að verndaráætlunum, hvert fyrir sitt svæði, eigi síðar

en 18 mánuðum eftir stofnun garðsins. Svæðisráð fól Náttúrustofu Norðausturlands (NNA) að hafa umsjón með verkinu og kom það í hlut Sigþrúðar Stellu Jóhannsdóttur starfsmanns NNA að leiða það starf, ásamt því að samræma vinnuna á milli svæða. Verndaráætlunin er metnaðarfullt verkefni, sem ekki einungis mun skilgreina auðlindir, hættur, tækifæri, vöktun og eftirlit, heldur er um heildstæða skipulagsáætlun að ræða, sem tekur til uppbyggingu þjónustu og mannvirkja. Gríðarlegt starf var innt að hendi árið 2009, þar fór Sigþrúður Stella fremst í flokki, en einnig er vert að nefna framlag svæðisráðsins sem var mun meira en búast má við af ólaunuðum nefndarmönnum. Í lok árs lá svo fyrir að svæðisráð Norðursvæðis myndi halda sig innan gefins tímaramma og skilaði það tilögu sinni til stjórnar í lok janúar 2010.

Markmið 2009:

- Að svæðisráð skili af sér tillögu að verndaráætlun í lok árs. Náðist.
- Að stuðla að auknum rannsóknum á svæðinu. Náðist að hluta.
- Að ljúka gerð fræðsluáætlunar. Náðist ekki.

Markmið 2010:

- Hefja vinnu við framfylgd nýrrar verndaráætlunar.
- Að stuðla að rannsóknum á svæðinu.
- Að hefja vinnu í samstarfi við hin svæðin að fræðsluáætlun.

4.2. Mannvirki

Úr skýrslu fyrra árs: *Í mars 2008 komu menn frá Framkvæmdasýslu ríkisins og tóku út flest hús í Jökulsárgljúfrum. Skýrslu var skilað í byrjun september og að sögn skýrsluhöfunda voru kostnaðartölur áætlaðar á verðlagi maí mánaðar 2008. Skýrslan áætlaði 18 miljónir króna í það koma húsum í Ásbyrgi, Ási og Vestaralandi í viðunandi horf. Skýrslan tekur ekki til húsa eða mannvirkja í Vesturdal, Hólmaturgum og Dettifossi (austan og vestan) og er það ákveðin galli. Einnig er ekki nógu gott að kostnaður við að gera upp Birkiland var ekki metinn þar sem skýrsluhöfundur telur sig hafa fengið skilaboð frá starfsmönnum þjóðgarðsins að húsið væri ekki inn í myndinni fyrir framtíðaruppbyggingu þjóðgarðsins og lagði því til að það yrði rifið. Slíkt er alls ekki víst, þar sem engin skipuleg umræða eða ákvarðanataka hefur farið fram um það mál.*

Verndaráætlun mun taka til framtíðarskipulags og notkunar hins óskipta lands á Vestaralandi og mun því skýra kosti hvað varðar húsnæðið þar. Framtíðarákvörðun má hins vegar ekki bíða mikið lengur en það, þar sem þjóðgarðurinn ber umtalsverðan kostnað af þessum eignum.

Hitt liggur fyrir að þjóðgarðinn skortir boðlegt húsnæði fyrir annan heilsársstarfsmann sinn, og má teljast heppni að aðstoðarmaður þjóðgarðsvarðar fann húsnæði í sveitinni á hinum frjálsa markaði, þar sem ekki er til staðar virkur leigumarkaður. Svæðisráð beindi erindi varðandi þetta til stjórnar Vatnajökulsþjóðgarðs sem ekki hefur verið afgreitt þegar þetta er skrifað.

Engin afgerandi skref hafa verið tekin vegna Vestaralands og Birkilands síðan þetta var skrifað og eru því þessi mál enn í lausu lofti. Önnur mannvirki eru í sæmilegu eða góðu ástandi, og hefur sumt verið lagfært eftir athugasemdum í skýrslunni. Burtséð

frá fyrrgreindum göllum skýrslunnar kemur í ljós að áætlun hennar á kostnaði er afar ónákvæmur, t.d. kostaði nýr stigi í Ás II í lok árs 2009 sjöhundruðþúsund krónur en áætlað var einu og hálfu ári fyrr að hann kostaði eina miljón og tvöhundruðþúsund. Einnig var hafin undirbúningur að byggingu salerna við Dettifoss að vestan, og er það bráðnauðsynleg framkvæmd vegna nýs Dettifossvegar.

Markmið 2009:

- Að gera kostnaðaráætlun á endurnýjun Birkilands. *Náðist ekki.*
- Hefja undirbúning að deiliskipulagi þegar niðurstaða stjórnar um húsnaðismál Þjóðgarðsins liggur fyrir. *Náðist ekki.*

Markmið 2010:

- Að gera kostnaðaráætlun á endurnýjun Birkilands.
- Hefja undirbúning að deiliskipulagi þegar niðurstaða stjórnar um húsnaðismál Þjóðgarðsins liggur fyrir.
- Að hefja framkvæmdir við salerni að Dettifossi að vestan svo þau verði tekin í notkun 2011.

4.3. Fornleifar og örnefni

Ekkert var unnið í þessum málum af hendi starfsmanna Þjóðgarðsins, en stefnumarkandi þættir voru unnir í verndaráætlun, og er því stefnan í einstökum málum almennt skýrari en var.

Markmið fyrir 2009:

- Að hefja skráningu og GPS mælingu örnefna í Þjóðgarðinum. *Náðist ekki.*
- Að fá ráðgjöf Fornleifaverndar um verndun og viðhald menningarminja. *Náðist ekki.*
- Að fá upplýsingar frá Fornleifastofnun um fornminjar á svæðinu. *Náðist.*

Markmið 2010.

- Sömu og 2009.

4.4. Rannsóknir

Úr skýrslu fyrra árs:

Það kemur leikmanni á óvart hversu gloppótt náttúrufar í Jökulsárgljúfrum hefur verið rannsakað. Möguleiki er að eitthvað af rannsóknum rykfalli í háskólum um víða verold án þess að við vitum að þær hafi verið gerðar. Í framtíðinni hlýtur Þjóðgarðurinn að reyna að halda betur utan um þær rannsóknir sem hafa verið gerðar og beita sér fyrir því með skipulögðum hætti að gloppur í þekkingu á náttúrufari garðsins verði fylltar.

Annað svið og mikilvægt fyrir garðinn, sem ekki hefur verið sinnt sem skyldi á undanförnum árum og áratugum eru rannsóknir á ferðamálum. Sáralítil áreiðanleg tölfraði er til um fjölda gesta í garðinum og er slíkt afar óheppilegt í allri áætlanagerð, sérstaklega í ljósi komandi Dettifossvegar. M.ö.o. þá er notast við getspeki sem stendur til að áætla aukinn fjölda ferðamanna á svæðinu á næstu árum. Þetta er óásættanlegt. Telja þarf strax sumarið 2009 á helstu bílastæðum og

gönguleiðum garðsins. Það yrðu nauðsynlegar og ómetanlegur upplýsingar fyrir gerð verndaráætlunar og stjórnun garðsins, sem sparað gætu milljónir í rekstri hans.
Í stuttu máli sagt, urðu engar breytingar á þessu árið 2009, en líkur eru á að 2010 verði gestir taldir í Jökulsárgljúfrum.

Sem fyrr stóð Náttúrustofa Norðausturlands stóð fyrir þrennskonar rannsóknum á svæðinu síðastliðið summar:

1.

Náttúrustofan vaktar fylinn í Ásbyrgi með því að telja virk hreiðurstæði árlega. Sumarið 2009 voru 504 virk hreiðurstæði sem er töluverð fækkun frá því árið áður. Í king um aldamótin voru um 1300 hreiðurstæði í Ásbyrgi.

2.

Flórgoðinn á Ástjörn hefur lengi átt undir högg að sækja. Á hverju vori hafa fáein pör mætt á tjörnina og hafið varp en lítið komist upp af ungum. Til að kanna hugsanlegar ástæður þessa kortlagði Náttúrustofa Norðausturlands flórgoða á Ástjörn vikulega sumarið 2007. Mun meira var af flórgoða árið 2007 en undanfarin ár, 10 pör verptu og talið er að um 15 ungar hafi komist upp sem telst góð framleiðsla fyrir þessa tegund. Ekki var fylgst eins grannt með framgangi flórgoðavarps árið 2008 eins og gert var 2007. Ungatalning fór þó fram þann 30. júlí 2008 og var þá 21 ungi á tjörninni sem er meira en árið áður. 2009 var ekki talið skipulega, en við reglulegar minnkaveiðar og athuganir þjóðgarðsvarðar, komu í ljós a.m.k. 7 hreiður og var töluvert af ungum á tjörninni þegar líða fór á sumar.

2. mynd. Fuglaskoðun við Ástjörn á Fugladegi 4. júlí.

3.

Fiðrildavöktun fór fram í Ási þriðja árið í röð. Náttúrustofa Norðausturlands sér um vöktunina. Ekki liggja fyrir niðurstöður úr þeim talningum.

5. Starfsemi Jökulsárgljúfra

5.1. Helstu verkefni ársins

Í kjölfar bankahrunsins og innreiðar kreppunnar var ekki farið í miklar nýframkvæmdir í Jökulsárgljúfrum í ár heldur leitast við að halda hlutunum við.

Snemma sumars var farið í að reyna að leiða lykt frá rotþrómu við Gljúfrastofu frá innganginum í húsið. Sett var lögn frá rotþrómu og leidd upp í eina fánastöngina. Þetta skilaði árangri, lyktina lagði ekki lengur að innganginum. Innanhúss var bætt við innréttningar í anddyri (hillur bak við afgreiðslu) sem og keyptir nýjir standar undir söluvöru (samskonar og voru fyrir). Einnig var bætt við bæklinga- og

landakortastanda. Við Gljúfrastofu á enn eftir að ganga frá bílastæði, helluleggja geilina sunnan við hús sem og að helluleggja í kringum húsið. Einnig þarf að skipuleggja betur reitinn norðan við húsið. Núna er þarna grjóthleðsla, súrheysturn og vatnskrani. Allt er þetta frekar vannýtt og óaðgengilegt í dag.

Við Dettifoss að austan var bætt við 4000 l vatnstank í vatnskerfið fyrir salernisaðstöðuna. Fyrir var 2000 l tankur, þannig að þetta var 3-föld stækkun á kerfinu. Rekstur vatnsveitunnar við Dettifoss gekk betur í sumar en í fyrra. Einungis þurfti að loka salernum einu sinni, í sólarhring, vegna bilunar í rafstöð. Í fyrra voru salernin hins vegar lokað tvívar sinnum nokkra daga í senn. Hvort að stærri vatnstankur ráði úrslitum um það hvort rekstur vatnsveitunnar gangi betur er ekki gott að segja. Það hefur sýnt sig frá upphafi (2005) að það eru ákv. hlutir sem gefa sig (startari í rafstöð, rafgeymir, flotrofar o.s.fr). Mikilvægt er að koma sér upp viðgerðarsetti, þannig að sem flestir varahlutir séu á staðnum þegar bilanir koma upp. Gerður var þjónustusamningur við Röndina á Kópaskeri um uppsetningu, eftirlit og viðhald með rafstöðinni. Fóru þeir á 2. vikna fresti í eftirlitsferðir. Gekk sú samvinna vel sem og að leitað var til þeirra utan hefðbundins eftirlits.

Í Ásbyrgi voru helstu framkvæmdir grisjun alskavíðis og viðju á tjaldsvæðinu, breikkun syðsta hluta Skógarstígs (næst botni), lagfæringar við stíginn að Botnstjörn og uppsetning á betri merkingum á upphafi gönguleið frá Gljúfarstofu.

Í Vesturdal, Hólmatungum og við vestanverðan Dettifoss var ekki mikið um framkvæmdir. Unnið var þó í stígum í Vestudal og í Hafragilsundirlendi.

3. mynd. Starfsmaður vinnur í göngustíg innst í Ásbyrgi

5.2. Bifreiðar, hjól og búnaður

Heilsárbílinn er sjálfskiptur Toyota pallbíll, sem kom til notkunar vorið 2007. Eins og síðastliðið sumar vorum við með two sumarbíla, fólksbíl (Skoda Octavia) og pallbíl (Mitsubishi L200). Fólksbílinn kom um mánaðarmót maí og júní, pallbílinn í byrjun júní. Pallbílinn fór í lok ágúst og fólksbílinn um mánaðarmót september/október. Pallbílinn var allt sumarið staðsettur í Vesturdal og þar af leiðandi voru 2 bílar í Ásbyrgi. Nauðsynlegt er að hafa 2 pallbíla til umráða. Sú nýbreytni var gerð í sumar að dráttarkúla var sett undir fólksbílinn. Þetta var til mikillar hagræðingar. Með þessu var pallbílinn t.d. ekki eins bundinn því að vera notaður í ruslaferðir. Einnig var fólksbílinn mikið nýttur í daglegar eftirlitsferðir að Dettifoss austanmegin, þar sem hann var sparneytnari á díselolíu en heilsárbílinn.

Í fyrra sumar komu 2 reiðhjól í Jökulsárgljúfur, 2 dömuhrjól og 1 fjallahjól. Eitt hjólið var staðsett í Vesturdal og hin tvö í Ásbyrgi. Eins og í fyrra, voru hjólin vel nýtt af starfsmönnum og eru orðin sjálfsgagður hluti af umhverfisvænum ferðamóta

starfsfólks. Þau nýtast vel þegar fara þarf rukkhring á tjaldsvæði, eða í þrif- og eftirlitsferðir, hvort sem er í Ásbyrgi eða í Vestudal. Í sumar fengum við töskur til að setja á hjólin sem nýttust mjög vel, t.d. til að flytja brúsa með heitu vatni til þifra á salernum þar sem bara er kalt vatn. Töskurnar eru í raun nauðsynlegar til þess að hægt sé að nýta hjólin sem skyldi. Æskilegt væri að bæta við einu hjóli í Ásbyrgi, Vesturdal og Öskju.

Dráttarvél svæðisins var mikið notuð eins og undanfarin ár. Einnig eru keðjusögin og orfin mikilvæg tæki. Til eru tvö orf í Gljúfrum og þarfnast þau bæði viðgerðar.

Í sumar voru þrjár talstöðvar í Vesturdal og þrjár í Ásbyrgi. Í Vesturdal eru yfirleitt ekki fleiri en 3 á vakt í einu og geta því allir haft talstöðvar. Í Ásbyrgi eru oft 5 á útvakt í einu, þannig að það fer eftir verkefnastöðu hver er með talstöð hverju sinni. Talstöðvar voru í nokkuð góðu lagi í sumar, enda var skipt um batterí í fjórum þeirra. Talstöðvarnar eru enn góður samskiptamáti. Flestir starfsmenn bera þó á sér eigin GSM síma og hægt að ná í flesta á þann hátt ef svo ber undir.

Um mitt sumar í fyrra komst á GSM samband í Vestudal, eftir að komið var fyrir sendi á Sauðafelli austan Jökulsár. Þetta stórbreytti öryggi starfsmanna og ferðamanna á svæðinu. Einnig er mjög þægilegt fyrir starfsfólk í Ásbyrgi að geta náð sambandi við starfsfólk í Vesturdal á fljótlegan hátt, án þess að vera háður talstöð í Gljúfarstofu.

Markmið fyrir 2009:

- Að skrá verkfærin í eignaskrá. *Náðist ekki.*
- Að kanna fjármögnun á sexhjóli með kerru sem nota má sem öryggisbúnað og við göngustígagerð. *Náðist ekki, þar sem ekki fékkst fjármagn.*
- Fjölga reiðhjólum úr þremur í fjögur. *Náðist ekki.*
- Kaupa 2 hjólatöskur. *Náðist.*
- Laga talstöðvar. *Náðist.*

Markmið fyrir 2010

- Að skrá verkfærin í eignaskrá.
- Að kanna fjármögnun á sexhjóli með kerru sem nota má sem öryggisbúnað og við göngustígagerð.
- Fjölga reiðhjólum úr þremur í fjögur
- Lagfæra orfin tvö eða kaupa ný

5.3. Starfsmenn

5.3.1. Heilsársstarfsmenn

Heilsárstarfsmenn voru Hjörleifur Finnsson þjóðgarðsvörður og Helga Árnadóttir, aðstoðarmaður hans. Heilsársfólk gengu í flest störf, sumar sem vetur, allt eftir því hvernig verkefnis- og starfsmannastaða var. Hjörleifur var í fæðingarorlofi fyrstu vikur júnímánaðar og var Helga staðgengill hans á meðan. Báðir heilsárstarfsmenn hófu störf eftir mitt ár 2008. Sumarið 2009 var því fyrsta sumarið sem Jökulsárgljúfur og Norðursvæðið voru í umsjá þeirra. Í Jökulsárgljúfrum er í mörg horn að líta sem snúa að umsjón svæðis. Rekstur Gljúfrastofu er stór þáttur af vinnu

heilsárstarfsmanna yfir sumarið, ekki síður en rekstur tjaldsvæða, umsjón með landvörðum, verkamönum og sjálfboðaliðum, eftirlit gönguleiða og umsjón með svæðinu í heild. Í sumar fór mikill tími heilsárstarfsmanna í umsýslu um Gljúfrastofu. Að hluta til kom það til út af nýju kassakerfi sem tekið var í notkun rétt áður en að vertíðin hófst og nokkurn tíma tók að sníða af helstu byrjunarörðuleika sem fylgja nýjum kerfum. Mikil viðvera í Gljúfarstofu bitnar á umsjón með verkefnum utandyra. Rekstur upplýsingamiðstöðvar er engu að síður verkefni sem krefst utanumhalds og vinnu. Hugmynd er því næsta sumar verði ráðnir tveir starfsmenn sem skipti með sér vöktum í Gljúfrastofu. Í sumar var ráðinn inn starfsmaður til að sjá um Gljúfrastofu en einungis í tæpar 5 vikur. Tímabilið þarf að vera lengra og með því fæst betra utanumhald um starfsemi gestastofunnar.

Yfir sumartímann tókst að minnka yfirvinnu heilsársstarfsmanna töluvert. Hún fór hjá aðstoðarþjóðgarðsverði ekki mikið yfir 30 tíma kvótann sem greiddur er yfir sumartímann. Þjóðgarðsverði varð minna ágegt, enda þurfti hann að vinna töluverða yfirvinnu vegna fundahalda utan hefðbundins vinnutíma, einnig yfir haust og vetur. Ljóst er að eðli starfs þjóðgarðsvarðar er þannig að ekki verður komist hjá yfirvinnu. Tímaspursmál er hvenær þeir munu krefjast réttar síns með tilheyrandi kostnaði fyrir þjóðgarðinn.

Markmið fyrir 2009:

- Að vinnuskipulag virki eins vel og framast er kostur, svo ógreidd yfirvinna minnki. *Náðist að hluta.*

Markmið fyrir 2010:

- Að vinnuskipulag virki eins vel og framast er kostur, svo ógreidd yfirvinna minnki.

5.3.2. Sumarstarfsmenn

Sumarstarfsmenn þjóðgarðsins voru 14 sumarið 2009, samtals 140 vinnuvikur sem er fækkan um 2 vinnuvikur frá árinu 2008.

Lítill breyting var á skipulagi, fjölda og vinnuvikum starfsmanna frá fyrra sumri. Fjórir nýjir starfsmenn komu til starfa, 3 landverðir og 1 verkamaður. Helmingur landvarða í Jökulsárgljúfrum 2009 var með landvarðapróf en í fyrra voru allir landverðir með landvarðapróf. Landverðir sem sótt hafa landvarðanámskeið eru betur í stakk búinir til að sjá um fræðslu og náttúrutílkun og æskilegt er að sem flestir landverðir hafi sótt námskeiðið. Allir starfsmennir stóðu sig hins vegar mjög vel, í fræðslu og öðrum verkum og góður starfsandi var í hópnum.

Í sumar var tekið upp það fyrirkomulag að halda starfsmannafundi einu sinni í viku. Fyrsti fundurinn var haldinn 17. júní og sa síðasti 19. ágúst. Alls voru þetta 9 fundir (þar af einn með framkvæmdastjóra og formanni stjórnar). Fundirnir byrjuðu yfirleitt kl. 16.00, þannig að allar vaktir dagsins gætu komið á fundinn, og reynt var að láta þá ekki standa lengur en í 1 klst. Þetta fyrirkomulag reyndist vel, sérstaklega þar sem oft hefur reynst erfitt að ná til allra starfsmanna þar sem starfssvæði Jökulsárgjúfra er stórt og dreifing starfsmanna um svæðið mikil. Á alla fundi mætti starfsfólk sem var á vöktum í Vesturdal.

Starfsmenn, tímabil og starfsreynsla var sem hér segir:

Starfsmenn	Tímabil	Starfshlutfall	Starfssumur
Landverðir			
Guðrún Jónsdóttir yfirlandvörður, Vesturdal	5. júní - 20. ág.	100%	10 sumarið
Gerður Guðmundsdóttir	15. júní - 21. ág.	100%	3 sumarið *
Hulda Rós Bjarnadóttir	2. júní - 24. ág.	100%	1 sumarið
Jóna Óladóttir	13. júní - 10. ág.	100%	17 sumarið
Kristín Þóra Jökulsdóttir	15. maí - 31. ág.	100%	3 sumarið **
Ragnheiður Björk Sigurðardóttir	15. júní - 14. sept	100%	1 sumarið
Snaðís Laufey Bjarnadóttir	2. júní - 14. ág.	100%	2 sumarið
Stefán Viðar Sigtryggsson	1. maí - 30. sept	100%	2 sumarið
Verkamenn			
Árni Björn Jónsson	15. júní - 24. júlí	100%	7 sumarið
Árdís Hrönn Jónsdóttir	15. júní - 23. ág.	100%	5 sumarið
Sigrún Sigurjónsdóttir	29. júlí - 31.ág.	100%	1 sumarið
Ræsting			
Björg Guðmundsdóttir	1. júní - 23. ág.	73%	2 sumarið °
Sigurfljóð Sveinbjörnsdóttir	1. júní - 23. ág.	73%	1 sumarið
Starfsmaður í Gljúfrastofu			
Ásrún Lára Jóhannsdóttir	1. júlí - 3. ág.	100%	7 sumarið +

*Par af 2 sumur á hálendinu

**Par af 1 sumar á hálendinu

+Par af 5 sumur sem landvörður í Jökulsárgljúfurmá árunum 1979-1983

°Hafði áður unnið við afleysingar

Fjöldi vinnuvika sumrin 2008 og 2009 er lágmarks fyrirkomulag sem þarf að vera í Jökulsárgljúfrum til að halda uppi ákveðnu þjónustustigi. Ekki má mikið út af bera (veikindi eða sérstaklega mikill ferðamannastraumur) til að álag aukist verulega á starfsfólk. Ef vinnuvikum verður fækkað er ekki annað í boði en að minnka þjónustu (styttri opnumartímar, færri fræðsluferðir, minna viðhald, minni viðverða úti á svæðum, o.s.frv.). Minni þjónusta bitnar á ferðamönnum og ekki síst á náttúrunni sjálfri.

Vinnufyrirkomulag var svipað og í fyrra. Heilsársstarfsmenn sáu um uppgjör og vörslu fjármuna. Í Ásbyrgi voru tveir starfsmenn á vakt til kl. 01.00 á föstudögum og laugardögum á 6 vikna tímabili. Það tryggir öryggi starfsmanna að vera tveir á ferð á tjaldsvæðinu þegar kljást þarf við fólk í misgóðu ástandi og undir áhrifum áfengis.

Fyrirkomulagið í sumar bitnaði þó á vinnuá lagi á laugardags og sunnudagsmorgun, þar sem næturvakt gat ekki mætt til starfa fyrr en um hádegi.

4. mynd. Starfsmaður slær lípínu norðan við Ásbyrgi

Undanfarin ár hefur neyðarsími á tjaldsvæði verið stilltur til skiptist á heilsárstarfsmenn þegar starfsmenn eru ekki á vakt. Í sumar var síminn tekinn úr umferð þar sem talið var að ef að tilvik eru ekki þess eðlis að neyðarlínan sé látin vita, að þá séu þetta tilvik sem geta beðið þar til starfsmenn mæta á vakt. Bakvaktir voru felldar niður í Vesturdal og opnunartími skrifstofu þar lengdur (frá 19.00 til 20.00). Bakvaktir í Vesturdal voru hugsaðar sem öryggi fyrir ferðamenn þegar eini samskiptamáttinn út fyrir svæðið var í gegnum talstöð landvarða. Með tilkomu GSM sambands í Vesturdal breyttust þær forsendar. Tveir starfsmenn voru staðsettir í Vesturdal mestan hluta sumarsins, eins og í fyrra, og komu lítið á vaktir í Ásbyrgi. Það fyrirkomulag reyndist vel.

Markmið fyrir 2009:

- Að vinnuskipulag skili hámarksafköstum og virkni.
- Stefnt að meiri viðveru við Dettifoss beggja vegna ár svo og við Hljóðakletta. *Náðist ekki.*
- Komið verði upp eiginlegu vaktakerfi á tjaldsvæði og næturvaktir verði um helgar í Ásbyrgi. *Náðist ekki (en viðvera fram yfir miðnætti á tjaldsvæði).*

Markmið fyrir 2010:

- Stefnt að meiri viðveru við Dettifoss beggja vegna ár svo og við Hljóðakletta.
- Að ráða tvo upplýsingafulltrúa sem skipti með sér vöktum í Gljúfrastofu.

5.3.3. Sjálfboðaliðar

Sjálfboðaliðar frá Umhverfisstofnun unnu að ýmsum verkefnum í Þjóðgarðinum í sumar. Litlir hópar sjálfboðaliða höfðu aðsetur í Skógarvarðarhúsi vor og haust þegar ekki voru landverðir í því, en annars voru sjálfboðaliðir með búðir á tjaldstæðinu. Byggður var trépallur á tjaldsvæðinu undir matartjald sjálfboðaliðanna og bætti það aðstöðu þeirra til muna, þar sem með trégólfri hverfur raki úr tjaldinu.

Helstu verkefni sjálfboðaliða í sumar voru:

- Undirbúnungur og frágangur á tjaldsvæði vor og haust. Þeir hjálpuðu til við að setja út og ganga frá áningaborðum, ruslagrindum og fleiri stórum hlutum. Án þessa vinnuframlags þyrfti að fjölgja um einn starfsmann í maí og september.
- Gljúfrastofa. Grjóthellur settar við starfsmannainnganginn norðanmegin. Gerður stígur sem tengir Gljúfrastofu og tjaldsvæði (yfir golfvölliinn).
- “Nýji” stígurinn (Sögustígur), frá Ás-afleggjara að Gilsbakka kláraður.
- Sjálfboðaliðar aðstoðuðu við grisjun á tjaldsvæði og grisjun meðfram veginum inn í botn.
- Nýjum flotbrúm bætt við göngustíginn að Ástjörn, þar sem hann liggur næst Veitunum.
- Gatnamót við austurenda golfvallar lagfærð (Gatnamót að Ási, Áshöfða, Vesturdal og Gljúfrastofu). Lagðir nýjir stígur og búnar til trétröppur upp á veginn.
- Botn Ásbyrgis. Bætt við möl í aðalgöngustíginn, frá gatnamótum að Lind og Botnstjörn að útsýnispalli. Unnið í stígnum þannig að hann verði fær hreyfihömluðum. Einnig var syðsti hluti Skógarstígsins breikkaður og stærsta grjótið tekið úr honum.

- Viðhald á stígum og stígum breytt í Hljóðaklettum.
- Viðhald á stígum í Hafragilsundirlendi og lagfæring á flosbrúm
- Viðhald á stígum við Dettifoss að vestan.

Chas Goemans og Þorsteinn Hymer,
starfsmenn Umhverfistofnunar,
undirbjuggu og skipulögðu vinnu
sjálfboðaliðanna en verkstjórar sáu um
daglega verkstjórn. Sjálfboðaliðar unnu á
svæðinu sem hér segir (að auki nokkrir
dagar í maí og sept):

21.06. - 04.07	10 manna hópur
06.07. - 12.07	7 manna hópur
12.07. - 18.07	5 manna hópur
19.07. - 24.07	5 manna hópur
01.08. - 15.08	4 manna hópur
16.08. - 28.08	4 manna hópur

5. mynd. Sjálfboðaliðar vinna í göngustíg sunnan við Ás

Í heildina voru þetta um 45 starfsvikur sjálfboðaliða. Það munar um minna en samt voru þetta helmingi færri vikur en í fyrra (þá 98 starfsvikur). Þetta þarf samt ekki endilega að hafa haft áhrif á vinnuafköst. Í fyrra var nokkuð um stóra hópa, jafnvel "holiday groups" þar sem vinnuafköstin eru oft þau sömu og hjá minni hóp sem vinnur oft markvissara og hraðar, eins og hóparnir voru að jafnaði núna í sumar.

Markmið fyrir 2009:

- Að marka stefnu varðandi húsnæðismál sjálfboðaliða á staðnum. *Náðist ekki.*
- Að móta stefnu varðandi starfsþjálfun og sjálfboðaliðastörf. *Náðist ekki*

Markmið fyrir 2010:

- Sömu og fyrir 2009

5.3.4. Símenntun - Endurmenntun – Ráðstefnur - Fundir

Heilsársstarfsmenn sóttu eftirfarandi námskeið og ráðstefnur á árinu 2009.

- Þjóðgarðsvörður sótti ráðstefnu í Mývatnssveit og Kelduhverfi um jarðferðamennsku (e: geotourism) 3.-4. september og hélt þar erindi um Vatnajökulsþjóðgarð og jarðferðamennsku.
- 5. -10. október sótti aðstoðarmaður þjóðgarðsvarðar ráðstefnu NEED (Northern environmental education development) verkefnisins, sem svæði þjóðgarðarins eru aðilar að. Ráðstefnan fór fram í Noregi.

Fundir á árinu 2009:

Starfsmenn sóttu ýmsa fundi á árinu. Helstu fundir voru í tengslum við, Verndaráætlun, Dettifossveg, Markþing, svæðisráð, undirbúnung að stofnun

Fálkaseturs, Veiðifélag Litluárvatna og NEED verkefnið auk funda eða málþinga um ýmis ferðamál, náttúruvernd og önnur verkefni innan sem utan stofnunar.

Vegna verndaráætlunnar sótti þjóðgarðsvörður a.m.k. 24 fundi. Þar af var farið í þrjár vettvangsferðir á hálendið, tvær með svæðisráði Norðursvæðis og eina með samráðshópi um Vonarskarð. Aðstoðarþjóðgarðsvörður sótti mun færri fundi og fór ekki í vettvangsferðir. Samt er ljóst að vinna við verndaráætlun tók upp töluverðan tíma heilsárstarfsmanna í samráði, gagnaöflun og ferðum og er varlega áætlað tímajöldi liggi ekki undir 300 tímum á árinu 2009, mikið af þeim var unnið í ógreiddri yfirvinnu af þjóðgarðsverði.

Þann 15. júní í sumar var félagið Safnaþing – Þingeysk söfn og saga stofnað.

Þjóðgarðurinn er stofnfélagi í féluginu. Helstu markmið Safnaþings eru:

Að stuðla að öflugu og metnaðarfullu starfi í menningarmiðlun í Þingeyjarsýslum. Félagið vinnur að auknu samstarfi þeirra aðila sem standa að sýningum, söfnum, setrum og annarri menningarmiðlun á starfssvæðinu. Þannig mun félagið efla gildi svæðisins út frá menningarlegu tilliti. Félagið mun vinna að sameiginlegri kynningu og markaðsstarfi.

Jökulsárgljúfur eiga einn fulltrúa í stjórn félagsins. Þjóðgarðurinn hefur hag af því að eiga í samstarfi við aðila sem sjá um söfn og sýningar. Fyrsta afurðin af þessu samstarfi er fyrirhuguð útgáfa fyrir sumarið 2010 á kynningarbækling um söfn og sýningar á Norðurlandi, sem unninn verður í samstarfi Safnaþings og safnaklasans við Eyjafjörð.

Sameiginlegir fundir þjóðgarðsvarða og framkvæmdastjóra voru haldnir fjórum sinnum, og telur þjóðgarðsvörður að fjölga mætti þeim og þá mögulega á formi símafunda.

Markmið 2009:

- Að stefna að reglulegum fundum þjóðgarðsvarða Vatnajökulsþjóðgarðs, og mögulega allra heilsárstarfsmanna. *Náðist að hluta*
- Að starfsmönnum gefist kostur á að sækja þá starfstengdu fundi, ráðstefnur og námskeið sem nauðsynleg eru fyrir faglegan rekstur. *Náðist að hluta.*

Markmið 2010:

- Að starfsmönnum gefist kostur á að sækja þá starfstengdu fundi, ráðstefnur og námskeið sem nauðsynleg eru fyrir faglegan rekstur.

5.3.5. Fatnaður starfsmanna

Í dag er komin nokkuð góð heildarmynd af einkennisbúningi landvarða Vatnajökulsþjóðgarðs, sem saman stendur af merktum útvistarfatnaði frá Cintamani; stakkur úr öndunarefni, buxur, powerstretch jakki og flíshúfur. Starfsfólk er sérstaklega ánægt með að vera vel merkt og sýnilegt í starfi sínu.

Í fyrra var óskað eftir stuttermabolum til skiptana. Í sumar komu inn tvenns konar pólóborir: Snemma sumars fengu starfsmenn bláa pólóboli sem einungis voru til í stórum stærðum. Þessi bolir hentuðu illa nettum kvenkyns landvörðum en voru hins vegar mjög notadrjúgir til verka utandyra. Um mitt sumar voru því pantar pólóborir í kvenstærðum og með kvensniði. Því miður komu þessir bolir einungis í hvítu og hentuðu því illa til starfa utan Gljúfarstofu. Í báðum tilfellum komu bolirnir of seint á

starfstöðvar. Það þarf því enn að halda áfram með að bæta einkennisfatnað starfsmanna. Helstu áherslur eru:

Stuttermabolir:

Fyrir sumarið 2010 þarf að vera búið að finna hentuga bómullarboli sem:

- Koma bæði í í kvenskyns- og herrastærðum
- Eru í lit, þannig að hægt sé að nota þá bæði við afgreiðslustörf sem og utanhúss.
- Starfsfólk fái a.m.k 2 boli til skiptanna
- Bolirnir þurfa að vera komnir á starfsstöðvar í lok maí.

Fatnaður fyrir "skítverkin":

Landverðir og aðrir starfsmenn Þjóðgarðsins þurfa oft að sinna ýmsum verkum, þar sem getur borgað sig að vera ekki of fint klæddur. Stakkurinn og powerstretch jakkinn henta því ekki til slíkra verka. Á starfstöðum þurfa að vera til vinnugallar og bómullarpeysur sem nota má til slíkra verka

Markmið fyrir 2009:

- Finna hentuga (bómullar/ullar) boli fyrir starfsmenn. *Náðist að hluta.*
- Finna öndunar-regnbuxur fyrir heilsársstarfsmenn. *Náðist ekki.*
- Finna vinnufatnað sem nýtist til allra verka. *Náðist ekki.*
- Samræma stefnu um vinnufatnað starfsmanna Þjóðgarðsins, umfram það sem tekið er fram í kjarasamningum landvarða. *Náðist að hluta.*

Markmið fyrir 2010:

- Finna hentuga (bómullar/ullar) boli fyrir starfsmenn.
- Finna vinnufatnað sem nýtist til allra verka.
- Samræma stefnu um vinnufatnað starfsmanna Þjóðgarðsins, umfram það sem tekið er fram í kjarasamningum landvarða.

5.4. Gestir og þjónusta Þjóðgarðsins

5.4.1. Vegir og opnun

Vegir svæðisins opnuðust á svipuðum tíma og í fyrra. Vegurinn um Hólssand (nr. 864) var opnaður föstudaginn 29. maí og sama dag var opnað í Vesturdal frá Kelduhverfi (nr. 862). Vegurinn suður að Dettifossi vestan ár og áfram suður á þjóðveg (nr. F862) opnaðist hins vegar ekki fyrr en 17.júní, sem er viku seinna en í fyrra. Daginn eftir fór SBA sína fyrstu áætlun að Dettifossi og héldu þeir úti áætlun til loka ágúst.

Hólssandur varð ófær eftir hret í byrjun október sem og vegurinn vestan ár.

Vegir innan Jökulsárgljúfra sem og vegurinn um Hólssand voru mjög slæmir í sumar (sjá má umfjöllun um Hólssand í skýrslu í viðauka um Náttúrvættið Dettifoss, Hafragilsfoss og Selfoss). Mjög lítið viðhald var á vegi 862, lítið um að vegurinn væri heflaður eða rykbundin. Í kjölfar mikillar rigningartíðar í sumar fór svo að suma daga í ágúst var vegurinn vart talinn fær litlum fólksbílum sökum mjög stórra polla. Ekki eru líkur á að vegasamgöngur Þjóðgarðsins batni fljótlega, þar sem ekki er ennþá búið að bjóða út 2. og 3. áfanga nýs Dettifossvegar. 1. áfangi vegarins, frá þjóðvegi 1 norður að Dettifossi verður orðinn fær um mitt næsta sumar (2010) og fullkláraður sumarið

2011. Þó ætlað vegagerðin sér að fylla í verstu holurnar frá Dettifossi niður á Norðausturveg strax sumarið 2010.

Gljúfrastofa var opin frá 1. maí til 30. sept. Tjaldsvæðið í Ásbyrgi var opnað 15. maí og tjaldsvæðið í Vesturdal var opnað formlega þegar vatn komst á dalinn 8. júní. Tjaldflatir í Ásbyrgi voru nokkuð kalnar eftir veturinn og í sumar var þeim flötum sem verst litu út lokað öðru hvoru. Þar sem ekkert flóð kom í Vesturdalsána þetta vorið komu flatirnar vel undan vetri. Nokkrum flötum burfti þó að loka í sumar vegna álags. Báðum tjaldsvæðum var lokað 15. september. Salernin inni í Ásbyrgi voru opnuð 25. maí. Fram að þeim tíma gátu gestir nýtt sér salernisaðstöðu í Gljúfrastofu. Þar sem september var frostlítill var hægt að halda salernum opnum til 28. september. Salernin við Dettifoss austanverðan voru opnuð 3. júní og var þeim ekki lokað fyrr en 26. september.

5.4.2. Tjaldsvæði

Samanlagðar gistenætur Ásbyrgis og Vesturdal urðu rúmar 15.000 árið 2009 sem er fækkun um tæp 3.000 frá fyrra ári. Sumarið í ár var veðurfarslega ekki gott á Norðausturlandi, sérstaklega ekki í júlí og ágúst, enda voru gistenætur 4.000 færri í júlí miðað við sama mánuð 2008. Ber þar hæst fækkun Íslendinga. Í júní var betri tíð og þá voru gistenætur líka um 1.500 fleiri en 2008. Samanlagðar gistenætur útlendinga voru örlítið hærri í 2009, um 300 fleiri en 2008. Gistenætur og sértekjur þeim tengdar standa því og falla sem fyrr með veðurfari.

Sumarið 2007 voru skráðar um 1.700 gistenætur hópferða. Í fyrra voru einungis skráðar um 300 gistenætur hópferða. 2009 eru skráðar um 700 gistenætur. Skýrsluhöfundar telja að fjölgunin í ár stafi af betri skráningum á hópferðum, sérstaklega gistenóttum á vegum ferðaskrifstofunnar Wikinger Reisen.

2009 var engin helgi mjög fjölmenn á tjaldsvæðinu í Ásbyrgi. Tvær helgar voru rúmlega 400 manns á svæðinu en í fyrra var t.d. ein helgi með yfir 1000 manns. Að þessum sökum var aldrei vatnsskortur á tjaldsvæðinu þó svo að einu sinni hafi verið heitavatnslaust um tíma. Aðsókn um Verslunarmannahelgina var dræm enda veðurfar ekki gott. Meðal annars þurfti að hækta við varðeld og kvöldvöku á sunnudagskvöldinu.

Nokkuð var um kvartanir vegna óláta á tjaldsvæðinu og komu þær yfirleitt fram daginn eftir. Þar sem hægt var, var fólk áminnt og beðið að yfirgefa svæðið sem fyrst. Það var ekki sérstök næturvarsla í sumar en um helgar voru tveir starfsmenn á vakt til kl. 1 eftir miðnætti. Gjaldskráin hækkaði um u.b.b. 13 % 2009. Í viðauka III eru gjaldskrár 2008 og 2009.

Í 2008 voru teknir í notkun nýjir rafmagnsstaurar á tjaldsvæðinu. Fyrir voru 4 staurar sem ekki náðist að nota með hinum nýju í fyrra. Eftir lagfærings síðastliðið haust voru gömlu staurarnir teknir í notkun í sumar. Alls eru því á tjaldsvæðinu:
Austan megin (nýjir staurar): 8 staurar, hver með 6 x 1500 W tenglum.
Vestan megin (gömlu staurar): 4 staurar, hver með 4 x 900 W tenglum.

Alls eru því 64 rafmagnstengi á tjaldsvæðinu (48 x 1500 W og 16 x 900 W). Þess ber að geta að nútíma ferðahýsi gefa fólk möguleika á að nota ýmisskonar rafmagnstæki sem sum hver taka mikið rafmagn. Starfsfólk þarf að upplýsa fólk vel um hvað tenglarnir þola mikið rafmagn og eins þurfa að vera upplýsingar við hvern staur, því séu rafmagnsfrek tæki notuð getur það slegið út í hinum tenglunum. Mikil aukning hefur verið undanfarin ár á húsbíla- og hjólhýsaeign Íslendinga. Á tjaldsvæðinu í Ásbyrgi er það orðið svo að þær flatir þar sem rafmagnsstaurarnir eru, eru þær flatir sem verst líta út. Það er stöðug ásókn í tenglana og sífellt verið að aka þungum bílum/hýsum inn á flatirnar.

Í sumar var töluverðum tíma og starfskröftum varið í grisjun alaskavíðis og viðju á tjaldsvæðinu. Mikið af skjólbeltum fór illa í haustveðri 2008 auk þess að vera úrsérsprottið. Mikla vinnu og meira fjármagn þarf þó í þetta verkefni ef vel á að vera. Skipta þarf alveg út alaskavíði og viðju fyrir íslenska runna. Ekki einungis vegna þess að trén eru úrsérsprottin, heldur eru báðar þessar tegundir erlendar. Auk þess getur viðjan (sem er norskur gulgviðir) sáð sér út og jafnvel blandast íslenska gulgviðinum.

6. mynd. Ásbyrgi í haustlitum

Í sumar voru sem fyrr tveir pokar í ruslagrindunum; einn fyrir sorp og einn fyrir áldósir/plastflöskur og glerflöskur. Enn ber mikið á því að gestir hendi almennu sorpi í dósapokana. Við reyndum sem fyrr að bæta merkingar við dósapokana og vonandi bætti það flokkunina. Við gáfum síðan efstu tveimur bekkjum Öxarfjarðarskóla dósirnar eftir að þau höfðu skilið frá annað rusl og nota þau ágóðann í ferðasjóð.

Wikinger Reisen ferðaskrifstofan var með fastar tjaldbúðir á tjaldsvæðinu í Ásbyrgi, frá byrjun júlí og fram til loka ágúst. Alls voru þeir með 580 gistiætur á tjaldsvæðinu. Tjaldbúðirnar voru á sama stað og 2008, þ.e. nálægt gamla þjónustuhúsini; matartjaldið á malarundirlagi og gistiþjöldin á flötinni rétt hjá. Starfsmenn Wikinger Reisen voru beðnir um að færa gistiþjöldin reglulega, til að koma í veg fyrir skemmdir á grasinu og gekk það nokkuð vel eftir.

Rétt rúmlega 100 manns skráðu sig í gestabókina á tjaldsvæðinu við Dettifoss. Þetta er nokkuð færra en undanfarin ár. Vitað er að margir skrá sig ekki í gestabókina. En að auki var tíðarfarið slæmt í sumar og það gæti hafa aftrað fólk frá því að ganga Mývatn-Ásbyrgi, en göngufólk á þeirri leið er meiri hluti þeirra sem tjalda við Dettifoss. Síðasta skráning í dagbókina var 1. september. Ekkert aðgengi er að fersku vatni við tjaldsvæðið. Landverðir bera næstum daglega vatn í brúsum að tjaldsvæðinu. Í byrjun júlí kvörtuðu tjaldgestir yfir aðskotakvikindum í vatnsbrúsanum. Tekið var sýni og það sent á Náttúurstofu Norðausturlands. Rannsókn leiddi í ljós að þarna höfðu verið á ferð krabbadýr af

ættbálki rauðdríla sem geta fjölgað sér mjög hratt. Kvikindin eru meinlaus en brúsarnir voru þvegnir vel eftir þetta. Vatnið sem landverðir bera með sér á upptök sín í lind í Vesturdal sem ekki hafa verið gerðar athugasemdir við af heilbrigðisyfirvöldum. Engu að síður lýsir þetta vandamálum tengdum vatnsbólum í Vesturdal, þar er ekki borhola og í þurrum árum getur orðið vatnsskortur.

Fjöldi gistenáttu á tjaldsvæðunum í Ásbyrgi og Vesturdal var sem hér segir:

	Maí		Júní		Júlí		Ágúst		Sept*		Alls	
	Ísl.	Útl.	Ísl.	Útl.	Ísl.	Útl.	Ísl.	Útl.	Ísl.	Útl.	Ísl.	Útl.
Ásbyrgi	151	48	1.909	587	4.162	1.946	2.060	1.531	54	177	8.336	4.289
	0	0	158	257	587	981	187	724			932	1.962
	Samt.	151	48	2.067	844	4.749	2.927	2.247	2.255	54	177	9.268
Alls	199		2.911		7.676		4.502		231		15.519	

* Ásbyrgi og Vesturdalur tekið saman.

Markmið fyrir 2009:

- Að koma á næturvöktum í Ásbyrgi. *Náðist að hluta. Tveir starfsmenn fram yfir miðnætti á föstudags- og laugardagskvöldum*
- Að fjölgja rafmagnstengingum á tjaldsvæði. *Náðist – eldri staurar í notkun aftur.*
- Að koma upp skýli fyrir tjaldgesti á gamla grunninum á tjaldsvæðinu í Ásbyrgi. *Náðist ekki*
- Að lagfæra aðstöðuna hjá Wikinger Reisen. *Náðist.*
- Að fjölgja salernum. *Náðist ekki.*

Markmið fyrir 2010:

- Að skoða þá þætti sem kæmu tjaldsvæði stjörnu hærra í gæðaflokkun tjaldsvæða. Stefna að úrbótum 2011.
- Halda áfram með grisjun alsakavíðis og viðju á tjaldsvæði.

5.4.3. Gljúfrastofa

Gljúfrastofa var opin frá 1. maí til loka september. Á þriðja starfsári Gljúfrastofu voru gestir mjög ánægðir, eins og fyri tvö ár, með gestastofuna, bæði aðstöðuna og sýninguna. Mjög mikið var að gera við upplýsingagjöf í Gljúfrastofu og mynduðust þar oft biðraðir fólks að leita upplýsinga. Í sumar var einungis fastur starfsmaður í Gljúfrastofu í einn mánuð (júlí). Utan þess tímabils sáu landverðir um að manna Gljúfrastofuvaktir sem og að leysa fasta starfsmanninn af. Þetta fyrirkomulag reyndist ekki nógum vel. Með því að hafa marga starfsmenn sem jafnan vinna stuttan tíma í einu í Gljúfrastofu næst ekki nógum gott utanumhald um starfsemina. Auk þess sem að í sumar voru teknar inn fleiri söluvörur og nýtt kassakerfi tekið í notkun. Æskilegt er að næsta sumar verið ráðið inn starfsfólk sem einungis sinni upplýsingagjöf og umsjón í Gljúfarstofu á lengra tímabili en áður hefur verið gert.

Þó Gljúfrastofu væri formlega lokað þann 30. september var gestum boðið að koma inn og skoða eftir þann tíma. Hins vegar lokaðist Hóllsandur snemma í október þannig að heimsóknir voru ekki margar. Opnumartíma Gljúfarstofu var breytt á 8 vikna háannatímabili þannig að mánudaga til fimmtudag, og á sunnudögum, var opið

til kl. 21.00 á kvöldin í stað 22.00. Á föstudögum og laugardögum var hins vegar opið til 23.00 í stað 22.00.

Hér fyrir neðan er samanburður á opnunartínum Gljúfrastofu frá opnun 2007.

2007		2008		2009	
1. maí–24. maí	11:00-16:00*	1.maí -31. maí	10:00-16:00	1.maí - 31. maí	10:00-16:00
25. maí–21. jún	09:00-19:00	1.jún-22. júní	09:00-20:00	1.jún - 21. júní	09:00-20:00
22. jún–12. ág	09:00-22:00	23. jún –17. ág	09: 00-22:00	22. jún–16. ág	
				Mán-Fim	09:00-21:00
				Föst-Lau	09:00-23:00
				Sun	09:00-21:00
13. ág–15. sep	09:00-19:00	18.ág –31. ág	09:00-20:00	17. ág – 31. ág	09:00-20:00
16. sep–30. sep	11:00-17:00	1. sep - 30. sep	10:00-16:00	1.sep - 30. sep	10:00-16:00

*Eingöngu virka daga

Priðji starfsmaðurinn í maí og september er nauðsynlegur til að halda Gljúfrastofu opinni á þeim tíma, án þess að skerða þau störf sem þarf að sinna útvið og veita starfsfóki sín réttmætu frí. Komi til þess að starfsfólk fækki á þessum tíma kemur það niður á opnunartíma Gljúfrastofu.

Æskilegt er að hafa Gljúfrastofu opna sem lengst í júní, júlí og ágúst. Hins vegar kom í ljós í sumar gestir nýttu sér ekki lengdan opnunartími um helgar.

Gestir Gljúfrastofu voru taldir. Frá byrjun júní til loka ágúst var teljari við inngang notaður. Utan þess tíma var handtalið. Teljarinn við inngang telur allt sem fer í gegnum geislann. Því þarf að deila með tveimur til að leiðréttta fyrir því að fólk sem fer inn, fer líka út. Til þess að leiðréttta fyrir því að sama fólk fari oftar en einu sinni inn (fólk skreppur út í bíl, o.s.frv.) var 10% tekið af fjöldanum sem fékkst eftir að deilt er með tveimur. Formúlan er því: $Fjöldi\ gesta = (Fjöldi\ skv\ teljara/2) \times 0,9$. Þess ber að geta að ekki er gerður greinarmunur á því hvort fólk komi inn til að skoða sýninguna eða einungis til að fá afgreiðslu.

Í 2009 voru gestir um 33.600 sem er aukning um rúmlega 4.000 manns frá fyrra ári. Sjá samanburð milli ára hér fyrir neðan. Þess ber að geta að erfitt er að bera tölur ársins 2009 og 2008 saman við árið 2007. Árið 2007 voru gestir handtaldir.

Eins og fyrri tvö ár, þá stoppuðu mjög fáir hópar í skipulögðum ferðum á vegum ferðaskrifstofa til að skoða gestastofuna og er það miður. Sem fyrr má kenna því um að kynningarstarfi Þjóðgarðsins hafi verið lítið sinnt og litlum upplýsingum komið inn til ferðaskrifstofa.

Aðsókn í Gljúfrastofu eftir mánuðum árin 2007, 2008 og 2009:

Mánuður/Ár	2007	2008	2009
Maí	467	613	659
Júní	3.402	4.450	5.956
Júlí	7.736	14.326	14.562
Ágúst	6.761	8.914	11.551
September	1.009	982	929
Alls:	19.375	29.285	33.657

Úr skýrslu 2007:

Til að geta opnað Gljúfrastofu og tekið hana í notkun þurfti að fara framúr á fjárlögum en aldrei hafa komið peningar fyrir allri framkvæmdinni. Enn vantar þó fjármagn til að klára framkvæmdina.

Eins og kom fram í kaflanum um helstu verkefni var vinna sett í að koma í veg fyrir að saurfnýk leggði frá rotþróm að inngangi. Enn á þó eftir að ljúka Gljúfrastofu að fullu, eftir á að malbika og ganga frá bílastæði, það á eftir að helluleggja frá kjallara út í kvosina sunnan við hús og svæðið norðan við hús sem er í mikilli órækt þarfnað skipulagninar og ákvörðunartöku um nýtingu. Einnig vantar ennþá lítilsháttar upp á að gallar á sýningu hafi verið leiðréttir endanlega.

Í Gljúfrastofu voru seldir bæklingar, landakort, póstkort, frímerki, bækur, te, krydd og snyttivörur sem framleiddar eru á Norðurlandi ásamt því að hægt var að kaupa sér kaffibolla. Í sumar var aukið við vöruúrvalið; fleiri bækur pantaðar, bætt við fatnaði frá Icelandic Magic, Sælusápur úr heimahéraði seldar svo eitthvað sé nefnt. Í viðauka IV er yfirlit yfir birgja Gljúfarstofu 2009. Hreinn ágóði af söluvöru var um 1.500 þús 2009. Árið 2008 var ágóðinn 700-800 þús. og um 400 þús. árið 2007. Því hefur verið um helningsaukning á ágóða á hverju ári. Aukið vöruúrval og bætt söluumhverfi hefur margt um þetta að segja. Í Gljúfarstofu er söfnunarbaukur, þar sem margir halda að það þurfi að borga sig inn á sýninguna en með bauknum getur fólk lagt sitt af mörkunum. Í ár söfnuðust um 100 þús. í baukinn sem er svipað og í fyrri ár.

Eins og áður vorum við umboðsaðilar fyrir Magnavík á Kópaskeri varðandi nettenginu fyrir gesti í Gljúfrastofu. Gestir gátu keypt aðgang í hálfa klst, eina klst eða einn sólarhring fyrir mismunandi verð. Í Gljúfrastofu höfðu þeir aðgang að fastri tölvu en einnig gátu þeir notað eigin tölvu.

Gljúfrastofa er viðurkennd upplýsingastofa ferðamála frá ferðamálastofu, og ber því þær skyldur sem því fylgja, þ.m.t. að veita upplýsingar um nærliggjandi svæði og ferðaþjónustu í boði þar. Það þýðir að það fólk sem þar starfar verður að hafa yfirgripsmikla þekkingu, ekki aðeins á Þjóðgarðinum, heldur líka á nærsvæðunum. Árið 2009 naut starfsfólk Þjóðgarðsins góðs af Gebris verkefni hjá Atvinnuþróunarfélagi Þingeyinga. Sif Jóhannesdóttir, verkefnisstjóri bauð starfsfólki í skoðunarferð um Melrakkasléttu þann 16. júní þar sem farið var m.a. í göngu við Rauðanes og í sjóstangveiði frá Raufarhöfn. Vert væri að ganga skipulega í að bæta þekkingu starfsfólks á nærsvæðinu með fleiri námskeiðum og samstarfi við ferðaþjónustuaðila á svæðinu.

Í árskýrslu 2008 var eftirfarandi málsgrein sem við látum fylgja með aftur í ár:
Gljúfrastofa gegnir því fjölpættu hlutverki og er mikilvæg fyrir ferðamál og byggðina í kring. Það er því umhugsunarefni að jafn mikil fjárfesting og Gljúfrastofa skuli ekki vera opin nema hálfum árið. Til náinnar framtíðar litð, sér í lagi þegar Dettifossvegur verður orðinn að veruleika, verður aðkallandi að hafa Gljúfrastofu opna allt árið

Markmið fyrir 2009:

- Að fá fjármagn til að klára framkvæmdir við Gljúfrastofu. Náðist að hluta
- Að þroa starfsemi Gljúfrastofu þannig að þar verði lifandi starfsemi allt árið um kring.
- Að auka sértekjur Gljúfarstofu. Náðist

Markmið fyrir 2010:

- Sömu og 2009.

5.4.4. Annað

4. júlí var hópur íslenskra mótorhjólamaðranna (krossara) á ferðinni um Jökulsárgljúfur. Einn úr hópnum kom á skrifstofuna í Vesturdal og var með með hótanir við landvörð um að fara reiðleiðina niður í Ásbyrgi. Landvörður var óánægður með dónalega framkomu mannanna. Aðstoðarmaður þjóðgarðsvarðar fór ásamt landverði og talaði við hópinn. Þeir tóku ábendingum starfsmanna fálega, en svo fór að hópurinn fór bílveginn úr dalnum.

7. mynd. Hjólreiðamenn í Vesturdal

Á sama tíma var einnig tékkneskur hópur mótorhjólamaðranna á ferðinni og fréttist af utanvegaakstri þeirra nálægt Dettifoss að austan. Hópurinn gisti á tjaldsvæðinu í Vesturdal og höfðu starfsmenn auga með hópnum. Sem betur fer stundaði hópurinn ekki utanvegaakstur innan Jökulsárgljúfra.

Einungis er vitað um einn hestahóp sem fór í gegnum Jökulsárgljúfur í sumar (19. júlí). Forsvarðsaðili þess hóps átti gott samstarf við Þjóðgarðinn, létt vita af sér tímanlega og öll samskipti voru til fyrirmynadar.

Tölувvert fálkafár var í Ásbyrgi í sumar. Strax um vorið tóku heilsárstarfsmenn eftir fálkahreiðri í Eyjunni í Ásbyrgi, nálægt veginum inn í byrgi. Starfsmenn fylgdust vel með framvindu mála og komust fjórir ungar á legg. Glöggir gestir Þjóðgarðsins voru líka fljótir að koma auga á hreiðrið, enda drítið mjög áberandi í klettaveggnum. Í byrjun júlí fóru ungarnir úr hreiðrinu og þá hófst um 2ja vikna eftirlit með ungvíðinu. Ungarnir voru mjög áberandi og komu sér oft fyrir á veginum. Mikið var um að gestir hringdu og tilkynntu um "slasaða" fálka, en þar var eingöngu um ófleyga unga að

ræða. Starfsmenn Þjóðgarðsins reyndu að stugga ungunum eins og hægt var af veginum. Einnig voru sett voru upp varúðarmerki á veginn til að fólk keyrði varlega. Því miður fór þannig að tveir unganna fundust dauðir, 6. og 7. júlí. Þann 10. júlí var komið með þriðja ungann aðframkominn af hungri í Gljúfarstofu. Svo virðist sem að foreldrarnir hafi ekki náð að fæða ungana. Fyrir því geta verið ýmsar ástæður; truflunin af því að vera svona nálægt veginum og mannaferðum, vankunátta foreldranna sem og fjöldi unga en fjórir ungar að fæða þykir nokkuð mikið vinna fyrir foreldrana. Fjórði unginn fannst aldrei. Unginn sem kom í Gljúfrastofu var þar yfir helgina og átti alla umhyggju og athygli starfsmanna. Síðar fór hann að bæ einum í Kelduhverfi, þar sem hann var alinn í um mánuð. Honum var síðan sleppt og ekki hefur spurst til hans síðan. Fuglinn var merktur og vonandi mun hann koma til skráninga hjá fuglafræðingum á næstu árum.

Tölувvert var um að sauðfé kæmist inn í Þjóðgarðinn í sumar. Kemur það helst til að því að illa gengur að halda þjóðveginum í Kelduhverfi fjárlausum eins og hann á að vera. Við mynni Ásbyrgis og í Ási voru engar girðingar sem aftra fénu frá að komast inn í Ásbyrgi eða suður í Áslandið. Erfitt er að ætlast til þess að nokkrir starfsmenn nái að handsama féð þar sem það er kvikt og stingur auðveldlega af inn í skóg og kjarr. Ef aðstæður eru góðar, reyna

starfsmenn að ná fénu en annars þarf að kalla til mann með smalahund. Það er nokkuð kostnaðarsamt auk þess sem féð fær þá í millitíðinni að ganga óáreitt innan garðsins. Í haust var sett upp girðing í mynni Ásbyrgis, frá afleggjara að Ási, meðfram golfvelli og upp að austurbarmi Ásbyrgis. Með þessu er vonast til að ef að fé gengur af þjóðveginum, þá kemst það einungis inn í Ásbyrgi þar sem auðveldara verður að nálgast það.

8. mynd. Sauðfé við Gljúfrastofu

5.5. Fræðsla

5.5.1. Fræðsluáætlun

Þó unnið hafi verið stórvirki í fræðslumálum Þjóðgarðsins með tilkomu Gljúfrastofu hefur ekki verið gerð eiginleg fræðsluáætlun fyrir Jökulsárgljúfur. Í drögum að Verndaráætlun er lögð áhersla á að gera samfellda og heildstæða fræðsluáætlun fyrir Vatnajökulsþjóðgarð. Mjög mikilvægt er að sú áætlun verði gerð þannig að Jökulsárgljúfur geti gert áætlun í samræmi við það.

Markmið 2009:

- Að hefja gerð fræðsluáætlunar fyrir Jökulsárgljúfur sem tekur mið af nýrri verndaráætlun fyrir Vatnajökulsþjóðgarð sem verður tilbúin árið 2010. Tókst ekki

Markmið 2010:

- Sama og 2009.

5.5.2. Landvörðurinn og skipulag umhverfistulkunar

Skipulag fræðslunnar var með svipuðu fyrirkomulagi og í fyrra og í átta vikur var boðið upp á skipulagða fræðslu fyrir gesti Jökulsárgljúfra. Fræðslunni var skipt jafnt á milli landvarða eins og í fyrra. Helsti vankanturinn á þessu í sumar var að einungis helmingur landvarða var með landvarðaréttindi og hafði þar af leiðandi ekki hlotið viðeigandi kynningu á umhverfistulkun og undirbúningi fræðsluferða. Með aðstoð reyndari manna teljum við þó að viðkomandi landverðir hafi sinnt fræðslunni mjög vel og vaxið fiskur um hrygg eftir því sem leið á sumarið.

Í 2008 var boðið upp þrjár lengri gönguleiðir í samstarfi við Ferðafélag Húsavíkur. Farið var í tvær af þessum ferðum. Í sumar var Þjóðgarðurinn hins vegar í samstarfi við Markaðsskrifstofu ferðamála á Norðurlandi um skipulagningu á "Gönguvíkum á Norðurlandi". Þjóðgarðurinn tók að sér að bjóða upp á heila gönguviku á tímabilinu 20. til 26. júlí, þar sem, í viðbót við hefðbundnar fræðsluferðir, var boðið upp á lengri kvöldgöngur og

fjórar lengri dagsgöngur. Dagskrá gönguvíkunnar má sjá í viðauka VI. Útbúið var auglýsingaspjald með yfirliti yfir allar gönguvíkurnar og því dreift um Norðurland. Því miður fór svo að gönguvika Þjóðgarðsins var ekki sett rétt inn. Að auki var veður með eindæmum leiðinlegt til útilegu á meðan á gönguvíkunni stóð og fáir Íslendingar á ferðinni. Samt var farið í tvær af lengri göngunum og tvær af fimm kvöldgöngum.

Heildarsýnin í fræðslu þetta árið var því að viðhalda því sem fyrir var, auka lítillega við kvöldgöngurnar sem og að eiga samstarf við aðra aðila um lengri göngur.

Markmið fyrir 2009:

- Endurskoða fyrirkomulag fræðslu með hliðsjón af reynslu sumarsins 2008.
Náðist.

Markmið fyrir 2010:

- Sömu og 2009.

9. mynd. Sólstöðuganga á Eyjuna í Ásbyrgi

5.5.3. Fræðsludagskrá og þátttaka sumarsins.

Skipulögð fræðsludagskrá 2009 hófst með plöntuskoðun á Degi hinna villtu blóma þann 14. júní og lauk með fyrirlestri Ólafs Nielsens þann 8. október. Í viðauka V er dagskrá 2009 að finna.

2009 var boðið upp á 196 ferðir sem er svipaður fjöldi og í 2008. Þá var kvöldgöngum fjölgæð úr 3 á viku í 5. Barnastundir voru 4 x í viku eins og 2008 og daglega var farið í fræðsluferðir um Ásbyrgi og Hljóðakletta. Lengri göngur á þriðjudögum voru felldar niður. Engin leiðsögn var á ensku, þó svo að landverðir hafi á sínum forsendum og ef svo bar undir, tekið erlenda ferðamenn með í fræðsluferð. Þáttaka náðist í 111 ferðir og var nýting því 57%. Alls voru það 900 manns sem tóku þátt í dagskránni, miðað við um 1400 árið 2008 og 550 árið 2007. Fækkunina má helst rekja til verri veðurskilyrða en rigning hefur afgerandi áhrif á þáttöku Íslendinga í útidagskrá. Reynt var að auglýsa dagskrána eins vel og hægt var miðað við litla áherslu þjóðgarðsins á kynningarmál.

Útbúinn var líttill blöðungur eins og fyrri ár, sem dreift var í Gljúfrastofu og á tjaldsvæði. Einnig voru hengdar upp auglýsingar í Gljúfarstofu og á snyrtihúsum í Ásbyrgi og í Vesturdal.

Eins og fram kom í kaflanum á undan var boðið upp á sérstaka Gönguviku í sumar, í samstarfi við Markaðsstofu ferðamála á Norðurlandi. Þáttaka í gönguvikunni var ekki góð og má að einhverju leyti kenna slæmri tíð þar um.

10. mynd. Barnastund í Ásbyrgi

Óskað var eftir nokkrum sérkynningum í Gljúfrastofu sem og móttöku skólahópa á árinu. Heildarþáttaka í því var um 997 manns. Yfirlit yfir þær móttökur má sjá í töflu hér fyrir neðan.

Markmið fyrir 2009:

- Bera saman við markmið frá 2008. Sem voru eftirfarandi:
 - Endurskoða alla fræðslu. *Náðist ekki.*
 - Auka nýtingu dagskrár. *Náðist ekki (sama hlutfall og 2008)*
 - Auglýsa dagskrá betur. *Náðist ekki.*
 - Skipuleggja dagskrá allt árið með tilliti til Gljúfrastofu. *Náðist ekki*

Markmið fyrir 2010:

- Gera fræðsluáætlun fyrir 2011 í samræmi við verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs
- Auka nýtingu dagskrár með því að sem flestir liðir fari fram daglega, ávalt á sama tíma og upphafstað.

Þátttaka í dagskrá Jökulsárgljúfra 2009				
	Auglýst	Farið í	Nýting (%)	Þátttaka
Barnastund í Ásbyrgi kl. 11 (4 x í viku)	31	22	71	209
Rölt kl. 14 í Ásbyrgi (á hverjum degi)	54	29	54	208
Rölt kl. 14 í Hljóðaklettum (á hverjum degi)	55	28	51	248
Kvöldrölt í Ásbyrgi (5 x í viku)	40	19	48	108
Dagur hinna villtu blóma 14. júní	1	1		5
Miðnæturganga á sumarsólstöðum 21. júní	1	1		9
Jóga á Jónsmessu 24. júní	1	1		2
Fugladagur í Ásbyrgi 4. júlí	1	1		10
Rattleikur á UNP móti 11.-12.júlí	1	1		**
Álfahátíð landvarða 19. júlí	1	1		40
Gönguvika 21. júlí. Vesturdalur - Hólmaturungur	1	0		0
Gönguvika 23. júlí. Hafrafell í Öxarfirði	1	0		0
Gönguvika 24. júlí. Kúahvammshringur	1	1		3
Gönguvika 25. júlí - Skjálftavatn	1	1		3
Gönguvika 26. júlí - Svínadalur	1	1		7
Söngrölt í Ásbyrgi 28. júlí	1	1		9
Rattleikur um Verslunarmannahelgi	1	1		**
Varðeldur um Verslunarmannahelgi*	1	0		0
Gönguferð með Sigrúnu Helgadóttur 16. ágúst	1	1		9
Fyrirlestur Óla Nielsen um rjúpu	1	1		33
Samtals þátttaka í auglýstri dagskrá:	196	111	57	903
*Féll niður sökum veðurs				
** Vantar upplýsingar um fjölda				
 Annað - Móttaka í Gljúfrastofu, fyrirlestrar og gönguferðir				
Öxfjarðarskóli -Leiðsögn Hljóðakl.-Ásb. 26.ágúst				8
Borgarhólsskóli - Leiðsögn Hljóðakl.-Ásb. 26. ágúst				40
Hafralækjarskóli - Leiðsögn Hólmat.-V.dalur 26.ágúst				25
Móttaka í Gljúfrastofu 25. sept.- Skandínavar á vegum sailhusavik.is				7
Raufarhfnarskóli - Leiðsögn um Hljóðakletta 13.okt				14
Samtals þátttaka fyrir utan auglýsta dagskrá:				94
Heildarþátttaka 2009:				997

5.5.4. Útgáfur

Heilsárstarfsmenn Jökulsárgljúfra útbjuggu nýjan bækling um Jökulsárgljúfur á fyrri hluta árs 2009. Mikil vinna fór í að útbúa bæklinginn en talið er að sú vinna hafi skilað sér í betri bækling sem þjóni því hlutverki sem honum var ætlað, þ.e. að vera fyrst og fremst leiðbeinandi bæklingur um gönguleiðir í Jökulsárgljúfrum. Einnig er

ánægjulegt að það náðist að setja nýtt kerfi um erfiðleikagráðun gönguleiða með í þennan bækling. Erfiðleikagráðunin var unnin í samstarfi Vatnajökulsþjóðgarðs, Umhverfisstofnunar, Þingvallaþjóðgarðs og Ferðamálastofu. Fram hafa komið smávægilegar athugasemdir við bæklinginn sem verða bættar í næstu útgáfu. Bæklingurinn var gefinn út bæði á íslensku og ensku og var seldur á 300 kr. Í fyrra var bæklingur um Jökulsárgljúfur seldur á 100 kr. Hins vegar fylgdi bæklingurinn frítt með þegar fólk greiddi fyrir gistingu á tjaldsvæðum.

Árið 2008 var gerður bæklingur um Vatnajökulsþjóðgarð. Því upplagi sem enn var til í Gljúfarstofu í sumar var dreift frítt. Sá bæklingur er hins vegar orðinn úreltur og mikilvægt er að útbúinn verði nýr og betri bæklingur um þjóðgarðinn í heild.

Sérstakur dagskrárblöðungur var útbúinn og prentaður í Jökulsárgljúfrum.

Atvinnuþróunarfélag Þingeyinga endurútgaf bækling um Þingeyjarsýslur með lítilsháttar breytingum. Einnig voru öll gönguleiðakortin fyrir Þingeyjarsýslur til sölu í Gljúfrastofu og seldust alls 105 kort.

Í júlí 2008 gaf Sigrún Helgadóttir út bók um Jökulsárgljúfur. Í bókinni eru samankomnar á einum stað merkar og ganglegar upplýsingar um Jökulsárgljúfur. Því miður hefur enn ekki náðst að þýða bókina, á ensku og/eða þýsku, en mikilvægt að styðja við það verkefni. Í Gljúfrastofu seldust 26 eintök af bókinni, samanborið við 53 eintök árið á undan. Sigrún kom í heimsókn í Þjóðgarðinn í ágúst. Hún var einn dag með kynningu á bókinni í Gljúfrastofu og annan dag fór hún í gönguferð austan Jökulsár.

11. mynd. Sigrún Helgadóttir ásamt göngufólk
asustan Jökulsár

Markmið fyrir 2009:

- Endurskoða alla útgáfu

Markmið fyrir 2010:

- Hefja vinnu að endurskoðun bæklings fyrir 2011.

5.5.5. Heimasíða – Vefsíða

Lítið gerðist heimasíðumálum Þjóðgarðsins veturninn 2008-2009. Vefsíðan var opnuð í desember 2008 en síða var hvorki skilvirk né notendavæn. Fyrri hluta árs 2009 voru settar fram hugmyndir að breytingum á síðunni en ekki náðist að koma þeim í framkvæmd áður en að sumartörnin hófst. Þegar þessi skýrsla er rituð virðist einhver skriður vera kominn á breytingar á síðunni og vonandi að það náist að gera nauðsynlegar breytingar fyrir næsta sumar.

Vefsjá Jökulsárgljúfurs var sett upp í Gljúfrastofu 2007, en endurskoða þarf hana og ákveða hvort hana skuli nota til framtíðar eða ekki.

Vefmyndavél er staðsett í Gljúfrastofu og vísar inn í Ásbyrgi. Í janúar 2010 var tengill á vefmyndavélina settur inn á heimasíðu Þjóðgarðsins.

Markmið fyrir 2009:

- Að vinna betur í upplýsingamálum Vatnajökulsþjóðgarðs.

Markmið fyrir 2010:

- Sömu og fyrir 2009.

5.6. Almannatengsl og samstarfsverkefni

Kynningarstarf Jökulsárgljúfra var ekki mikið á árinu 2009 eins og sjá má á yfirliti hér að neðan. Að einhverju leyti eru skilin á milli þess sem á að kynna af yfirstjórn Þjóðgarðsins og þess sem á að kynna af svæðunum ekki skýr. Einnig vantart heildstæða fræðslu-og kynningaráætlun fyrir Þjóðgarðinn og að sjálfssögðu vantart fjármagn.

Hér fyrir neðan er yfirlit yfir það sem gert var á árinu 2009.

Fyrirlestrar og kynningar um Þjóðgarðinn:

- Þjóðgarðsvörður hélt erindi um Vatnajökulsþjóðgarð og Jarðferðmennsku (e. Geotourism) á ráðstefnu í Mývatnssveit um Jarðferðamennsku.

Námskeið og aðrir fyrirlestrar á vegum starfsmanna:

- Starfsmenn Jökulsárgljúfra sáu ekki um nein námskeið á árinu 2009

Greinar:

- Engin grein var skrifuð af starfsmönnum Jökulsárgljúfra árið 2009.

Námskeið og fræðsla fyrir sumarstafsmenn:

- 23.-24. maí. Skyndihjálparnámskeið fyrir sumarstarfsmenn í samstarfi við Umhverfisstofnun. Haldið í Reykjavík. Fáir sumarstarfsmenn frá Jökulsárgljúfrum gátu mætt á það námskeið.
- 16. júní. Skoðunarferð fyrir sumarstarfsmenn í Gljúfrum í boði Atvinnuþróunarfelags Þingeyinga. Farið var um Melrakkasléttu.

Aðstoð við Skólaþólk:

Það er algengt að nemendur í framhaldsnámi hafi samband við Þjóðgarðinn til að fá upplýsingar í tengslum við ýmis verkefni og leggja spurningalistu fyrir. Oft á tíðum er ekki nægjanlegur tími til þess að svara þessu fólki svo að vel sé, nér eru upplýsingar aðgengilegar annarstaðar, eins og t.d á vefsíðu garðsins.

Markmið fyrir 2009:

- Gera átaska í kynningu Vatnajökulsþjóðgarðs og þá sérstaklega á vefnum.

Markmið fyrir 2010:

- Að senda fleiri stuttar fréttir úr Þjóðgarðinum á heimasíður.
- Að fara yfir allt efni á vefnum sem tengist Norðursvæðinu

5.6.1. Þjóðgarðsskóli

Verkefnið Þjóðgarðsskóli heldur áfram hjá Öxarfjarðarskóla en dregið hefur úr krafti þess, þrátt fyrir hvattningu að Þjóðgarðsins hálfu. Eins og fyrr segir er tilgangur verkefnisins að stuðla að aukinni þekkingu nemenda í Öxarfjarðarskóla á Þjóðgarðinum og nota hann sem vettvang kennslu í ýmsum greinum skólans. Í Gljúfrastofu er tækifæri til að kynna verkefnin og bjóða nemendum og kennurum Öxarfjarðarskóla og annarra skóla aðstöðu við heimsóknirnar. Öxarfjarðarskóli var sameinaður Kópaskerskóla 2009 eftir harðar deilur og hefur það bitnað á öðru starfi skólans.

5.6.2. NEED verkefnið

Svæði Vatnajökulsþjóðgarðs eru þáttakandendur, ásamt Rannsóknasetri Háskóla Íslands á Höfn í Hornafirði, Þekkingarsetrinu á Húsavík, Próunarstofu Austurlands, Kirkjubæjarstofu og sveitarfélögunum Hornafirði, Skaftárhreppi, Fljótsdalshéraði og Norðurþingi í NPP samstarfsverkefni sem ber heitið Northern Environment Education Development. Önnur lönd eru Finnland, Noregur og Írland.

Markmið verkefnisins er að bæta og auka umhverfiskennslu og nýsköpun á sviði fræðandi ferðaþjónustu í samstarfi við tengda aðila með áherslu á jarðfræðisögu, móton lands og umhverfismál. Með slíkri miðlun er leitast við að hafa áhrif á viðhorf ferðamanna til umhverfis og sjálfbærrar nýtingar.

Í desember 2008 tók Helga Árnadóttir að sér að vera tengiliður Vatnajökulsþjóðgarðs á Norðursvæði við verkefnið. Ekki náðist að koma neinu verkefni í umsjón Jökulsárgljúfa í framkvæmd á fyrrihluta árs 2009. Ánægjulegt var þó að í lok árs hófst samstarf Gljúfrastofu og Skjálfaseturs um gerð kennsluefnis í tengslum við heimsóknir skólahópa á setrin. Fyrirhugað er að á árinu 2010 verði verkefnið prufukeyrt. Önnur verkefni Jökulsárgljúfra verður vonandi hægt að vinna á fyrrihluta árs 2010.

Ánægjulegt var einnig að Helga fór á NEED ráðstefnu í Noregi í október 2009. Áherslan á þeirri ráðstefnu var kennsluumhverfi og kennsluaðferðir sem nýst geta Þjóðgarðinum í tengslum við fræðslu og umhverfistulkun.

5.7. Öryggismál

Úrvinnsla á vinnuumhverfisvísum fyrir starfsemi Þjóðgarðsins, sem byrjað var á í upphafi árs 2008, var ekki kláruð á árinu. Öryggisáætlun svæðisins frá 2006 var hins vegar endurnýjuð 2009 og verður stuðust við hana þar til öryggisáætlun Þjóðgarðsins í heild verður tilbúin.

Þrjár talstöðvar voru í Vesturdal í sumar og þannig höfðu allir starfsmenn þar talstöð til umráða. Í Ásbyrgi voru 3 talstöðvar í notkun.

Sumarið 2008 var settur upp GSM sendir á Sauðafelli austan Jökulsáar. Við það komst á GSM samband í Vesturdal. Fram að þeim tíma voru talstöðvar og NMT sími einu samskiptamöguleikarnir. GSM sambandið eykur til muna öryggi starfsmanna og ferðamanna á svæðinu.

Sumarið leið án þess að nein alvarleg slys eða óhöpp yrðu, hvorki á gestum né starfsmönnum. Tvisvar sinnum sinntu landverðir ökutækjum ferðamanna. Í lok maí dróu landverðir upp bíl sem var fastur á Hólssvegi (sem var þá lokaður). Og í byrjun júní fór bíll út af veginum inn í Ásbyrgi, landverðir aðstoðu þar ásamt öðrum ferðalöngum.

Einn landvörður slasaði sig við vinnu sína í sumar. Viðkomandi missti hnnullung á hægri hendi. Hedin bólgnæði mikið en var óbrotin. Landvörður var frá vinnu í einn dag.

Þann 18. júní hafði skoskur ferðalangur samband við Gljúfrastofu símleiðis. Hann var þá staddir við Dettifoss að vestan, kaldur og hrakinn, og hafði misst af rútunni. Maðurinn átti nokkur símtöl við starfsfólk Gljúfrastofu og var honum sagt að landverðir úr Vesturdal myndu taka hann með niður eftir. Einhver misskilningur varð því síðar kom upp úr krafsinu að maðurinn var kominn niður í Hólmatungur. Lögreglan á Húsavík var kominn í málið, þar sem ferðalangur hafði látið hana vita af manninum. En að lokum komu landverðir í Hólmatungur og fluttu manninn í Vesturdal. Hann var nokkuð hrakinn en braggaðist fljótt í skjóli og hlýju í landvarðahúsi.

Þann 28. júní um kl. 20 komu eldri hjón í landvarðahús í Vesturdal. Þau söknuðu vinkonu sinnar, höfðu síðast séð hana um kl. 17. Lögreglan á Húsavík var látin vita. Kl. 21 fannst konan á Hljóðaklettabílastæðinu og það tilkynnt til lögreglu.

Þann 26. júlí skarst ítalskur maður illa á grjóti í Stallá. Maðurinn var á ferðinni með eiginkonu sinni og komu þau gangandi frá Dettifossi. Eiginkonan létt þýsk hjón sem voru á undan þeim vita og kom konan í Vesturdal um hálf níu leytið um kvöldið. Guðrún yfirlandvörður stýrði aðgerðum en einnig var þjóðgarðsvörður láttin vita. Guðrún fór að Stallá ásamt tveimur gestum sem voru á hennar vegum. Þýska konan, sem reyndist vera hjúkrunarfræðingur, var líka með í för. Þau töku með sér börur, sjúkragögn, teppi og kex. Á leiðinni hittu þau sex Tékka sem buðu fram aðstoð sína. Guðrún var í sambandi við lækni á Kópaskeri og í samráði við hann var lagt af stað með manninum á börunum. Þýska konan bjó um skurðinn sem var á mörkum hæls og iljar, nokkuð skurður en það var hætt að blæða. Klukkan tíu var lagt af stað frá Stallá, ellefu manns skiptust á að bera. Sums staðar er svo þróngt á stígnum að aðeins tveir gátu borið. Þegar komið var framhjá Karli og Kerlingu kom hópur Íslendinga af tjaldsvæðinu (áttu eða níu manns) og hjálpuðu einnig við burðinn. Maðurinn var kominn í hús í Vesturdal um hálfteitt. Þaðan voru hjónin keyrð niður í Ásbyrgi þar sem bílinn þeirra var. Konan keyrði síðan á Kópasker þar sem læknirinn beið þeirra.

Daginn eftir höfðu þau samband við landvörð í Vesturdal og sögðu að allt hefði farið vel.

Markmið fyrir 2009:

- Endurnýja neyðaráætlun Þjóðgarðsins frá 2006. Náðist

Markmið fyrir 2010:

- Yfirfara Neyðaráætlun.
- Halda neyðardag með björgunaræfingu með landvörðum

6. Sérstakir atburðir

6.1. UNP mótt

Hið árlega íþróttamót Ungmennasambands Norður Þingeyinga var haldið í Ásbyrgi helgina 10.-12. júlí. Veðrið var með besta móti þessa helgi. Mótið gekk vel fyrir sig en sem fyrr voru vandkvæði með bílastæðin inni í Ásbyrgi. Þáttakendur á mótinu fá leyfi til að gista á Vellinum innst í Ásbyrgi. Hins vegar fá þeir ekki leyfi til að geyma bílana inni á vellinum heldur er fólk vinsamlegast beðið að leggja bílunum við tjaldsvæðið, yst í Ásbyrgi. Skipuleggjendur mótsins sjá síðan um rútuferðir milli tjaldsvæðis og Vallar. Það vill hins vegar oft til að fólk leggur bílunum sínum á bílastæðið innst í Ásbyrgi og í sumar olli þetta tölverðum vandkvæðum seinnipart föstudags og fyrrihluta laugardags en þá voru ekki næg stæði fyrir gesti Þjóðgarðsins. Starfsfólk Jökulsárgljúfra þarf að taka þetta sérstaklega fyrir við undirbúningsnefnd mótsins fyrir árið 2010.

Landverðir sáu síðan um hinn árvissa ratleik. Ratleikurinn tók smá breytingum í ár og m.a. þurftu þáttakendur að semja vísu. Vísa sigurliðsins fylgir hér:

*Hlaupa, stökkva, spretta,
létt er þetta ekki,
þá má ekki detta,
finnum góða bekki,
og hvílum okkur þar.*

6.2. Álfahátið

Í fyrra sáu stóðu landverðir fyrir lifandi sögusýningu í Ásbyrgi um Ásbyrgishátiðir á fyrri hluta 20. aldar. Í ár ákváðu landverðir að endurtaka leikinn en þemað í ár voru álfar og huldufólk. Landverðir fræddu gesti almennt um álfa og huldufólk sem og um þær sagnir sem tengjast Ásbyrgi. Síðan settu landverðir upp leikrit á pallinum við Botnstjörn, dönsuðu skottís í lundinum fyrir neðan útsýnishæð og enduðu daginn með því að bjóða upp á kaffi og með því á Vellinum. Þátttaka dagsins var minni en í fyrra, en samt komu um 40 manns á hátíðina. Til umhugsunar er, ef að álíka hátíðir eiga að vera fastur liður í sumardagskrá Jökulsárgljúfra, hvort að leggja eigi ekki meira upp úr tengslum Ásbyrgis við nærsamfélagið og fá heimamenn meira til liðs við landverði í undirbúningi og uppsetningu hátíðarinnar. Í dag er ennþá uppi fólk sem

tók þátt í fyrstu hátíðunum og er dýrmætur heimildabrunnur um mikilvægi Ásbyrgis og þessara hátíða í menningu og samfélagi þess tíma.

6.3. Jökulsárhlaut

Sjötta Jökuslárhlautið var haldið laugardaginn 25. júlí. Enn og aftur voru slegin þátttökumet en hátt í 220 manns tóku þátt. Tíðarfarið hafði ekki verið gott dagana fyrir hlaup en á hlaupadaginn sjálfan var ágætis hlaupaveður, þó svo að engin hitamet hafi fallið! Mikill erill var í Gljúfarstofu á hlaupadaginn en vel tókst að sinna öllum, hlaupurum sem almennum gestum.

6.4. Jólatré í Ásbyrgi

Sunnudaginn 20. desember gafst einstaklingum kostur á að sækja sér sitt eigið jólatré inn í Ásbyrgi gegn vægu gjaldi. Þjóðgarðsvörður og aðstoðarmaður voru á staðnum og aðstoðuðu fólk við að velja og saga tré. Í ár var tekin upp sú nýbreytni að bjóða öðrum að vera með í Gljúfrastofu, kom það helst til út af því að Menningardagur Kópaskers sem átti að vera 5. desember var sleginn af. Með Þjóðgarðinum í Gljúfarstofu voru því hannyrðakonur úr Heimöxi og ungligar úr Öxafjarðarskóla. Heimaxarkonur höfðu ýmsa handavinna á boðstólum og unglingarnir seldu kaffi, kakó og smákökur ásamt því að hafa til sölu jólakúlur, lakkrís og salernispappír. Þetta fyrirkomulag kom vel út, einstaklingar stöldruðu lengur við og þarf af leiðandi myndaðist skemmtileg stemming í Gljúfrastofu. Rúmlega 62 skráðu sig í gestabókina en gera má ráð fyrir að gestir hafi verið nokkuð fleiri þar sem líklegt er að ekki hafi allir skráð sig í bókina. Tekin voru tæplega 35 tré úr Rauðgrenilundi sunnan við Eyju með leyfi Skógræktarinnar. Atburðurinn hefur ekkert fjárhagslegt gildi, en skiptir máli fyrir samfélagið í kring.

12. mynd. Fjölskyldujólatréð valið

kom vel út, einstaklingar stöldruðu lengur við og þarf af leiðandi myndaðist skemmtileg stemming í Gljúfrastofu. Rúmlega 62 skráðu sig í gestabókina en gera má ráð fyrir að gestir hafi verið nokkuð fleiri þar sem líklegt er að ekki hafi allir skráð sig í bókina. Tekin voru tæplega 35 tré úr Rauðgrenilundi sunnan við Eyju með leyfi Skógræktarinnar. Atburðurinn hefur ekkert fjárhagslegt gildi, en skiptir máli fyrir samfélagið í kring.

7. Önnur friðlýst svæði í umsjá Jökulsárgljúfra

7.1 Náttúrvættið Dettifoss, Selfoss, Hafrafilsfoss og nágrenni

Sjá ástandsskýslu í viðauka I.

7.2. Vestaraland

Á árinu var Birkiland leigt út eftir að hafa staðið autt frá miðjum júní 2007. Ástand hússins er mjög slakt. Áríðandi er að tekin verði afstaða um framtíðarnotkun á húsinu, meðan ekkert er gert til að sinna viðhaldi mun ástand þess bara versna. Skipulag svæðisins í kringum Vestaraland þarf að gera með framtíð alls svæðisins í huga. nauðsynlegt er að rífa fjárhús og fjarlægja skít. .

VIÐAUKAR

***Viðauki I. Ástandsskýrsla um náttúrvættið Dettifoss, Selfoss,
Hafragilsfoss og nágrenni.***

Ástandsskýrsla 2009

**Náttúrvættið Dettifoss, Selfoss og Hafragilsfoss,
Norðurþingi (fyrrum Öxafjarðarhreppi)**

Friðlýst	Auglýsing nr. 457/1996 í Stjórnartíðindum B.
Stærð	5 ha
Samningur	Umsjónarsamningur milli Umhverfisstofnunar og Vatnajökulsþjóðgarðs

Eftirlit og opnanir

Sumarið 2009 sjá Vatnajökulsþjóðgarður í Jökulsárgljúfrum um eftirlit á svæðinu, eins og sumarið á undan. Farið var í daglegar eftirlitsferðir á svæðið á hánnatíma (júní-júlí-ágúst). Í september var farið í eftirlit 2. til 3. hvern dag. Í þessum ferðum voru salerni þrifin, rusl fjarlægt og haft eftirlit með rafstöð. Einnig voru stígar gengir reglulega og spurningum ferðamanna svarað.

Gerður var þjónustusamingur við Röndina á Kópaskeri, þriðja árið í röð, um uppsetningu, eftirlit og frágang á rafstöðinni. Þeir fóru á tveggja vikna fresti og litu til með rafstöðinni. Einnig voru þeir kallaðir til þegar bilanir komu upp.

Randarmenn vinna að uppsetningu rafstöðvar með starfsmanni þjóðgarðs sumarið 2008

Vegurinn um Hólssand (nr. 864) var opnaður á föstudagi, 29. maí. Ekki tókst að opna salernin fyrr enn þriðjudaginn 2. júní. Vatn var síðan tekið af svæðinu og salernum lokað laugardaginn 26. september. Vegurinn um Hólssand hélst þó opinn eitthvað fram í október. Ekki var hægt að halda salernum opnum lengur þar sem hætta var á frostskemmdum.

Vegakerfi

Hólsvegur, nr. 864 er eina aðkomuleiðin að náttúrvættinu. Vegurinn hefur verið í bágu ástandi undanfarin ár og ekki voru gerðar miklar úrbætur þetta sumarið. Einhverjar úrbætur voru gerðar á 14 km km kafla fyrir sunnan náttúrvættið. Einnig bætti Vegargerðin við þau varúðarskilti sem fyrir voru um bágt ástand vegarins (skilti sem á stóð "Seinfarin vegur"). Að öðru leyti var ástandið slæmt og starfsfólk Gljúfrastofu í Ásbyrgi fékk reglulega tilkynningar frá ferðafólk, sérstaklega þeim sem ferðast á húsbílum eða með hýsi í eftirdragi, um að vegurinn væri varla fær þessum farartækjum. Svo fór að Lögreglan á Húsavík sendi sér tilkynningu 17. júní um slæmt ástand vegarins. Sjá má tilkynninguna á vef Morgunblaðsins:

http://mbl.is/mm/frettir/innlent/2009/06/17/dettifossvegur_eystri_lelegur/

Ferðamenn á útsýnisstað við Dettifoss

Haustið 2008 var hafist handa við lagningu nýs vegar, hinu megin ár. Tilkoma þessa vegar mun að öllum líkindum draga úr notkun og þar af leiðandi viðhaldi á vegi 864. Opnað verður fyrir umferð að Dettfossi vestanverðum sumarið 2010 (framkvæmdum verður að fullu lokið 2011) en hins vegar er alls óvist hvenær ráðist verður í 2. og 3. áfanga vegarins svo að hann nái niður á norðausturveg (nr. 85). Mikilvægt er að sinna lágmarksviðhaldi á vegi 864 fram að þeim tíma.

Tveir afleggjarar liggja frá vegi 864 að náttúrvættinu: Afleggjari að Dettifossi og afleggjari að Hafragilsfossi. Afleggjarinn að Dettifoss er í svipuðu ástandi og vegur 864 sunnan Dettifoss (þvottabretti og lítill ofaníburður). Afleggjarinn að Hafragili er hins vegar í verra ásigkomulagi, þar eru stórar holur í veginum sem verða að miklum pollum í rigningum. 20. júlí kom ábending um að afleggjarinn væri varla fær litlum

bíum. Vegagerðin gerði lágmarks úrbætur fljótlega eftir þetta. En einnig þyrfti að gera breytingar á þessum vegi. Vegurinn liggar yfir hól, sem í raun er gígur. Rætt hefur verið um að stytta veginn með því að færa bílastæðið austur fyrir þennan hól, gígurinn lagfærður eins og hægt væri og gerður góður göngustígur sunnan í hólnum að barmi gljúfursins þar sem bílastæðið er í dag. Þetta krefst samvinnu þeirra aðila er bera ábyrgð og umsjón með svæðinu.

Vatnsveita og salerni

Sumarið 2005 var borað eftir vatni og sett upp vatnssalerni við Dettifoss. Vatnskerfið virkar á eftirfarandi hátt: Í borholunni er dæla sem sér um að dæla vatni í vatnstank sem í eru tveir skynjarar (flotholt). Dælan er knúin af díselknúnni rafstöð sem er tölvustýrð. Kerfið virkar á þann hátt að þegar vatnsmagn fellur í tanknum (neðra flotholt) þá setur tölvan rafstöðina í gang og gengur í smá tíma áður en tölvan setur dæluna af stað. Þegar vatnstankurinn er fullur (efra flotholt) slekkur tölvan á dælunni og lætur rafstöðina ganga í smá tíma áður en slökkt er á rafstöðinni.

Fyrstu árin virkaði vatnskerfið ekki sem skyldi. Rafstöðin skemmdi startara, rafstöðin varð rafmagnslaus, o.s.frv. Þetta varð þess valdandi að salernin voru oft lokað dögum saman. Árin 2008 og 2009 gengu heldur ekki alveg snurðulaust fyrir sig. Sumarið í ár var þó miklu betra en í fyrra. Í ár þurfti einungis að loka salernum einu sinni vegna bilana í vatnskerfi (startari bilaði). Í fyrra kom það fyrir tvisar sinnum að loka þyrfti salernum í nokkra daga samfellt (10 og 4 daga). Í fyrra tilfellinu var ástæðan bilun í tölvubúnaði og ónýtur flotrofi, í því seinna var bilun í rafkerfi rafstöðvarinnar. Þetta varð tilefni blaðaskrifa þar sem fyrirsagnir voru m.a. "Stóra klósettmálið við Dettifoss". Það er mjög leiðinlegt að fá svona neikvæða umfjöllun er tengist lands- og heimsþekktri náttúruperlu.

Nýjum vatnstank (grænn) var bætt við þann sem fyrir var (svartur) í lok júní 2009.
Úðinn frá Dettifossi í bakgrunni

Eina breytingin á aðstöðunni við Dettifoss í sumar frá því í fyrra var að vatnstankurinn var stækkaður, úr 2000 L í 6000 L. Framkvæmdum við þetta var lokið

1. júlí. Ekki skal úr því skorið hér hvort að þetta hafi valdið því að rekstur vatnskerfisins gékk betur nú en í fyrra. Það hefur sýnt sig í gengum árin að það eru nokkrir hlutir í rafstöðinni sem munu koma til með að gefa sig eða bila (startari, rafgeymir, tölva, flotrofar, o.s.frv). Þar sem að það eru 60 km í næsta viðgerðarmann (á Kópaskeri) mun alltaf þurfa að loka salernum þegar að rafstöðin gengur ekki sem skyldi. Því miður, og skiljanlega, á ferðafólk erfitt með að sætta sig við að koma að lokuðum salernum.

Í sumar þurfti samt að loka salernum þrisvar sinnum, frá nokkrum klukkutímum upp í sólarhring, ekki vegna bilunar í vatnskerfi, heldur vegna þess að rotþróin var orðin full. Þetta gerðist 13. júlí, 31. júlí og 18. ágúst. Fyrri ár hefur ekki þurft að tæma rotþróna svona oft. Helsta ástæða þessa er aukin umferð. Því miður eru ekki til tölur um fjölda gesta sem koma að Dettifossi. Það eina sem við getum miðað við er upplifun starfsmanna í eftirlitsferðum. Almennt fannst starfsfólk að það væri meiri umferð við fossinn í ár. Önnur ástæða fyrir því að rotþrærnar fyllast fyrr gæti verið að húsbílaeigendur séu að losa úr ferðasalernum sínum í salernin. Oft mátti sjá stóra hópa húsbíla á bílaplaninu, sem jafnvel voru grunaðir um að gista þar yfir nótt. Í fyrra var haft samband við fulltrúa landeigenda og fengið leyfi til þess að setja upp merkingar við bílastæðið um að þar væri ekki leyfilegt að dvelja yfir nótt. Merkingar voru einnig settar upp í ár, en líklega má bæta verulega úr þeim og gera þær sýnilegri. Um miðjan ágúst var farið í nokkrar eftirlitsferðir að kvöldlagi upp að fossinum og var þá sérstaklega verið að athuga með næturgesti. Í tveimur ferðum voru húsbílar á planinu sem ætluðu sér að gista yfir nótt.

Snemma sumars, þann 19. júní, gerðist það óhapp að veghefill vegagerðarinnar tók í sundur vatnslögn við bílastæðið við Dettifoss. Vatnslögnin liggur frá vatnstanki og niður að salernishúsi. Sama óhapp gerðist í fyrra. Svo heppilega vildi til að starfsmaður þjóðgarðsins var í eftirlitsferð á svæðinu og gat látið vita. Viðgerðarmaður frá Röndinni kom fljótlega á staðinn og salernin voru einungis lokað í nokkrar klukkustundir. Mikil klöpp er á svæðinu og þar sem vatnslögnin fer yfir veginn er mjög grunnt á ofaníburðinum. Til athugunar er hvort hægt sé að færa vatnslögnina þannig að hún liggji ekki eins grunnt.

Upplýsingagjöf

Við Dettifoss eru tvö upplýsingaskilti:

- Á bílastæðinu, þar sem stígurinn liggur niður að fossi
- Á útsýnisstaðni niðri á stallinum.

Búið er að skera í skiltið sem er á bílastæðinu og telst það ónýtt. Einnig þarf að uppfæra kortið á því skilti. Bæði skiltin eru merkt Umhverfisstofnun og með "laufinu", gamla lógói

Náttúruverndaráðs. Þörf er á að uppfæra skiltin og setja inn fleiri upplýsingar (um Vatnajökulsþjóðgarð, Gljúfrastofu, stærð Náttúrvættis og kort af því o.s.frv).

Á austurgafli salernishússins er búið að koma fyrir kynstrunum öllum af álskiltum, tilbúnum auglýsingum og söfunarbaukum.

Austurgafli salernishúss við Dettifoss að austanverðu

Það þyrfti að sameina þær upplýsingar sem koma fram á álskiltum og tilbúnu spjöldum á eitt skilti, hvort sem að það væri sett á gaflinn eða stæði sér rétt hjá húsinu. Salernishúsið er viðkomustaður flestra sem koma að fossinum. Þar ætti í raun að vera upplýsingar um svæðið, upphaf gönguleiða o.s.frv.

Við Hafragilsfoss er ekkert upplýsingaskilti. Einnig er ekkert sem bendir ferðamönnum hvert það á að fara, þó svo að stíglurinn að Sjónnípu sé greinilegur. Mjög æskilegt er að við bílastæðið kæmi upplýsinga- og móttökuskilti.

Ásýnd svæðis

Bílastæði

Innan náttúrvættisins eru tvö bílastæði; við Dettifoss og við Hafragilsfoss.

Bílastæðið við Dettifoss er í ágætu ástandi. Rútubílastæði er merkt sérstaklega og virðist sem að einkabílar virði það að mestu að legga ekki þar. Bílastæðið er vel afmarkað og snyrtilegt. Á háannatíma er bílastæðið þó of lítið og gestir eiga það til að leggja meðfram veginum frá bílastæðinu. Hins vegar er spurning hvort þörf er á að stækka bílastæðið, þar sem að með tilkomu nýs vegar, vestan ár, mun umferðin að öllum líkindum minnka austan ár.

Bílastæðið við Hafragilsfoss er ekki eins snyrtilegt. Lágmarksúrbætur sem þyrfti að gera þar er að afmarka bílastæðið betur, með grjóthleðslum eða köðlum. Einnig þyrfti að afmarka betur hvar göngustígurinn að Sjónnípu byrjar frá bílastæðinu. En eins og fram kom í kaflanum um Vegakerfi hafa verið uppi hugmyndir að færa bílastæðið austar. Breytingar þarf að vinna í samræmi við það.

Göngustígur og ástand gróðurs

Skipta má göngustígum innan náttúrvættis í þrennt:

- Stíglur frá bílastæði að Dettifoss
- Stíglur frá Dettifossi að Selfossi
- Stíglur frá bílastæði norður að Hafragilsfossi

Í gegnum árin hafa sjálfbóðaliðasamtök unnið að því að bæta stíginn frá bílastæðinu og niður að fossi. Stíglurinn er í dag nokkuð greiðfær en er ekki fær fólk með skerta hreyfigetu og lélegt jafnvægi. Það liggja grófar steintröppur niður hæsta stallinn og þar á stuttum kafla er hraunklöpp sem er gróf yfirferðar. Þegar komið er niður á stallinn hefur verið unnið í því smátt og smátt að sléttu úr stignum, taka stærsta grjótið í burtu og leggja steinhellur í staðinn. Í sumar var ekkert unnið að endurbótum við fossinn en þarf véri að vinna áfram í að bæta stíginn næst fossinum. Stíglurinn þar er líka ógreinilegur á köflum og ferðamenn ganga ekki alltaf merkta stíginn. Ænn sem komið er hefur það þó ekki haft áberandi áhrif á gróður og umhverfi en á fjölmennum ferðamannastað sem þessum skiptir miklu máli að geta stýrt umferðinni þannig að hún valdi sem minnstum skemmdum á náttúrunni.

Lítið hefur verið unnið í hinum stígunum tveimur. En þörf er á aðgerðum við Selfoss. Þar hafa ferðamenn gengið út fyrir merkta gönguleið (sem einnig er ekki nógur vel afmörkuð) og gróður farinn að láta verulega á sjá.

Gönguleiðin Dettifoss – Hafragilsfoss er í nokkuð góðu ásigkomulagi. Á nokkrum stöðum tvístrast stíglurinn en lítið verk er að lagfæra það. Það helst sem þyrfti að gera við Hafragilsfoss er að afmarka betur upphaf göngustíga við bílastæðið, eins og kom fram ofar.

Samantekt

Náttúrvættið Dettifoss, Selfoss, Hafragilsfoss er með þekktari og vinsælli ferðamannastöðum á Íslandi. Mikil umferð ferðmanna um svæðið krefst þess að metnaður og fjármagn sé til staðar til að sinna viðhaldi og úrbætum. Helstu úrbætur sem þörf er á í dag eru:

- Æskilegt er að aðkomuleiðir að náttúrvættinu verði bættar.
- Tryggja þarf að ekki komi til lokana á salernum vegna bilana á vatnskerfinu.
- Sinna þarf nauðsynlegum úrbótum á stígakerfi, sérstaklega þar sem gróður liggur undir skemmdum eins og við Selfoss.
- Uppfæra þarf og bæta við upplýsingaskiltum, bæði við Dettifoss og Hafragilsfoss.
- Bæta þarf aðkomuna við bílastæðið við Hafragilsfoss
- Bæta þarf merkingar er banna næturgistingar við Dettifoss.

Hafragilsundirlendi í haustlítum 2009. Horft í norður, rétt hjá bílastæði við Dettifoss.

Ásbyrgi, 21. desember 2009,
Hjörleifur Finnsson,
Þjóðgarðsvörður Norðursvæðis
Vatnajökulsþjóðgarðs

Viðauki II. Skýrsla landvarða í Drekkagili og Herðubreiðarlindum

Skýrsla landvarða í
Herðubreiðarfriðlandi
og við Drekkagil í
Dyngjufjöllum
sumarið 2009

Efnsyfirlit

1. Inngangur.....	1
2. Herðubreiðarfriðland	2
2.1 Náttúrufar og lífríki.....	2
2.1.1 Fuglalíf.....	2
2.1.2 Gróðurfar og hamfarir við Grafarlandaá	3
2.2 Heimsóknir gesta.....	4
2.3 Rekstur og viðhald.....	4
2.3.1 Húsakostur.....	4
2.3.2 Gönguleiðir.....	5
2.3.3 Bílakostur.....	5
2.3.4 Steinolía og bensín.....	6
2.4 Lindaá og vandræði ferðamanna.....	6
2.5 Sjálfsboðaliðar í Herðubreiðarlindum.....	7
2.6 Þjóðarfjallið Herðubreið.....	8
3. Askja og Drekagil.....	9
3.1 Náttúrufar og lífríki.....	10
3.2 Heimsóknir gesta.....	11
3.3 Rekstur og viðhald.....	13
3.3.1 Húsakostur.....	13
3.3.2 Ýmis búnaður og aðstaða.....	14
3.3.3 Gönguleiðir.....	16
3.4 Fjólyubúð.....	16
3.5 Vatnsmál.....	17
3.6 Bruni í Gamla Dreka.....	18
3.7 Svartá.....	18
4. Störf landvarða.....	19
4.1 Samskipti landvarða.....	19
4.2 Samskipti við FFA og Vatnajökulsþjóðgarð.....	20
4.3 Fraðsla og gönguferðir.....	21
4.3.1 Eyglóarþáttur.....	21
4.3.2 Skipulagðar gönguferðir.....	22
4.3.3 Möguleikar svæðisins.....	23
4.4 Rannsóknar- og erindisferðir landvarða.....	23
4.5 Hátíðahöld.....	26
4.6 Einkennisfatnaður og annar búnaður.....	26
4.7 Hugleiðingar um landvörslu og skálavörslu.....	28
5. Fjarskipti.....	29
6. Sorp- og umhverfismál.....	30
7. Seyrulosun.....	31
8. Hálandisgæslan.....	33
9. Jarðhræringar og jarðfraðingar.....	33
10. Veður- og vatnafar.....	34
11. Vegagerðin.....	35
12. Utanvegaakstur.....	36
12.1 Hugsanlegar ástæður utanvegaakstur.....	36
12.2 Aðgerðir landvarða.....	38
12.3 Aðrar mögulegar úrlausnir.....	39
13. Slys – aðkomu landvarða.....	39
14. Lokaorð.....	41

VÍDAUKAR

I Tvö atvik í Herðubreið.....	I
II Tiltelli utanvegaaksturs.....	V
III Vatnajökulsþjóðgarður – sjónarhorn landvarða og vangaveltur.....	VII
IV Mörk Vatnajökulsþjóðgarðs sumarið 2009.....	X
V Rennsli í Jökulsá á Fjöllum og hitafar á hálandinu frá maí-október 2009.....	XI
VI Náttúrutulkun – samskipti við ferðamenn og lög og reglugerðir þjóðgarðsins	XII
VII Drekagil – Bækur.....	XIII
VIII Herðubreiðarlindir – Bækur.....	XIV

1. Inngangur

Skýrsla þessi er samantekt á störfum landvarða í Herðubreiðarfriðlandi og við Drekkagil í Dyngjuþjöllum sumarið 2009. Eins og hin fyrri ár stendur Ferðafélag Akureyrar (héðan í frá FFA) að rekstrinum og nú í samstarfi við Vatnajökulsþjóðgarð, annað sumarið í röð. Að þessu sinni störfuðu landverðir á svæðinu frá 19. júní til 8. september og skiptu sjö starfsmenn vinnuvíkunum með sér. Landverðir sumarsins voru:

Ása Hilmarsdóttir, 26. júní – 6. ágúst

Eygló Harðardóttir, 1. júlí – 14. júlí

Hildur Aðalbjörg Ingadóttir, 1. júlí – 23. ágúst

Hrönn Guðmundsdóttir (yfirlandvörður), 19. júní – 6. september

Ragnheiður Jóna Grétarsdóttir, 8. júlí – 25. ágúst

Stefanía Eir Vignisdóttir, 6. júlí – 27. ágúst

Sæmundur Þór Sigurðsson, 20. júní – 8. september

Sú ánægjulega og tímabæra breyting varð á hagan starfsmannahalds þetta árið að stöðugildum landvarða fjölgæði um eitt og urðu því sex en ekki fimm eins og áður. Þar að auki barst landvörðum mjög dýrmætur liðsauki í upphafi tímabilsins í Eygló Harðardóttur, gamalreyndum og fjölkunnugum landverði, og urðu því sjö talsins um tíma. Er það einróma álit landvarða sumarsins að fjölgun í starfsliðinu hafi borgað sig margfalt og að sjötti landvörðurinn sé kominn til að vera.

Eygló Harðardóttir hafði sinnt landvörlsu á svæðinu í fimm sumur áður og þekkti umhverfið því vel. Þar að auki höfðu tveir landverðir, þær Hildur og Hrönn, reynslu af svæðinu frá sumrinu 2008, og Hrönn nokkra reynslu af störfum á öðru svæði. Sæmundur hafði landvarðaréttindi einn starfsmanna þetta sumarið, fyrir utan Eygló, en hann bjó einnig að reynslu af landvarðastörfum frá sumrinu 2008. Stefanía gegndi stöðu skálavarðar fyrir hönd FFA sumarið 2008, og þekkti því vel til þess hluta starfsins er sneri að skálavörlsu. Hvorki Ása né Ragnheiður höfðu starfað sem landeða skálaverðir áður en bjuggu báðar að menntun sem nýttist bæði þeim og samstarfsmönnum þeirra vel í harki sumarsins. Tekið skal fram að Eygló var ráðin sérlega til að taka landverði rækilega í gegn í umhverfistulkun og almennum tengslum við móður jörð og aðstoða þá við að gangsetja fræðsluferðir með ferðamönnum, og

aukinheldur til að fara yfir það fræðsluefni sem tiltækt var á starfsstöðvum landvarða. Hennar vitneskja og leiðsögn reyndist gulls ígildi.

2. Herðubreiðarfriðland

Fyrsti landvörður sumarsins í Herðubreiðarfriðlandi renndi í hlað að kvöldi föstudagsins 19. júní. Þá var vegur F88, sem liggur frá Hrossaborg við þjóðveg 1 um Herðubreiðarlindir og áfram að Drekagili og Öskju, enn formlega lokaður þótt fær væri og allgóður (lokunina má rekja til ófærðar vegna snjóa frá Herðubreiðartöglum inn að Drekagili). Minna var um polla og sandbleytur á veginum en á sama tíma í fyrra. Þessa helgi var hópur á vegum FFA í Þorsteinsskála í opnunarferð og að morgni 20. júní hélt hluti þess hóps að skála FFA í Bræðrafelli til að koma honum í stand fyrir sumarið. Nokkrar ólukku mys höfðu endað jarðlífið undir vaskinum í Strytu um veturinn og varð greftrun þeirra fyrsta verkefni landvarðar þetta sumarið.

2.1 Náttúrufar og lífríki

2.1.1 Fuglalíf

Um 20. júní tók fjölskrúðugt fuglalíf á móti landvörðum og má þar fyrst nefna álfataparið sem átt hefur varpstöðvar í Herðubreiðarlindum svo árum (og landvörðum) skiptir, en það kom upp einum unga í sumar. Við suðausturbrún Álftavatns fannst skurn af eggi sem að öllum líkindum var álftaregg, og er rebbi grunaður um græsku í þessu máli.

Heiðagæsavarp í Lindum var ekki rannsakað gaumgæfilega þetta vorið en þegar landverðir komu sást litið af gæs og má ætla að varpi hafi þá að mestu verið lokið. Við Álftavatn var þó eitt par með two unga 20. júní. Þar var lómur sömuleiðis, með einn unga, og af öðrum algengum fuglum má helst nefna ódinshana, sem skipta tugum í Lindum, kríu, skúfond, sólskríkju, straumönd, sendling, hávellu, maríuerlu, heiðlóu, sandlóu, lóuþræl og þúfutittling. Á svæðinu sjást einnig grafönd, kjói, svartbakur, hrafn, skógarþröstur, stokkond, hrossagaukur og rjúpa. Maríuerla var með hreiður undir brúnni að Þorsteinsskála en tveimur dögum eftir að ungarnir birtust hurfu þeir úr hreiðrinu (23. júní), og liggja ákveðnir ferfætlingar enn og aftur undir grun um græsku. Við Grafarlandaá sást sjaldgæf sjón, dílaskarfur, og í sömu ferð sást stór og feit bleikja í ánni. Í lok ágúst og byrjun september ganga gæsahópar um

Herðubreiðarlindir og veita landvörðum félagsskap, og rjúpa sömuleiðis, en þá eru flestar tegundir aðrar flognar sína leið – fyrir utan sólkskríkjuna, auðvitað.

Landverðir gerðu tilraun til að halda sérstaka fugladagbók en lítið varð úr því er leið á sumarið. Vatnajökulsþjóðgarður útvegaði landvörðum sjónauka í byrjun júlí og nýttist hann afar vel í fuglaskoðun á svæðinu, sem og í fræðsluferðum. Vandleg fuglatalning hefur þó ekki verið gerð svo árum skiptir, eftir því sem landverðir best vita. Árið 2008 taldi fuglaáhugamaður í heimsókn hjá landverði 29 tegundir í Lindum á fjórum dögum í ágúst – flestar þær sömu og sjá má á listum fyrri ára.

2.1.2 Gróðurfar og hamfarir við Grafarlandaá

Gróðurinn í Lindum var kominn vel af stað í lok júní og helstu íbúar, svo sem hvönn, geldingahnappur og fjallvíðir, samir við sig. Í Lindum hafa fundist um 120 tegundir blómplantna¹ og grasa og taldi undirrituð um 50 sumarið 2008, aðallega blómplöntur. Það er helst að fréttu að bláklukka, sem fannst í Herðubreiðarlindum í fyrsta skipti sumarið 2008 svo vitað sé, var aftur á sínum stað þetta sumarið og nú mun myndarlegri breiða. Fléttur og skófir setja mikinn svip á Herðubreiðarlindir en hafa ekki verið rannsakaðar sérstaklega.

Gróðurinn er viðkvæmur í Herðubreiðar-lindum en þrífst vel og varð ekki fyrir stóraföllum þetta sumarið. Flötin þar sem tjald-svæðið er lét lítið á sjá utan gönguslóðanna, sem verða árlega að drullusvaði þegar þannig viðrar, en í ágúst reyndu landverðir að ráða því bót eins og sjá má í kafla 2.5 hér að neðan.

Þegar landverðir komu á svæðið blöstu eyðingaröfl náttúrunnar við þeim við Grafarlandaá. Fyrrum hraustlegur hvanna- og víðigróður austan árinnar var orðinn að einu drullusvaði alveg vegi að fossinum; runnar lágu á víð og dreif rifnir upp með rótum, heilu þúfurnar á hvolfi og leirsalli yfir öllu. Vatn hafði greinilega farið yfir með miklum krafti svo stórsá á gróðri á mörg hundruð fermetra svæði austan ár, bæði sunnan og norðan vegarins. Skilti, staurar og kaðlagirðingar, jafnvel heill járnfótur neðan á staur nokkrum, höfðu brotnað í sundur og eyðilagst og var því skipt út. Kenning landvarða er að klakastífla hafi myndast við fossinn í Grafarlandaá en hún síðan brostið um vorið með fyrrgreindum afleiðingum.

¹ Sjá lesork Náttúruverndarráðs, *Flóra og gróður í Herðubreiðarlindum*, 1973.

2.2 Heimsóknir gesta

Stór hluti hálandisfara sleppir því að heimsækja Herðubreiðarlindir heldur keyrir í gegn áleiðis inn í Öskju, sem dregur æ fleira fólk til sín og miklum mun fleiri en Lindirnar. Þorsteinsskáli í Herðubreiðarlindum var fullbókaður nokkuð oft í sumar, en gjarnan vegna þess að færri komust að en vildu í Drekagili og fólk leitaði því annað. Lítill umferð var á svæðinu fyrstu starfsdaga landvarða, enda vegur F88 lokaður þrátt fyrir að austan Jökulsár væri vegur F905/F910 opinn alla leið inn í Kverkfjöll. Þessa fyrstu daga var töluvert um að gestir kæmu þá leiðina, í von um að komast í Öskju, og keyrðu svo í gegnum Herðubreiðarlindir út á þjóðveg 1. Landverðir lokuðu um tíma veginum inn að Öskju við gatnamót F910 og F88 undir Herðubreiðartöglum svo að fólk sem kæmi að austan vissi örugglega af lokuninni. Í lok tímabilsins voru heldur fáir dvalargestir í Herðubreiðarlindum og dró fyrir úr straumnum þar en í Öskju.

2.3 Rekstur og viðhald

2.3.1 Húsakostur

Húsakostur FFA í Herðubreiðarlindum samanstendur af Þorsteinsskála, gistiskála sem rúmar 16-20 mann (fleiri ef notast er við matsalinn), landvarðabústaðnum Strýtu og snyrtihúsi, auk þess sem stór verkfæra- og geymslugámur stendur við Strýtu og ruslagámar sömuleiðis.

Í byrjun sumars var skipt um skrá í húsunum þremur og búinn til aðallykill (master) sem gekk að þeim öllum, sem er mjög handhægt. Nokkuð var um olíuleka úr olíukabyssunni í Þorsteinsskála og komu landverðir einu sinni að stórum olíupolli á gólfínu en eftir að Haukur Ívarsson, formaður skálanefndar Þorsteinsskála, tjónkaði við kabyssuna var stórleki úr sögunni. Þó hefði mátt huga að viðgerðum fyrir. Um mitt sumar fór vatn að leka um vatnslögnina undir vaskinum í eldhúsini í Þorsteinsskála, en landverðir gátu lagað það að mestu með því að kíttu vel í kringum lögnina þar sem hún gengur ofan í gólf. Líklega þarf þó að huga að frekari viðgerð.

Skipt var um slöngu úr einum vatnshrútnum að vatnstönkunum þegar FFA-verjar komu hrútunum fyrir í byrjun sumars. Minnsti hrúturinn var í sumarlöngu verkfalli og eftir miðjan ágúst sagði annar upp störfum, en þá var umferð orðin það lítil að hinir tveir réðu vel við. Eitthvað þurftu landverðir að eiga við bullurnar á hrútunum þegar skífur höfðu skoppað af og lent í ánni, og einnig var lofti pumpað í hrútana í ágúst og gengu þeir betur eftir það. Landverðir settu bensíndæluna í gang af og til yfir sumarið,

nokkuð reglulega yfir annatímann, en á heildina litið standa hrútarnir alveg fyrir sínu. Litla hrútinn þarf þó að hressa upp á fyrir næsta sumar, eigi hann að ganga.

Skipt var um gler í eldhúsglugganum í Strýtu í opnunarferð FFA og herbergin á efri hæðinni máluð. Læsingar á tveimur hurðum í snyrtihúsini létu illilega þegar leið á sumarið og kom fyrir að fólk læstist inni á öðru klósettini. Því var að lokum læst. Landverðir fengu senda varahluti í læsingarnar undir lok sumars en gátu ekki lagað læsingarnar og því stóð til að FFA-verjar gerðu það í lokunarferð að hausti.

2.3.2 Gönguleiðir

Viðhald á gönguleiðum og í kringum húsakynni í Lindum var hefðbundið með einni undantekningu sem vikið verður að í kafla 2.5. Nokkrum stikum var bætt við á gönguleið um Álftavatn (rauðu leiðinni), stikur málaðar og slóðin færð örlítið á nokkrum stöðum þar sem gróður hafði sótt í sig veðrið. Skilti sem staðið hafa sitt hvorum megin við Grafarlandaá og Lindaá með einföldum leiðbeiningum um akstur yfir á, fjögur talsins, voru komin til ára sinna og þau því endurgerð.

2.3.3 Bílakostur

Vatnajökulsþjóðgarður lagði til Toyota Hilux bifreið að þessu sinni og reyndist hún vel, bæði sem farartæki og vinnubíll. Izuzu-pallbifreið FFA, betur þekkt sem Mjallhvít, stóð vaktina með landvörðum á hálendinu enn eitt sumarið og reyndist ágætlega. Hún er þó komin til ára sinna og getur ekki gengið í hvaða verk sem er. Um mitt sumar þurfti að senda Mjallhvítí í viðgerð vegna brotins öxuls og kom þá í ljós að drifið var í ólagi, en eftir þessa viðgerð stóð hún sig betur. Samtals festu landverðir sig þrisvar sinnum á Mjallhvítí (en aldrei á Hiluxnum) í sumar og einu sinni dó hún í Lindaá. Miklu skiptir að landverðir geti komist klakklaust leiðar sinnar á þeim bílum sem þeir hafa yfir að ráða og með þá bílakunnáttu sem þeir hafa. Þegar snjóaði og frysti í Dyngjufjöllum í júlí og ágúst var lítið grín að ætla á Mjallhvítí upp á Öskjuplan.

2.3.4 Steinolía og bensín

Við gáminn í Herðubreiðarlindum var eldsneyti til daglegra nota landvarða geymt; steinolía á hitakerfið, bensín á Mjallhvítí, dísilolía á Hiluxinn og gas. Aðeins bar á ruglingi meðal landvarða með hvað væri hvað, en til að koma í veg fyrir slíkt er best að allir brúsar og tunnar sem innihalda eldsneyti séu rækilega merktar áður en

landverðir fá þær í hendurnar. Engum varð meint af mistökum sumarsins en það er aldrei að vita hvenær Mjallhvít fær banvænan skammt af frostlegi eða öðru slíku góðgæti... Skýrar merkingar ættu að forða því.

2.4 Lindaá og vandræði ferðamanna

Ferðamenn sem ætla í Herðubreiðarlindir eða inn að Öskju um veg F88 þurfa að keyra yfir þrjár ár á leið sinni – eða tvær ár öllu heldur, því að vegurinn liggur tvívegis yfir Lindaá. Óhætt er að segja að áin sú reynist mörgum ferðamaninum farartálmi. Prettán sinnum í sumar höfðu landverðir afskipti af ferðamönnum sem höfðu fest bíla sína í Lindaá og einu sinni í Grafarlandaá – semsagt, rúmlega einn bíll á viku á kaf. Nokkrir bílar skemmdust við volkið, oft sjálfskiptir bílaleigubílar, og komu bílaviðgerðarmenn úr Mývatnssveit í nokkrar sendiferðir í Lindir eftir drukknuðum bílum.

Ferðamenn leita vanalega til landvarða þegar bílar festast í ánum, eins og gefur að skilja, enda landverðir með allar græjur til taks: bíl með kúlu, dráttartóg, vöðlur og sveigjanlegan vinnutíma. Hiluxinn var þá gjarnan notaður þegar landverðir drógu bíla úr ánum, Zetor (dráttarvél FFA) einu sinni, en í nokkur skipti komu björgunarsveitarmenn til aðstoðar eða rútukarlar sem áttu leið hjá. Best væri að landverðir þyrstu sem sjaldnast að draga bíla úr ánum, enda ábyrgðin þeirra ef eitthvað kemur fyrir þegar dregið er (eftir því sem undirrituð best veit). Á meðan björgunarsveitarmenn voru til taks á hálendinu var gjarnan kallað eftir þeirra aðstoð við bíladrátt – og ekki hægt að segja að mikið hafi þurft að hvetja þá til starfsins.

Hér skal tekið fram að fyrir næsta sumar þarf að gera við eða endurnýja vöðlukost í Herðubreiðarlindum, því að landverðir komu jafnan ansi klofblautir eða þaðan af verra úr björgunaraðgerðum.

2.5 Sjálfboðaliðar í Herðubreiðarlindum

Fjórir sjálfboðaliðar á vegum Umhverfisstofnunar og bresku sjálfboðaliðasamtakanna BTCV dvöldu í Herðubreiðarlindum 16. til 21. ágúst og unnu mörg góð verk með landvörðum. Bekkir, vaskar og staurar á hópatjaldsvæði voru málud og farin var heljarmikil ruslatínsluferð í Drekagil og Öskju, þar sem gengið var frá Öskjuplaní eftir veginum að Drekagili, meðfram Drekaánni og lænunni sem liggur yfir slóðann

við Drekagil á tveimur stöðum langleiðis að Dyngjuvatni. Rusl vill setjast í árfarvegi, og fannst allmikið brak, drasl og plast í þessari ferð.

Stærsta verkefni sjálfboðaliðanna var svo unnið á göngustígunum við Þorsteinsskála og á tjaldsvæðinu í Herðubreiðarlindum. Göngustígarnir sem liggja frá Þorsteinsskála að Eyvindarkofa annars vegar og upp að hrauninu við vatnsdæluna hins vegar voru teknir rækilega í gegn. Undirrituð veit ekki hvenær átt var við stígana síðast, en þeir voru orðnir allljótir; grjóthleðslan meðfram stígunum var öll niðurgrafin, slóðirnar sjálfar einhvers konar blanda af mold og troðnu grasi, og sitt hvorum megin við niðurgröfnu grjóthleðsluna höfðu aðrar slóðir verið troðnar. Semsagt, göngustígarnir voru í hálfgerðri niðurniðslu. Grjótið var allt stungið upp, torfur tekna úr slóðunum og þær notaðar í að hylja verstu drullusvæðin meðfram stígunum, og hleðslunni svo komið fyrir aftur. Að lokum báru sjálfboðaliðar og landverðir fíngerða möl af bílastæðinu í hluta slóðanna. Göngustígarnir litu mun betur út eftir þessa vinnu og þægilegra að ganga um það.

Eftir mikla umhugsun, vangaveltur og skoðanaskipti á milli landvarða og samræður við bæði þjóðgarðsvörð og FFA, var ákveðið að bera möl í eina gönguslóð frá bílastæðinu að snyrtihúsi og aðra sem landverðir ganga mikið um frá Strýtu að snyrtihúsini. Þarna hafa fyrir löngu myndast varanlegar slóðir sem líta illa út og verða drullusvað í rigningu, sem aftur gerir það að verkum að slóðirnar breikka sífellt þegar vatnshræddir ferðamenn reyna að sneiða fram hjá mestu forinni. Fíngerð möl var tekin af bílastæðinu, en þó aðallega í námunda við snyrtihúsið, og borin í slóðana og grjóti hlaðið meðfram til afmörkunar. Landverðir voru allir sammála um að vel hafi tekist til og að rétt hafi verið að leggja stígana. Grasflötin sem gengið er yfir að snyrtihúsini er mjög viðkvæm, sérstaklega í rigningum eða þegar grunnvatnsstaða er há, og mun betra að geta stýrt ferðafólki ákveðna leið en horfa upp á flötina alla troðast niður. Undirrituð veit að landverðir reyndu í eina tíð að loka stígnum sem þeir sjálfir notuðu mest, en sú slóð liggur að hluta í hálfgerðri myri þar sem steinum hefur verið komið fyrir til að stikla á. Nú var önnur stefna tekin, enda ljóst að slóðin er komin til að vera.

Landverðir voru mjög sælir með störf sjálfboðaliðanna og fannst þeir standa sig með stakri prýði. Hópurinn var reyndur, hafði meðal annars unnið í Jökulsárgljúfrum og í Mývatnssveit fyrr um sumarið, og kunni greinilega vel til verka. Dvöl sjálfboðaliða getur þó verið þó nokkur vinna fyrir þá sem taka á móti þeim og vanda þarf til undirbúnings og skipulagningar svo allir séu ánægðir.

2.6 Þjóðarfjallið Herðubreið

Herðubreið kallaði á heilmikla athygli í sumar. Þann 20. júní gekk fyrsti hópur sumarsins á fjallið, eftir því sem landverðir best vita, og var þar á ferð Íslendingur með sex manna hóp af útlendingum. Litlu mátti muna að fólkið lenti í hrakningum á fjallinu; hópurinn var illa búinn, án hjálma og brodda eða annars öryggisbúnaðar, sumir illa skóaðir og Herðubreið hættuleg. Um þetta leyti sumars er mikil snjóbráð og umhleypingar í fjallinu og stöðugt grjóthrun að deginum, og þessa dagana hafði verið bæði sólríkt og hlýtt og hlíðar fjallsins því allar á iði. Tvísýnt var á tíma að fólkið kæmist niður af toppinum fyrir myrkur. Segja má að þessi fyrsta Herðubreiðarganga tímabilsins hafi lagt línumnar fyrir samskipti þjóðarfjallsins og landvarða það sem eftir lifði sumars.

Landverðir reyna að fylgjast með umferð á Herðubreið og taka niður nafn, símanúmer og áætlaðan komutíma hjá ferðamönnum sem hyggja á uppgöngu og biðja þá svo að láta vita af sér þegar heim er komið. Að sjálfsögðu klífa margir án þess að landverðir viti neitt af. Í byrjun sumars ráðlögðu landverðir fólk að hafa brodda og ísaxir með í för og alltaf að hafa hjálm og sýna ýtrustu varúð vegna grjóthruns. Nokkrir göngumenn snemmsumars álitu uppgönguna hreinlega stórhættulega en þegar mesti snjórinn er bráðnaður úr fjallinu þar sem uppgangan er dregur úr hættu á grjóthruni.

Þann 8. júlí týndist hundur íslenskra hjóna, Rapp, á toppi Herðubreiðar. Samdægurs fór björgunarsveitin Gerpir við áttunda mann upp en fann hvorki tangur né tetur af hundinum. Næstu two daga var mjög gott veður og þó nokkur umferð göngumanna á Herðubreið en enginn fann neitt þar til íslensk kona rakst á voffa, hrakinn og svangan, að kvöldi 11. júlí. Rapp er líklega eini hundurinn sem hefur dvalið þrjá daga og þrjár nætur í einveru á toppi Herðubreiðar – spurning hvort hann sé reynslunni ríkari.

Tvö alvarleg atvik áttu sér stað á Herðubreið í júlí og ágúst. Í fyrra skiptið hrasaði maður sem var í fjallgöngu með ungum syni sínum efst í hamrabeltinu, slasaðist alvarlega á höfði og þjáðist af minnisleysi í kjölfarið. Tveir landverðir komu að honum en var hann svo fluttur á björgunarsveitarbíl til byggða og á sjúkrahús á Akureyri. Í seinna skiptið varð maður bráðkvaddur uppi á öxl Herðubreiðar og komu allir landverðir sem þá voru við störf á svæðinu að því máli, ásamt tugum björgunarsveitarmanna alls staðar að af Norðurlandi. Í fyrstu átti að bera manninn

niður af fjallinu en að endingu fékkst þyrla á staðinn til verksins. Nánari umfjöllun um þessi atvik og aðkomu landvarða má finna í Viðauka I við þessa skýrslu.

Í ágúst var orðið snjólaust í hlíðum fjallsins en þegar leið á mánuðinn tók aftur að snjóa og skartaði drottningin hvítum kraga snemma hausts. Ásókn í Herðubreiðargöngu var stöðug allt sumarið og gengið þegar veður leyfði. Merkingum á bílastæðinu við uppgönguna er mjög ábótavant og þyrfti að auka til muna upplýsingagjöf á staðnum um aðstæður í fjallinu og hættur, bæta við góðum ráðum til göngugarpa um öryggisbúnað og annað slíkt og hafa upplýsingaskilti með símanúmerum landvarða þar sem fólk er hvatt til að láta vita af ferðum sínum áður en haldið er á fjallið. Reynsla landvarða eftir sumarið sýndi þeim að Herðubreið er ekkert lamb að leika sér við. Að lokum mættu mjög gjarnan vera til hjálmar á svæðinu, sérstaklega í Herðubreiðarlindum en ekki vitlaust að hafa einnig nokkra í Dreka, sem landverðir gætu leigt út til ferðamanna sem ætla að ganga á Herðubreið. Tíu-fimmtán stykki kæmu sér afar vel.

3. Askja og Drekagil

Landverðir heimsóttu Drekagil fyrst þann 20. júní. Þá var vegur F88 allgóður að gatnamótum við Herðubreiðartögl, en þaðan og í Drekagil var hálfófært vegna snjóa og bleytu. Hópur frá FFA var við vinnu í Drekagili þessa helgi en opnunarferð hafði verið farin tveimur vikum áður, helgina 6.-7. júní. Landvörður kom svo til að vera í Drekagili þann 24. júní, en þá birtist fyrsti ferðamannahópur sumarsins. Þann dag gerði Vegagerðin atlögu að veginum upp að planinu við Vikraborgir en komst aðeins um $5 \frac{1}{2}$ kílómetra, uns hún sneri frá í miklum skafti enda afar snjóþungt á fjöllum þetta vorið. Landverðir settu niður snjóstíkur frá skaflinum og inn að Víti og var akveginum ekki fylgt heldur gengið nær hlíðinni. Þann 26. júní var F88 síðan opnaður formlega að Drekagili og fyrsta áætlunarrúta Gísla Rafns Jónssonar birtist. Áfram var þó ófært alla leið að planinu við Vikraborgir og urðu því ferðamenn að vaða elginn uns Vegagerðin kom aftur 30. júní og lauk mokstri að bílaplaninu. Þrátt fyrir mikil snjóþyngsl tókst því að opna veginn alla leið tillölulega snemma, en snjóbráð var gífurlega mikil í Dyngjufjöllum seinni hluta júní vegna eindæma veðurblíðu. Töluverður vetrarsnjór var áfram á gönguleið frá plani að Víti frameftir sumri. Sprengisandsleið um Bárðardal var opnuð 1. júlí.

Askja í Dyngjufjöllum var friðlýst sem náttúrvætti árið 1978 og varð því 31 árs á árinu. Nú í vor félld náttúrvættið undir Norðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs og heyrir

því undir þjóðgarðsvörð þess svæðis. Í sumar hafði þjóðgarðsvörður Austursvæðis, Agnes Brá Birgisdóttir, hins vegar yfirumsjón með störfum landvarða. Mörk þjóðgarðsins sem Askja tilheyrir nú má sjá í Viðauka IV.

3.1 Náttúrufar og lífríki

Náttúrufar og lífríki er, eins og gefur að skilja, með heldur frumstæðu móti í Dyngjufjöllum en þó leynist þar líf eins og annar staðar. Af fuglum ber fyrst að nefna sólskríkjurnar, en þær halda nokkrar til í Dyngjufjöllum og gleðja gesti og gangandi. Lítið sést til annarra fugla, helst þá einstöku svartbaks, en í sumar sáust tveir hrafnar að leik við Drekagil og einnig dularfullur fugl sem villtist ofan í Víti og sveimaði þar um kolringlaður, en þær var líklega villtur gráhegri á ferð. Að hausti sást til rjúpnafjölskyldu við Drekagil.

Af gróðri er meira að segja. Í giljum Dyngjufjalla, þar á meðal Drekagili og Nautagili, er víða vatn að finna, og vatni fylgir ætíð líf. Samkvæmt eldri skýrslum hafa landverðir fundið yfir 30 tegundir plantna inni í Drekagili, í Nautagili er annað eins að finna og víða í Dyngjufjöllum leynast harðgerar blómtegundir eins og steinbrjótar, deplur, fræhyrnur, nórur, víðir, geldingahnappur, holurt, mísareyra og ýmis grös. Eitthvað er af hvönn og eyrarrós vex víða, svo sem meðfram Drekaánni. Í Nautagili er mosagróður, en í sumar varð þar jarðfall þegar um 15 fermetra gróðurspilda féll saman, varð að blautri mosahrúgu og skildi eftir sig bera klöpp. Hér eru ótaldar þær fjölmörgu fléttutegundir sem setja svip sinn á háldendiseyðimörkina.

3.2 Heimsóknir gesta

Í Drekagili er almennt meira umstang en í Herðubreiðarlindum og margt um manninn. Háannatíminn hefst fyrir og um miðjan júlí og draga fer úr ferðamannastraumi um og eftir miðjan ágúst, en þessar vikur er dagsumferð mikil og stöðug og eftirspurn eftir upplýsingum og gistirými sömuleiðis. Segja má að á upplýsingaskrifstofu landvarða sé stöðugur gestagangur í júlí og ágúst frá því snemma á morgnana og langt fram eftir kvöldi og fer því full landvarðarstaða í að sinna almennri upplýsinga- og ráðgjöf. Landverðir auglýstu opnunartíma á upplýsingaskrifstofu frá átta á morgnana til níu á kvöldin og dró það aðeins úr ágangi ferðamanna í sturtupeninga og almennt spjall seint á kvöldin.

Í ágústmánuði var heildarfjöldi gistenátta í Drekagili um þrefalt meiri en í Herðubreiðarlindum og greinilegt að Askjan dró flesta að, hvort sem um var að ræða

daggesti eða næturgesti. Frakkar og þjóðverjar eru langfjölmennastir í hópi gestanna, Ítalir, Hollendingar og aðrir Evrópubúar, svo sem Pólverjar og Tékkar, einnig margir.

Í byrjun sumars fengu landverðir senda fína möppu frá FFA með útprenti yfir allar skálabókanir fram að því. Mappan var þó ekki hentug til notkunar og því færðu landverðir upplýsingarnar yfir í venjulega dagatalsdagbók, þar sem pláss var fyrir fleiri bókanir og skipulagsvinnu við að raða fólkni niður. Með pöntunum fylgdi ávallt tölvupóstfang, en þar sem slíkt kemur að litlum notum á hálendinu væri mun hentugra fyrir landverði að símanúmer þess sem bókaði fylgdi með og ekki væri síðra að hafa áætlaðan komutíma stórra hópa. Oft þarf að skipuleggja eldamennsku í skálunum og getur skipt sköpum hvort tuttugu manna hópurinn ætlar að borða klukkan sex eða níu. Brögð eru að því að þeir sem bóka mæti ekki og þegar um fjölmenna hópa er að ræða getur slíkt verið ansi hvimleitt, bæði fyrir landverði og gesti á svæðinu. Í nokkrum tilvikum var fólkvi vísað frá fullbókuðum skálum og svefnpláss tekið frá fyrir jafnvel tíu til tuttugu manns, sem sást svo hvorki haus né sporður af. Hægt væri að koma í veg fyrir slík leiðindatilvik ef landverðir hefðu kost á að hringja í tilvonandi gesti sína og FFA þyrfti að brýna fyrir fólkvi þegar það bókar að láta landverði vita ef áform breytast.

Aldrei hafa jafn margir lagt leið sína inn á hálendið með Gísli Rafni og félögum hjá Öskjuferðum og í sumar. Margoft var komið á tveimur rútum og jafnvel þremur, en allt þetta fólk áir í Herðurbreiðarlindum og í Drekagili. Eins og fyrri sumur voru samskipti landvarða og rútufólks, bæði bílstjóra, leiðsögumanna og gesta, afar blómleg og góð og eiga landverðir sannkallaðan hauk í horni þar sem Gísli Rafn og hans fólk er. SBA-stundaði einnig vikulega rútuferðir í Öskju og var svo gist í Kverkfjöllum, um 150 manns sóttu þessar ferðir. Elísabet á Möðrudal, fyrrum landvörður, kom einnig alloft í Öskjuna í jeppaferðir með ferðamenn og framhald verður á þeim ferðum næsta sumar. Við ferðamannaflóruna í sumar bættist einnig galvaskur víkingur, Hermann Valsson, sem kom með ferðamenn í dagsferðir á hálendið og slóst, kastaði öxum og barðist við gesti og gangandi bæði í Lindum og Dreka. Um 100-150 manns komu með honum inn á hálendið í sumar. Samskipti landvarða við Hermann voru ansi brösótt í byrjun og tjáði hann oft óánægju sína með það sem hann nefndi mismunun FFA á ferðapjónustuaðilum. Slík mál þarf að útkljá á milli FFA og viðkomandi ferðapjónustuaðila, hvort sem það er Hermann eða hver annar, en óánægja Hermanns fékk gjarnan útrás á landvörðum.

Taka má fram að frá því um miðjan júlí þar til eftir miðjan ágúst voru skálarnir í Drekagili nánast alltaf fullsetnir og ásókn mikil í gistirými. Oft var ekkert pláss í skálunum fyrir lausatraffík og því greinilegt að ferðamenn verða að bóka í skálana með góðum fyrirvara til að tryggja sér pláss. Í nokkur skipti hafði FFA, af einhverjum ástæðum, ofbókað í skálana og setti það landverði í klípu. Stundum var hægt að leysa málín með því að flytja fólk í Herðubreiðarlindir en afar slæmt er að landverðir séu settir í þá stöðu að þurfa að leysa húsnæðisvanda misskapgóðra ferðamanna sem telja sig eiga öruggan svefnstað á besta stað í Nýja Dreka. Leggja verður áherslu á að þetta gerist ekki oftar.

Áætlað var að landverðir yfирgæfu svæðið 6. september, en svo fór að einn landvörður var í Drekagili til 8. september til að taka á móti hópi menntaskólanema frá Menntaskólanum á Egilsstöðum. Þessa fyrstu daga septembermánaðar var umferð í Drekagili og Öskju allnokkur og eflaust mætti halda starfseminni gangandi fram í miðjan september. Tímann mætti til dæmis nýta til að taka á móti skólahópum.

Ferðamenn sem koma í Öskju eru almennt séð vel undirbúnir til ferðarinnar og ágætlega lesnir, og sérstaklega á þetta við um göngu- og hjólfreiðafólk sem oft hefur lagt mikla rannsóknarvinnu að baki áður en haldið er á hálendið. Ferðamenn sem koma akandi eru gjarnan verr búinir og kom fyrir að fólk vissi hreinlega ekki hvar í ósköpunum það væri og varð stórhlessa þegar hvorki var hægt að nálgast grillaðar samlokur né uppábúin rúm. Verst er þegar fararstjórar hafa aldrei komið áður og svæðið og hafa engar upplýsingar í höndnum. Slíkt heyrir þó til undantekninga.

3.3 Rekstur og viðhald

3.3.1 Húsakostur

Húsakostur við Drekagil samanstendur af snyrtihúsi (reist 2004), hinum glæsilega Nýja Dreka (reistur 2005) sem rúmar 40 manns í gistingu, Gamla Dreka (reistur 1968) sem rúmar 12-16 manns og Fjólubúð, heimili landvarða og upplýsingaskrifstofu. Norðan við Fjólubúð stendur einnig skálinn Höttur, í eigu Gísla Rafns Jónssonar, og þar í millinu hefur gámur hálendisgæslunnar staðið undanfarin tvö sumur. Að viðbættum bíla- og tjaldbúðum er því risið dágótt túristaþorp við Drekagil á sumrin.

Í opnunarferð í byrjun júní gerðu FFA-menn breytingar á snyrtihúsinu. Handlaugar voru teknar út af karla- og kvennaklósettunum en komið fyrir í staðinn í rými í miðju húsinu sem áður nýttist sem geymsla og klósett landvarða. Handþurrkubox voru

einnig fjarlægð af klósettunum. Fannst landvörðum þessi breyting mjög til batnaðar; ekki aðeins varð fljótlegra og auðveldara að halda snyrtingum og vöskum hreinum, heldur dró einnig úr ruslfargani sem fylgdi mikilli notkun á handþurrkum. Sumarið 2008 fór gjarnan heill svartur ruslapoki af lítt notuðum handþurrkum í ruslagáminn á dag en nú varð mikill munur á, og fundu landverðir ekki fyrir því að fólk notaði klósettpappír í stað handþurrkna í miklum mæli. Æskilegt er að takmarka handþurrkunotkun á hálendinu, sérstaklega á meðan þær eru ekki flokkaðar frá öðru rusli heldur sendar í brennslu með því sem er óendurvinnanlegt. Benda má að FFA hefur markað sér umhverfisstefnu sem er unnin samkvæmt Staðardagskrá 21 og þar er meðal annars tekið fram að draga skuli úr verðmætasóun með því að minnka pappírsnotkun.² Ekki kvörtuðu ferðamenn mikið undan handþurrkuleysi við landverði en einstaka Íslendingur spurðist fyrir um handsápu, sem ekki er til staðar í snyrtihúsinu. Snyrtihúsið er annars til sóma, en mætti bæta þar við nokkrum snögum svo ferðamenn gætu hengt sitt hafurtask annars staðar en á gluggaföggin.

Í upplýsingaskrifstofuna í Fjólubúð var smíðaður bekkur í brjóstthæð sem lokar skrifborð landvarða aðeins af. Var það góð breyting og aðkoman öll snyrtilegri en áður. Annarri sólarselli var komið fyrir á þaki Fjólubúðar, fleiri rafgeymum bætt við í Nýja Dreka og í Fjólubúð og Tetrastöðvar hleðslutengi sett upp í Fjólubúð. Í Fjólubúð voru einnig settar upp gardínur sem búa yfir þeim undraverðu eiginleikum að vera gegnsæjar þannig að landverðir gátu dregið fyrir en samt fylgst með mannaferðum á svæðinu.

Í Fjólubúð sjálfri mætti gjarnan huga ögn betur að geymslurými undir hafurtask landvarða og allt það dót sem starfinu fylgir, svo sem vinnuföt, bækur, fræðsluefni og annað slíkt, ef því verður komið við. Einnig væri ágætt ef landverðir hefðu skrifborð til afnota í herbergjunum uppi. Í sumar bættist skápur með skúffum við inn í stofuna og fylltist hann undir eins af lausadóti sem hafði legið út um hvippinn og hvappinn fram að því. Landverðir veltu því aðeins fyrir sér í sumar hvort hægt væri að nálgast geymslurými undir Fjólubúð eins og er undir Gamla Dreka, en þar mætti geyma alls kyns dót sem ekki kemst fyrir í geymslukistu við húsið, svo sem dósir, plötur, skilti, brúsa og annað slíkt.

² sjá <http://www.ffa.is/is/page/umhverfisstefna>

3.3.2 Ýmis búnaður og aðstaða

Einhver draugur var í rafmagninu í Dreka til að hlaða rafgeymana þegar rafmagnsleysi fer að hrjá dvalargesti er líður á haust. Einu sinni var gripið til þess að hlaða rafgeyminn í snyrtihúsínu með startköplum í bílinn, en þá hafði verið skýjað nánast linnulaust í þrjár vikur. Sturtusjálfssalarlir hættu að virka ef rafmagnslaust varð og gerðist það gjarnan vegna þess að ljósin voru ekki slökkt í snyrtihúsínu. Landverðir prófuðu að fækka ljósaperum aðeins til að hleðslan kláraðist ekki – enda nóg af þeim. Sparneytnari perur og færri gætu komið í veg fyrir rafmagnsleysið. Gasskynjarinn í Nýja Dreka átti það til að væla og garga um miðjan dag þegar enginn var að nota gasið – spurning hvort draugar eða búálfar hafi verið að hrekkja landverði, eða hvort eitthvað þurfi að eiga við skynjarann.

Til að auðvelda umgang ferðamanna um Nýja Dreka ákváðu landverðir að gefa herbergjunum í skálanum nöfn og setja upp merkingar. Herbergin niðri í eldhúsinu fengu nöfnin Kvika og Berg, stóra rýmið á efri hæðinni var nefnt Askja en það litla Víti og loks fékk herbergið þar uppi heitið Dyngja. Gerði þessi nafngjöf umgang um skálann skilmerekilegri.

Á bílastæðinu við Vikraborgir stendur kamar sem landverðir þrífa daglega og er hann mikið notaður. Húsið er þó hvorki í eigu FFA né Umhverfisstofnunar eða Vatnajökulsþjóðgarðs, og því enginn lykill til að því í Dreka. Nokkrum sinnum í sumar festist fólk inni á kamrinum karlamegin. Landverðir hefluðu úr dyrakarminum en þegar ferðamaður festi sig samt inni var ákveðið að fjarlægja læsinguna einfaldlega úr hurðinni. Þetta þarf að laga fyrir næsta sumar.

Eitt tryllitæki vantar nauðsynlega í Fjólubúð fyrir næsta sumar: Straumbreyti! Posinn var til staðar, en ekki straumbreytir nema í Lindum og þangað þurfti að senda posann í orkuhleðslu um það bil þriðja hvern dag, sem þýddi að gamla strauvélin var munduð ótæpilega í Dreka. Rafhlaðan í posunum, bæði í Lindum og Dreka, er orðin léleg og posann í Lindum þurfti stanslaust að hafa í sambandi svo hann virkaði.

Samkvæmt reglum FFA er daggestum og tjaldgestum leyfilegt að borða nestið sitt í Gamla Dreka ef pláss leyfir, gegn 400 króna aðstöðugjaldi. Nýi Dreki er hins vegar aðeins ætlaður næturgestum. Þegar báðir Drekarnir eru fullir – sem oftast var yfir

háannatímann – geta tjaldgestir því hvergi komist í húsaskjól eða stungið inn nefi rétt til að borða matinn sinn. Gjarnan mætti koma upp yfirbyggðum palli á tjaldsvæðinu með bekkjum og sætum þar sem tjald- og daggestir gætu tyllt sér og leitað skjóls fyrir rigningu og vindum og fengju skálagestir þá meira næði. Hvað tjaldsvæðið sjálft varðar, væri ekki svo alvitlaust að byggja snyrtilega í kringum seyruhólfíð sem stendur á miðju svæðinu og er oft umkringt grunlausum tjaldverjum. Oft lagði frekar leiðinlega lykt úr því yfir næstu tjöld.

Að vori fengu landverðir sendar miklar gas-, olíu og bensínþrigðir. Var flestu komið fyrir við gáminn í Herðubreiðarlindum, en geymslukompaní Fjólubúð fylltist af fagurgulum gaskútum. Landvörðum fannst afar óþægilegt að vita af gasinu rétt við rúmgaflinn hjá sér – utan þess að ómögulegt var að ganga um geymsluna – og var kútunum því komið fyrir úti norðan við hús. Báðu landverðir svo um grænan segldúk, keðju og lás til að ganga snyrtilega og örugglega frá þeim. Fram kom í samtölum við FFA að hugsanlega væri hægt að byggja lítinn geymsluskúr undir eldfimt efni í námunda við Fjólubúð og væri það farsæl lausn á þessu máli.

3.3.3 *Gönguleiðir*

Stikuð slóð liggur frá bílastæðinu við Vikraborgir að Víti, um 2,4 kílómetra greiðfær leið (nema þegar snjór og bleyta setja strik í reikninginn). Í þoku geta ferðamenn villst af þessari stuttu leið og því bættu landverðir snjóstíkum við vegastíkurnar sem fyrir voru þegar veðrið kallaði á sílikar viðbætur. Einnig útbjuggu landverðir einfalt skilti sem vísaði inn að Víti frá bílastæðinu, með göngulengd í kílómetrum og áætluðum göngutíma. Utan þessarar slóðar er aðeins ein önnur stikuð leið í Dyngjufjöllum, og liggur hún úr Drekagili austur yfir fjöllin og inn í Öskju alla leið að Víti. Í sumar bættu landverðir stíkum við á þessari leið, enda brögð að því að fólk villtist í þoku efst í fjöllunum. Og segjast verður að þoka í Dyngjufjöllum er frekar regla en undantekning.

Hér má taka fram að gjarnan mætti útbúa skilti sem vísaði fólk i leið inn í Drekagil frá bílastæðinu, með upplýsingum um göngulengd og þess háttar. Einnig þarf að endurnýja skilti sem vara ferðamenn við að ganga um suðurbarm Vítis en þar er þverhnípi til beggja átta og lento hjón í háska þar í byrjun september, þegar konan hrasaði og hrapaði nærrí ofan í Víti.

3.4 Fjólubúð

Fjólubúð er vinnustaður og heimili landvarða á meðan á starfstíma þeirra stendur. Fjólubúð er glæsilegt og rúmgott hús og þar gæti hæglega gist fjöldi manns. Þess vegna kemur það fyrir, þegar fjölmennt er í Dreka, að ferðamenn eða ýtnir fararstjórar gangi á landverði og vilji fá að gista í Fjólubúð; þar sé nú nóg pláss. Fjólubúð er hins vegar hvorki gistikáli né greiðastofa heldur vinnustaður og heimili, og það þarf að vera skýrt.

Í sumar, sem og sumarið áður, kom það fyrir einu sinni að landverðir í Drekgili létu hóp ferðamanna gista inni hjá sér í Fjólubúð vegna ofbókunar FFA í skála. Hópnum var upphaflega boðið að gista í eldhúsini í Nýja Dreka en taldi það sér ekki bjóðandi og ákveðnir aðilar ýttu á landverði þar til þeir gáfu undan og tóku fólk inn í Fjólubúð. Landverðir voru þrír í Dreka þegar þetta var og fór einn úr sínu herbergi til að rýma fyrir ferðamönnum. Eftir þetta ræddu landverðir málin og voru sammála um að láta slíkt ekki gerast aftur um sumarið, en þetta var snemmsumars og áður en gefist hafði færi á að ræða Fjólubúðarmál. FFA þarf að styðja við bakið á landvörðum í þessum málum og varast að treysta á að hægt sé að láta ferðamenn gista í Fjólubúð nema í neyðartilvikum – og er þá átt við veðurofsa, slys eða annað þvíumlíkt, ekki dynti frekra fararstjóra. Þeir aðilar hjá FFA sem landverðir ræddu við um málið sýndu bæði stuðning og skilning og ber að þakka það. Stefnan þarf hins vegar að vera skýr, því að ef landverðir fá þau skilaboð að Fjólubúð sé einhvers konar aukagistiskáli er mjög líklegt að þeir láti undan og hleypi fólkinn – þvert á vilja sinn.

3.5 Vatnsmál

Vatnslögnin úr Drekgili þarfnaðist aðhlynningar landvarða þrisvar sinnum í sumar, í öll skiptin að nóttu til. Í lok júní fór lögnin í sundur á samskeytum inni í Drekgili og næsta dag reif Drekaáin, sem var vatnsmikið stórfljót í byrjun sumars vegna leysinga, slönguna niður af klettavegg og gerði á hana gat. Lagfæring það skiptið var heilmikil aðgerð því að landverðir og tveir björgunarsveitarmenn sem aðstoðuðu þurftu að standa úti í miðri ánni þar sem hún steyptist í flúðum (sem hún gerði þetta vorið, þessi meinlausa læna) til að ná í slönguna, gera við hana og negla hana aftur upp á klettavegg. Seinna um sumarið fór slangan aftur í sundur á samskeytum.

Eftir að rennsli hesfur verið komið á aftur eftir lagfæringar verður að gæta þess að láta renna í dágóða stund (a.m.k. 1-15 mínútur) í öllum krönum í snyrtihúsini til að ná þrýstingnum upp í slöngunni og öllu lofti út. Ef það er ekki gert er hætta á veiku

rennsli í Fjólubúð og Gamla Dreka, og sturturnar hætta að virka því að gashitarinn logar ekki nema rennslið sé stöðugt. Þetta lærðu landverðir af reynslunni. Hér má að lokum benda á að vöðlurnar sem landverðir hafa í Drekagili leka og þarf að endurnýja þær eða lagfæra fyrir næsta sumar.

3.6 Bruni í Gamla Dreka

Að morgni 4. september kviknaði í Gamla Dreka og mátti litlu muna að illa færi. Olíukabyssan hafði verið þrifin og sóthreinsuð daginn áður og að kvöldi var kveikt á henni og hún skilin eftir á lægstu stillingu því að landverðir vissu að einhverjur úr íslenskum gönguhópi sem var á svæðinu ætluðu kannski að gista í skálanum um nóttina, þar sem Nýi Dreki var þéttsetinn. Svo fór hins vegar að skálinn stóð mannlaus um nóttina, og um áttaleytið morguninn eftir kviknaði í loftinu fyrir ofan olíukabyssuna. Menn úr áðurnefndum gönguhópi létu landvörð vita og síðan hófst slökkvistarf sem fór þannig fram að tíu fileldir göngugarpar, tveir flugmenn og einn hraustur landvörður skiptust á að reyna að vinna á eldinum með slökkvitækjum á efri hæðinni, en þar logaði mest. Mikinn og svartan reyk lagði frá eldinum og gerði slökkvistarf erfitt, og það var lán í óláni að á svæðinu skyldi vera fjöldi manns reiðubúinn að taka þátt í slökkvistörfum.

Ekki hlutust stórfelldar skemmdir af eldinum. Plötur í loftinu fyrir ofan kabyssuna brunnu og skildu eftir sig gat og veggplötur skemmdust eitthvað, en innanstokksmunum varð ekki meint af utan örfárra dýna og tveggja dýnuvera. Eldsupptök voru greinilega í kabyssunni og spurning hvort kviknað hafi í út frá rörinu sem liggur úr kabyssunu upp og út um vegginn. Eftir eldinn þrifu landverðir Gamla Dreka og læstu honum, enda tímabilinu að ljúka. Lokunarferð FFA var áætluð aðra helgina í október og yrði þá litið betur á Gamla Dreka og verksummerki.

Brunavarnir þyrfti að fara yfir með landvörðum á starfssvæðinu hvert sumar, skoða þau slökkvitæki sem til staðar eru, fara yfir notkun þeirra og fyrstu viðbrögð við bruna. Hæglega gæti farið illa ef landverðir eða aðrir gerðust of ákveðnir við slökkvistörf, enda breiðist eldur afar hratt út í timburhúsum. Í vinnugáminum í Herðubreiðarlindum er vatnsdæla sem hugsanlega er ætluð til slökkvistarfa, en það verður að segjast alveg eins og er að Þorsteinsskáli væri brunninn til kaldra kola og orðin minningin ein löngu áður en landvörðum tækist svo mikil sem að koma henni út úr gámnum, hvað þá meira.

3.7 Svartá

Áin Svartá á upptök sín í sandinum sunnan Vaðöldu, þaðan sem hún rennur um nokkurra kílómetra leið austur og út í Jökulsá á Fjöllum. Í ánni eru tveir fossar þar sem hún rennur niður af hraunbrún rétt áður en hún sameinast Jöklu, Skínandi og Ljómandi. Fólk sem leggur á Gæsavatna- eða Trölladyngjuleið keyrir fram hjá lúnum vegapósti í námunda við Dyngjuvatn sem vísar í átt að Svartá, en þess utan eru hvorki merkingar né stikuð leið að ánni. Mjög fallegt er við Svartá og bakka hennar prýðir mosi, hvönn og ýmiss laggróður. Fossinn Skínandi er líka skemmtilegur og áhugaverður foss.

Svartá er ekki á allra vörum og virðist heldur tilviljanakennt hvort fólk veit af tilvist hennar eða ekki. Fararstjórar sem koma reglulega á svæðið vita af ánni og fara með fólk að henni en hinn almenni ferðamaður síður. Umferð er því einhver að ánni og fossinum Skínanda en slóðin sem fylgt er af veginum og að ánni hverfur á hverjum vetri, enda ekið um auða sanda.

Rætt hefur verið um að stika leið að ánni og opna þannig svæðið fyrir túrismanum, ef svo má segja. Landverðir í sumar ræddu þetta mikið sín á milli og komu ýmis mislæg sjónarhorn fram. Hér verður látið nægja að benda á að gróðurinn á bökkum Svartár er sérlega viðkvæmur, enda jarðvegurinn ekkert nema sandur og lífsskilyrði einhver þau erfiðustu á Íslandi, og þótt ekki sjái á þeim nú gæti aukin umferð sett mark sitt á landið. Núverandi slóði liggur ansi nálægt ánni og upptökum hennar og þar þyrftu ekki margir ógætnir ferðamenn að keyra út á mosann til að stórsæi á honum til framtíðar. Eins og slóðin liggur í dag kemur fólk að ánni rétt norðan við upptökin, þar sem viðkvæmasti mosagróðurinn er, og keyrir svo gjarnan suður fyrir þau og austur í átt að Skínanda. Ef fossinn er aðal aðráttaraflíð mætti vel hugsa sér að slóðin öll yrði færð sunnar þannig að hún lægi ekki að upptökunum heldur framhjá þeim og beinustu leið að hraunjaðrinum, þaðan sem fólk gæti rölt að fossinum. Þeir sem vildu gætu eftir sem áður skoðað upptökin, en aðal umferðin lægi ekki að þeim.

4. Störf landvarða

4.1 Samskipti landvarða

Sambúð landvarða á háleindinu er afar náið enda samvistir miklar og því fyrir öllu að samskipti séu góð innan hópsins og að fólk vinni vel saman. Sambúð landvarða í Öskju og Herðubreiðarlindum gekk ljómandi vel þetta sumarið og stóráfallalaust enda góður andi í hópnum og ekki spillti vinátta og samvinna við aðra landverði í

nágrenninu fyrir, sérstaklega við landverði í Kverkfjöllum og landverði og starfsmenn á upplýsinga-skrifstofunni í Mývatnssveit sem gerðu landvörðum margan greiðann í sumar.

Haldnir voru starfsmannafundir landvarða þegar færi gafst. Æskilegt væri að funda vikulega en eðli starfsins vegna er því vart við komandi. Fundað var í upphafi júlí þegar fimm af sjö starfsmönnum voru mættir til starfa og aftur viku síðar þegar allir voru mættir. Á þessum mikilvægu fundum lagði hópurinn línurnar fyrir sumarið og ræddi svo að segja allt sem við kemur landvarðarstarfinu, bæði praktík og ópraktík – og lauk fundunum gjarnan á heimspeklegum pælingum um hlutverk og stöðu landvarða, framtíð Vatnajökulsþjóðgarðs og viðhorf mansins til náttúrunnar. Annar langur fundur var haldinn 30. júlí og einnig 23. ágúst, en daginn áður höfðu landverðir tekið þátt í aðgerðum á Herðubreið þegar maður varð bráðkvaddur á fjallinu. Smærri fundir voru haldnir hvenær sem færi gafst, og má segja óhikað að málin hafi verið rædd afar duglega þetta sumarið. Þessi góðu fundahöld hafa vafalaust þétt hópinn og átt þátt í að skapa góðan starfsanda í sumar.

4.2 Samskipti við FFA og Vatnajökulsþjóðgarð

Landverðir þurfa eðlilega að vera í reglugum samskiptum við vinnuveitendur sína, FFA og Vatnajökulsþjóðgarð. Landverðir ráðfæra sig við FFA um mál sem snúa að daglegum rekstri, viðhaldi húsakynna og umhirðu svæðisins en að álti undirritaðrar gengu þau samskipti öll vel í sumar. Mikið var leitað til formanns FFA, Hilmars Antonssonar, eftir ráðum og aðstoð og lagði hann mikinn tíma og vinnu í að verða við óskum landvarða og aðstoða þá eftir megni. Fjóla Kristín Helgadóttir, fyrrum landvörður, var landvörðum einnig innan handar og sýndi þeim bæði skilning og stuðning. Haukur Ívarsson, formaður Skálanefndar Þorsteinsskála og Stefán Sigurðsson, gjaldkeri FFA, voru líka oft á línunni með ráð og leiðbeiningar, sem og Friðfinnur á skrifstofunni. Margir aðrir innan FFA eða í tengslum við félagið, svo sem Vignir Víkingsson, Ólafur rafvirki og konan hans og Björn Teitsson, stórvinnur landvarða, áttu mikil og góð viðskipti við landverði og veittu aðstoð og ráð við hinu og þessu. Öllu þessu góða fólk er hér með þakkað kærlega fyrir gott samstarf og vináttu.

Agnes Brá Birgisdóttir, þjóðgarðsvörður Austursvæðis, var næsti yfirmaður landvarða fyrir hönd Vatnajökulsþjóðgarðs í sumar og var því tengiliður landvarða við þjóðgarðinn. Það var einstakt að finna hve mikinn áhuga og stuðning Agnes Brá

sýndi landvörðum og þeirra störfum og má með sanni segja að í henni hafi landverðir átt dýrmætan bandamann og félaga. Samskipti landvarða og Agnesar voru afar hreinskíptin og frábært að fá hana í heimsókn og gistingu nokkrum sinnum í summar, bæði til að kynnast landvörðum og starfinu sjálfu af fyrstu hendi. Landverðir bera henni kærar þakkir fyrir allan tímamann og vinnuna sem hún lagði í uppeldi þeirra í summar, og fyrir að skilja að maður getur ekki þrifið kamra í finum flíspeysum. Hún var áttundi landvörðurinn í liðinu og það var ómetanlegt.

Af öðrum viðskiptum landvarða og þjóðgarðs má nefna að Þórður Ólafsson, framkvæmdastjóri Vatnajökulsþjóðgarðs, og Anna Kristín Ólafsdóttir, formaður stjórnar þjóðgarðsins, litu við hjá landvörðum og áttu góða fundi með þeim þar sem stefna þjóðgarðsins var rædd og landverðir spurðir álits. Svæðisráð og þjóðgarðsvörður Norðursvæðis, Hjörleifur Finnsson, komu tvisvar við á svæðinu í summar. Í fyrra skiptið gistu þau í Dreka og áttu gott spjall við landverði ásamt Sigþrúði Stellu Jóhannsdóttur, sem vinnur að gerð verndaráætlunar fyrir hönd þjóðgarðsins. Hún afhenti landvörðum álitskannanir um ferðaþjónustu í Öskju sem landverðir dreifðu á ferðamenn yfir sumarið. Greinilegt er, af öllu viðmóti þeirra sem vinna fyrir Vatnajökulsþjóðgarð eða sitja í svæðisráðum, að mikill vilji er fyrir hendi innan þjóðgarðsins til að gera vel og er gott samstarf við landverði eitt lykilatriða í þeim efnunum. Byrjunin lofar góðu.

4.3 Fræðsla og gönguferðir

4.3.1 Eyglóarpáttur

Meðal landvarða ríkti einlægur ásetningur í byrjun sumars að halda úti skipulagðri fræðsludagskrá á svæðinu og tókst það með ágætum, ekki síst fyrir tilstilli Eyglóar Harðardóttur sem veitti öðrum landvörðum ríkulega af kunnáttu sinni og þekkingu. Eygló starfaði á svæðinu tvær fyrstu vikurnar í júlí og var sá tími þaulskipulagður og vel nýttur í umhverfistílkun, fræðsluferðir og almenna landvarðakennslu. Ásamt henni fóru landverðir meðal annars yfir lög og reglugerðir um náttúruvernd á Íslandi, þjóðgarða og akstur utan vega, aðkomu að utanvegaakstri og slysum, viðhorf til ferðamanna og uppbyggingu fræðsluferða. Landverðir fengu svo að spreyyta sig á fræðslugöngum með Eygló og var það mjög lærðómsríkt. Eygló skráði líka og flokkaði það fræðsluefnin sem til var í Strytu og Fjólubúð.

Kennsla Eyglóar og hvatning varð hinum landvörðunum dýrmæt og lærðómsrík og ekki úr vegi að það sé gert að reglu að reyndir landverðir dvelji með nýjum landvörðum einhverja daga í byrjun hvers sumars og miðli af sinni reynslu.

4.3.2 Skipulagðar gönguferðir

Vel gekk að halda úti fræðsluferðum í Herðubreiðarlindum þar sem stuttar gönguleiðir við flestra hæfi er að finna. Landverðir auglýstu göngur sínar í Strýtu og í snyrtihúsinu og buðu gestum svæðisins með sér og var fólk almennt áhugasamt um ferðirnar. Vanalega var farið á kvöldin, en einnig um miðjan dag ef áhugasamir ferðalangar létu sjá sig. Landverðir héldu ekki nákvæma tölu yfir þáttöku í gönguferðunum en gróflega áætlað hafa nokkur hundruð manns rölt um Herðubreiðarlindir með landvörðum í sumar og skeggrætt stokka og steina. Íslendingar voru líklega meirihluti þáttakenda en útlendingar fengu einnig sinn skerf af vitneskju landvarða. Næsta sumar er æskilegt að haldin verði nákvæm hausatala yfir þáttakendur.³

Í Drekagili og í Öskju var minna um skipulagðar gönguferðir en í Herðubreiðarlindum enda aðstæður þar aðrar. Líklega væri hægt að halda úti kvöldgöngum inn í Drekagil og prófuðu landverðir sig áfram með það með góðum árangri. Á Knebelsdaginn 10. júlí (sem landverðir héldu reyndar upp á þann 11. júlí, vegna undarlegs minnisrests) var gengið með ferðamönnum frá bílastæðinu við Vikraborgir inn að Víti og sú ganga var svo endurtekin um Verzlunarmannahelgina 1.-2. ágúst. Þá helgi stóð einn hraustur landvörður einnig fyrir morgunleikfimi í Drekagili sem vakti mikla lukku og má segja að björgunarhringir á ákveðnum björgunarsveitarmönnum hafi fengið góða sveiflu þá.

Þann 15. ágúst, daginn eftir 35 ára afmæli Herðubreiðarfriðlands, gengu tveir landverðir á Herðubreið með fjögurra manna hóp og í eitt skipti fór landvörður á fjallið með stórum hópi Íslendinga sem þáði fylgd þegar hún var boðin. Ef stefnt verður að því í framtíðinni að landverðir gangi á Herðubreið með ferðamenn þarf að ráðast í kaup á viðeigandi búnaði, svosem broddum, fleiri hjálum og ísökum – og sjá til þess að landverðir séu hæfir í fjallklifur. Landverðir ræddu þennan möguleika tittr í sumar og voru skoðanir skiptar um málið. Undirritaðri finnst þó hæpið að að svo búnu geti landverðir sinnt slíkum ferðum en Herðubreiðarganga með hóp fólks er

³ Það var reynt í sumar, en fyrir göngudagbók fór eins og fugladagbók; hana dagaði uppi einhvers staðar á leiðinni...

heljarmikið fyrirtæki og mikil ábyrgð hvílir á þeim sem leiðir för. Lítið skipulag er enn á fræðsluferðum landvarða á svæðinu og svolítið happaglappa hvernig þeim er háttar ár frá ári. Ef það breytist, sérstaklega nú með tilkomu Vatnajökuls-þjóðgarðs, gætu mál hugsanlega horft öðruvísi við.

4.3.3 Möguleikar svæðisins

Óhætt er að segja að enn sé akurinn ekki nema hálfplægður þegar kemur að fræðsluferðum landvarða í Herðubreiðarfriðlandi og Öskju. Slíkar ferðir eru gullið tækifæri fyrir landverði til að koma mikilvægum skilaboðum og vitneskju áleiðis til ferðamanna og kynna landið fyrir þeim, og þær greiða aðgang ferðamanna að landvörðum og þar með þjóðgarðinum. Gaman yrði ef hægt væri að gefa út dagskrá næsta vor, áður en landverðir mæta til starfa, þar sem gönguferðir landvarða yrðu auglýstar og kynntar þannig að ferðamenn viti af möguleikanum áður en þeir leggja inn á hálendið og óvitlaust væri að vinna að slíkri kynningu í samstarfi við landverði í Kverkfjöllum, en fjölmargir gesta Öskju og Herðubreiðarlinda leggja einnig leið sína þangað. Líklegt er að ásókn í göngur með landvörðum vaxi um leið og gestir geta farið að ganga að þeim sem vísum.

Undirrituð er sannfærð um að hægt væri að bjóða ferðamönnum upp á göngu úr Drekagili eftir stikuðu leiðinni yfir fjöllin og inn að Víti og var farin ein tilraunaferð í sumar. Oft á tíðum er þoka efst í fjöllunum og þá hætta sumir ekki á förina, sem er mikil synd. Þessi gluggi opnaðist um leið og landvörðum fjölgangi um einn því að þegar þrír eru við störf í Drekagili getur gengið að einn hverfi frá í fjórar eða fimm stundir, sem er erfitt þegar landverðir eru aðeins tveir.

4.4 Rannsóknar- og erindisferðir landvarða

Því betur sem landverðir þekkja svæðið sitt, því skýrari upplýsingar geta þeir veitt ferðalöngum – og á hálendi Íslands geta réttar upplýsingar verið lífspursmál. Það er því brýnt að þeir sem starfa á svæðinu og eru þar með tengiliðir ferðamannsins við landið þekki vel til og hafi sjálfir gengið eða ekið þær leiðir sem ferðamenn spryja oftast um.

Þetta höfðu landverðir á bak við eyrað í sumar og gáfust þeim fjölmög tækifæri til landvinnings, smárra og stórra. Auk þess að kynnast hinum hefðbundnu gönguleiðum, það er í Herðubreiðarlindum, í Öskju og inn í Drekagil, gengu allir landverðir yfir fjöllin úr Drekagili, inn í Nautagil, á Herðubreið og að Svartá og fossinum Skínanda.

Ennfremur gafst einum landverði tækifæri á að ganga úr skálanum Dyngjufelli yfir í Öskju, en sú leið er hluti af Öskjuveginum. Öskjuvegurinn er fimm dagleiða ganga sem hefst í Herðubreiðarlindum og lýkur við Svartárkot í Bárðardal, en FFA á heiðurinn af uppbyggingu þessarar leiðar. FFA rekur þrjá skála (utan skálanna í Herðubreiðarlindum og við Drekagil) sem göngumenn á Öskjuveginum geta nýtt sér; Bræðrafell, Dyngjufell og Botna. Umferð er þó nokkur um Öskjuveginn og heppilegt væri að landverðir þekktu leiðina eða hluta hennar og hefðu komið að skálunum sem FFA rekur svo þeir gætu leiðbeint ferðalöngum um hvar nálgast megi vatn og annað þvíumlíkt. Nokkrir landverðir heimsóttu Botna og einn kom í Dyngjufell en enginn komst í Bræðrafell eða gekk leiðina úr Herðubreiðarlindum um Bræðrafell í Drekagil, og er það miður. Það er tvennt ólíkt að leiðbeina fólkum um land sem maður þekkir ekki nema af bókinni og að miðla af eigin reynslu.

Akvegi hálendisins eiga allir landverðir að þekkja. Vegina af þjóðveginum inn á hálendið austan og vestan Jökulsár á Fjöllum verða landverðir að hafa keyrt, og gott er að komast í Kverkfjöll og Hvannalindir í erindisferð til að kynnast þeim svæðum og veginum. Hluta Gæsavatnaleiðar í Kistufell, yfir Flæður Jökulsár á Fjöllum undir Dyngjujöklum, ættu landverðir líka að aka og sömuleiðis Dyngjufjalladal, sem liggar af Trölladyngjuleið norður að Suðurárbotnum. Flæðurnar geta verið varhugaverðar ákvæðinn tíma dags, en fjölmargir ferðalangar fara þar um og flestir þeirra taka landverði tali til að spryrjast fyrir um aðstæður. Þetta sumarið keyrðu allir landverðir áðurnefndar leiðir utan Dyngjufjalladals, sem varð útundan í kapphlaupi landvarða við tímann.

Svæðinu á milli Drekagils og Kistufells er ekki nægjanlega sinnt. Ekki einungis fara þar fjölmargir ferðamenn um, bæði gangandi, hjólandi og akandi, heldur leynast þar enn fremur margar hættur og er umhverfið allt hið harðneskjulegasta. Veður eru válynd í eyðimörkinni norðan Vatnajökuls og í sumar sem leið lento göngumenn í hrakningum þar í ágúst þegar tjald þeirra fennti í kaf – undirritaðri þykir reyndar lygilegt að ekki skuli oftar fara illa fyrir fólk og fararskjótum á þessari leið. Vonandi verður eftirlit með svæðinu meira og betra á komandi árum nú þegar það heyrir undir Vatnajökulsþjóðgarð, en algjört skilyrði þess að landverðir sinni svæðinu úr Drekagili er að þar sé vel búinn og kraftmikill bíll til taks. Mjallhvít, drottning af Drekagili, á lítið erindi í heimsókn í Kistufell.

Landverðir óku Gæsavatnaleið í sumar, heimsóttu Nýjadal og komu Trölladyngjuleið (F910 norðan Trölladyngju) til baka, en það var gert í tveimur

þriggja manna liðum. Fyrra liðið komst klakklaust á leiðarenda en seinna liðið villtist á heimleiðinni og lenti í háskalegri ævintýraför og hrakningum á svokallaðri Réttartorfuleið, sem liggar af Trölladyngjuleiðinni norður í Bárðardal. Rammvilltir og ringlaðir í svartafóku um miðnætti komu landverðir að á sem þeir vissu engin deili á en í sömu andrá hvellsprakk á Hiluxnum og eina fjarskiptatækið sem ekki var rafmagnslaust þegar hér var komið við sögu var VHF-talstöðin. Landverðirnir þrír þurftu því að bíta í það súra epli að tilkynna alþjóð (hálfri Mývatnssveit) um vandræði sín á opinni kallrás á VHF og biðja björgunarsveit í Drekagili um aðstoð. Hún birtist í líki bónadans Páls á Viðikeri sem kom færandi hendi með tjakk og kross og skipti um dekk, og vísaði svo veginn yfir vaðið á ánni (Suðurá) en augun í landverðinum sem ók Hiluxnum yfir stóðu á stilkum vegna offramleiðslu á adrenalíni. Ævintýrunum lauk þó ekki hér. Landverðir kvöddu bónadann á Viðikeri og óku áleiðis í Mývatnssveit, en áður en þeir komust á leiðarenda bræddi Hiluxinn úr sér og þá voru góð ráð dýr... Að lokum lögðust því kaldir, hraktir, þreyttir, ringlaðir, skítugir og illa lyktandi landverðir til hvílu undir morgun í Mývatnssveit og íhuguðu alvarlega sinn gang. Til að kóróna hrakföllin komu æðstu yfirmenn landvarða í heimsókn morganinn eftir og fundu yfirlandvörðinn sjúkskaðan og miður sín í Mývatnssveit – en þannig er lífið.

Skemmst er frá því að segja að landverðir gátu sjálfum sér um kennt því að þeir höfðu hvorki meðferðis landakort, GPS-tæki, áttavita, hleðslutæki á fjarskiptatól eða nokkurn annan þann búnað sem þeir sjálfir ráðleggja ferðamönnum eindregið að hafa meðferðis í hálendisferðir. Ævintýrið varð landvörðum þó lærðómsríkt og eru þeir reynslunni ríkari eftir á. Hér verður ein staka úr ferðinni látin fylgja með sem varpar ef til vill ljósi á atburðarás dagsins:

Þær keyrðu glaðar krókaleið
yfir kamb og vað,
uns við þeim blasti Herðubreið
– á kolvitlausum stað.

4.5 Hátiðahöld

Þann 14. ágúst héldu landverðir upp á 35 ára afmæli friðlandsins í Herðubreiðarlindum. Hátiðahöldin hefðu ef til vill mátt vera betur undirbúin, en auglýsingur var skellt inn á síðustu stundu í Dagskrána á Austur- og Norðurlandi þar sem tilkynnt var um gönguferðir landvarða, Herðubreiðargöngu og kaffibóð í Þorsteinsskála. Allt gekk þetta með ágætum; landverðir helltu upp á kaffi og bökuðu

lummur ofan í gesti í Herðubreiðarlindum, fengu two stóra hópa með sér í göngu um kvöldið og sex manna hópur gekk á Herðubreið.

Í tilefni af Knebelsdeginum þann 10. júlí efndu landverðir einnig til jarðfræði- og minningargöngu í Öskju (sjá kafla 4.3.2 hér að ofan) og var þátttaka sæmileg. Svona atburði, og aðra slíka, þarf hins vegar að auglýsa með góðum fyrirvara ef þeir eiga að draga gesti að. Annars er þátttaka tilfallandi – sem er kannski allt í lagi.

4.6 Einkennisfatnaður og annar búnaður

Einkennisfatnaður landvarða er sífelldur höfuðverkur bæði landvörðum sjálfum og vinnuveitendum þeirra og er undarlegt hve lífseigur vandinn er miðað við hve einföld lausnin ætti að vera. Aðalatriðið við val á fatnaði er að tekið sé mið af þörfum landvarða miðað við aðstæður á hverju svæði fyrir sig og með tilliti til þeirra krafna sem þjóðgarðurinn sjálfur setur um merkingar, litasamræmi og annað slíkt. Augljóst er að landverðir á hálendinu norðan Vatnajökuls búa við aðrar aðstæður en landverðir í Skaftafelli eða Jökulsárgljúfrum og ekki dugar að ætla þeim sama fataskammtinn. Bómullarstuttermabolir eru ágætir á blíðviðrisdögum í Ásbyrgi – en í snjókomu í Öskju gagnast þeir lítt.

Að vori fengu landverðir eftirfarandi einkennisfatnað frá Vatnajökulsþjóðgarði: Útvistarstakk, aðsniðna flíspeysu og göngubuxur, allt mjög fínar og vel merktar Cintamani-vörur. Frá sumrinu áður hafði merkingum verið bætt við framan á stakk og peysu. Einnig fengu þeir höfuðskuplur úr flís merktar þjóðgarðinum. Síðar um sumarið bættust við bláir pólóbolir sem fíllu heldur illa í kramið, enda í karlastærðum og hálf pokalegir á sumum landvörðum. Að endingu birtust einnig hvítir pólóbolir í kvennastærðum – en þá bara í minnstu stærð. Sumir fengu ekki buxur eða peysu í sinni stærð en slíkt vesen horfir vonandi til batnaðar. Allt er þetta nú gott og blesað. Hins vegar verður að tala um bleika filinn í herberginu, þannig er það: Landverðir fengu engin fót til skiptanna og engin fót ætluð til verkavinnu, þótt þeir vinni jöfnum höndum að kamar- og klósettþrifum sem afgreiðslu, fræðslugöngum og almennum útverkum og eigi heldur óhægt um vik með þrif á fatnaði. Um mitt summar sendi þjóðgarðsvörður þó dýrindis vinnugalla sem landverðir tóku ástföstri við og nýttust þeir vel til þrifa og annarra miður finna verka – lausnin á fatavandanum er nefnilega hvorki flokin né dýr þótt vandinn sé landvörðum daglegur hausverkur. Best væri ef í Strýtu og Fjólubúð væri dágóður lager af vel merktum vinnufatnaði – samfestingum, háskólabolum og slíku – sem landverðir gætu notast við. Fína flíspeysan fengi þá að

njóta sín í afgreiðslu og gönguferðum, laus við leifar frá klósettþrifum morgunsins (þeim sem finnst þessi síðasta athugasemd óskemmtileg er bent á að þjóðgarðurinn ætti jú að vilja hafa landverðina sína merkta, og þannig aðgengilega ferðamönnum, hvort seim þeir eru að þrífa eða afgreiða. Þetta vita landverðir. Og þess vegna þrífa þeir stundum klósett í fínu flíspeysunum).

Æskilegt væri að landverðir fengju vatnsheldar utanyfirbuxur frá þjóðgarðinum og jafnvel ullarnærföt eða góðan styrk til kaupa á slíkum nauðsynjavörum. Þjóðgarðurinn gæti líka reynt að útvega landvörðum afslátt hjá Cintamani, eins og björgunarsveitirnar og hin ýmsu útvistarsamtök hafa útvegað sínum félagsmönnum.

Af öðrum búnaði má nefna að Agnes Brá útvegaði landvörðum sjónauka til að hafa í Herðubreiðarlindum og nýttist hann mjög vel við fuglaskoðun með ferðamönnum. Gott væri að fá annan í Drekkagil. Sjónaukar gætu einnig gagnast við almennt eftirlit eða leit að fólki, eins og raunin var einu sinni í sumar. Einnig fengu landverðir erindismyndavél og er það vel en þeir nota sínar eigin myndavélir mikið, til dæmis við að mynda utanvegaakstur. Í upphafi sumars kom Agnes Brá með utanvegaakstursmöppur til að hafa í vinnubílunum, en þær innihéldu öll nauðsynleg símanúmer, kort af mörkum þjóðgarðsins, eyðublöð til útfyllingar vegna utanvegaaksturs, lög og reglugerð um akstur utan vega, náttúruverndarlóg og eyðublöð vegna umsókna um rannsóknar- og kvikmyndaleyfi. Komu þessar möppur að góðum notum, sem og fræðslumöppur í Strýtu og Fjólubúð sem innhéldu ýmislegt er við kom Vatnajökulsþjóðgarði og náttúru svæðisins. Landakort í Strýtu og Fjólubúð voru endurnýjuð í sumar og kom sumt frá þjóðgarðinum en annað frá FFA.

4.7 Hugleiðingar um landvörslu og skálavörslu

Segja má að landverðir séu tvöfaldir í roðinu; landverðir eina stundina, skálaverðir aðra. Oftast fléttast þessar tvær hliðar starfsins saman í einhvers konar blöndu, í misjöfnum hlutföllum þó. Til eiginlegrar skálavörslu má telja þrif og viðhald á skálum og snyrtingu, gistsölu, allt sem við kemur uppgjöri og almenna aðstoð við ferðamenn. Til eiginlegrar landvörslu telst eftirlit með svæðinu, fuglalífi, gróðri, akvegum, göngustígum og náttúru og fræðslugöngur með ferðamönnum. Stór hluti starfa landvarða fellur í hvorugan flokkinn, svo sem upplýsingagjöf um hvaðeina, ráðgjöf, eftirlit með ferðamönnum og annað slíkt. Störfin eru því þétt samtvinnuð og erfitt að greina á milli. Auk þess fer mikill tími landvarða í verkavinnu og viðhald.

Strangt til getið ætti um helmingur tíma landvarða að fara í skálavörslu og helmingur í landvörslu, en þar til í sumar snerist mikill meirihluti starfa landvarða í Drekagili um skálavörslu og lítill tími gafst til annars. Í sumar bættist landvörður við í landvarðaliðið og komst því betra jafnvægi á. Ef olnbogarými á að vera til landvörslu í Drekagili yfir hásumarið verða að vera þar þrír landverðir. Í Herðubreiðarlindum er skálavarsla, svo sem þrif, ekki eins tímafrek og því auðveldara fyrir landverði að sinna landvörsluhluta starfsins.

Landverðir ræddu skálavörslu og landvörslu tit sín á milli í sumar og voru uppi skiptar skoðanir á því hvort halda ætti samstarfinu áfram í framtíðinni eða aðskilja störfin. Undirrituð telur að mikið ávinnist af samstarfinu og þótt oft væri æskilegt að meiri tími félli til landvörslunnar en raun ber vitni – því að það er landvarslan en ekki skálavarslan sem situr á hakanum þegar tíminn er knappur – fái landverðir gullið tækifæri til samskipta við ferðamenn í gegnum skálavörsluna. Auk þess gæti ákveðinn tvíverknaður fylgt aðskilnaði og jafnvel ruglingur, enda miða ferðamenn spurningar sínar ekki við það hvort sá sem svarar nefnist land- eða skálavörður – þeir vilja bara fá skýr svör. Aðskilnaður gæfi landvörðum auðvitað meira rými til að gefa sig landvörslu og eftirliti og sjá til þess að lögum og reglum svæðisins sé fylgt, en erfitt er að vita hverju yrði fórnað í staðinn. Dagleg og nán samskipti við ferðamenn í gegnum skálavörslu geta gefið landvörslunni byr í báða vængi. Ef samstarf Vatnajökulsþjóðgars og FFA er gott og landverðir fá svigrúm ætti að vera hagur að því fyrir alla aðila að vinna áfram saman. Eins og áður kom fram höfðu landverðir þó mismunandi skoðanir á þessu og töldu sumir að aðskilja ætti landvörslu og skálavörslu í framtíðinni – undirrituð var sjálf á þeirri skoðun um tíma, en hallaðist svo á hina hliðina. Þetta mál er engan veginn útrætt og þarf örugglega að gefa nánari gaum á næstu árum ef aðstæður breytast, til dæmis ef gestum fjölgar umtalsvert.

5. Fjarskipti

Fjarskiptasamband á hálendinu hefur tekið stakkaskiptum undanfarið ár. NMT-kerfið, sem landverðir hafa notast við um árabil, verður aflagt í nálægri framtíð og var enginn NMT-sími í Herðubreiðarlindum í sumar. NMT-síminn í Drekagili var hins vegar notaður mikið. GSM-kerfið er í stöðugri uppbyggingu og sjá sendar á Vaðoldu svæðinu fyrir sambandi. GSM-samband var þó heldur veikt í Drekagili, sérstaklega á Vodafone-símunum sem landverðir höfðu til afnota. Síminn stóð sig betur í þeim efnum, en ef til vill má kenna lélegu loftneti í símunum sem landverðir höfðu um

sambandsleysið. Vodafone setti þó upp einhvers konar sendi sem beint var sérstaklega að Drekagili og batnaði sambandið þá. GSM-samband næst nú víða á hálendinu, til dæmis á Gæsavatnaleið þótt þar séu nokkrir sambandsskuggar, og er það bragarbót í öryggismálum á hálendinu. Sambandið féll þó niður í nokkur skipti í sumar en vonandi kemur slíkt ekki fyrir þegar kerfið verður þróaðra. Fylgjast þarf reglulega með sendinum á Vaðöldu svo hann verði ekki olíulaus.

Sín á milli notuðu landverðir Tetra-stöðvar. FFA útvegaði tvær slíkar en Vatnajökulsþjóðgarður eina og var ein ætluð til að lána göngumönnum á leið á Herðubreið. Tetra-stöðvarnar má nota bæði sem venjulega síma og sem kallstöðvar, en landverðir notuðu kallkerfið mest enda með sérrás. Þrjár VHF-stöðvar komu að góðum notum í sumar og sérstaklega á milli landvarða í Drekagili og Öskju, en inni í Öskjunni er ekkert fjarskiptasamband nema á VHF (sendir á Herðubreið sér fyrir því). Settur hefur verið upp endurvarpi á hæð fyrir ofan Víti svo að samband náiist ofan í hvernúnum en svo var ekki í sumar.

Björgunarsveitir í hálendisgæslu nota VHF-kerfið enn þótt þær hafi líka yfir Tetra-stöðvum að ráða og var gott að geta treyst á samskipti við þær í gegnum VHF á rás 4 (sendinn á Herðubreið). Björgunarsveitir og landverðir á hálendinu þyrftu sem fyrst að fá sameiginlega rás á Tetra sem enginn annar hefði aðgang að því að almenningur getur stillt á rás 4 á VHF, rásina sem er enn aðal björgunarrásin. Mikil hætta er á misskilningi og að upplýsingar komist ekki á leiðarenda þegar björgunarsveitirnar hafa samskipti sín á milli á Tetra en landverðir heyra ekki neitt – það gerðist einu sinni í sumar.

6. Sorp- og umhverfismál

Bæði í Herðubreiðarlindum og við Drekagil standa tveir stórir sorpgámar sem tæmdir eru einu sinni á sumri og sem öllu tilfallandi rusli af svæðinu er safnað saman í. Eins og undanfarin ár voru ferðamenn vinsamlegast beðnir um að taka rusl með sér til byggða ef þeir gætu og gátu ferðamenn fengið poka hjá landvörðum undir sorp, þótt fólk væri auðvitað frjálst að skilja eftir rusl. Líklega yrðu fleiri við því að taka sorp með sér til byggða ef fólk væri almennt meðvitaðra um sorphirðu og umhverfismál á hálendinu og spurning hvort ferðafélögin sem reka skála á svæðinu og Vatnajökulsþjóðgarður geti breytt einhverju þar um.

Engin flokkun fer fram á sorpi í Herðubreiðarlindum og Öskju. Landverðir ákváðu í byrjun sumars að reyna að flokka allt sem til félleí hjá þeim sjálfum, og tókst það

ágætlega þótt flokkunin væri fremur takmörkuð. Fernum, pappa, pappír og pappakössum var safnað saman og sent til byggða þegar færí gafst og um tíma flokkuðu landverðir lífrænt sorp frá brennanlegu. Lífræna flokkunin var þó aflögð þegar allar fötur voru að fyllast af myglandi kartöfluhýði og engin lausn í sjónmáli varðandi næsta skref. Allt sorp gesta var áfram óflokkað, fyrir utan endurvinnanlegar dósir, plast- og glerflöskur sem landverðir söfnuðu saman. Ein góð breyting í sumar frá fyrri árum var þó sú að nú endaði einn ruslapoki á dag af handþurrkum úr snyrtihúsínu ekki lengur í ruslagámunum, því að handþurrkunotkun í snyrtihúsunum var aflögð. Möguleg lausn með lífrænt sorp væri að safna því saman í lokaðan gám eða á yfirbyggða kerru, líkt og gert er í Kverkfjöllum, sem síðan mætti flytja til byggða og í moltugerð að hausti.

Landverðir báðu FFA um umhverfisvænt hreinsiefni, uppþvottalög og sápu til notkunar og fengu það greiðlega. Umhverfisstimpill þyrfti að vera skilyrði á hreinsiefni sem keypt er til rekstrarins í Herðubreiðarlindum og Drekagili, og væri það í samræmi við þá umhverfisstefnu sem FFA vinnur eftir, en þar segir meðal annars að stuðla eigi að umhverfisvænum starfsháttum með því að halda mengun í lágmarki.⁴

Vel væri ef FFA eða FFA, Vatnajökulsþjóðgarður og Ferðafélag Íslands mörkuðu sér ákveðna stefnu í sorpmálum þannig að sorphirða á hálendinu, sem og á öðrum ferðamannastöðum, væri alls staðar eins háttáð og allt flokkað eftir fremsta megni. Flokkunarstöðvar í byggð eru nú mun fleiri og aðgengilegri en fyrir nokkrum árum síðan og tími til kominn að ferðaþjónustuaðilar og þeir sem almennt hljóta að láta umhverfismál sig varða, líkt og Vatnajökulsþjóðgarður, sýni frumkvæði í aðgerðum til að draga úr brennslu sorps sem vel mætti endurvinna. Ferðamenn komu oft að máli við landverði í sumar og spurðu um ruslflokkun og urðu sumir útlendingarnir afar hissa er þeim var tjáð að engin flokkun færí fram á svæðinu. Landverðir eru allir af vilja gerðir til að taka þátt í sorpátaki, svo sem með því að annast viðhald á flokkunartunnum og leiðbeina fólki um flokkunina. Ákvörðunina þarf hins vegar að taka í hærri þrepum virðingarstigans, og það helst sem fyrst. Það er löngu orðið tímabært að Íslendingar hysji upp um sig buxurnar í sorpmálum og ekki vitlaust að ferðaþjónustuaðilar og þjóðgarðar leggi sitt af mörkum í þeim efnum.

⁴ sjá <http://www.ffa.is/is/page/umhverfisstefna>

7. Seyrulosun

Seyrulosun í Öskju og Herðubreiðarlindum var með sama sniði og áður. Landverðir höfðu dráttarvél, Zetor, og haugsugu til afnota í Herðubreiðarlindum og keyrðu á milli þegar losa þurfti seyru í Drekagili eða á Öskjuplaní. Tveir landverðir höfðu vinnuvélaréttindi og sáu þeir því um haugsuguna en aðrir landverðir keyrðu einnig Zetorinn.

Losa þarf seyru úr fimm hólfum samtals; við kamar við Strýtu, úr rotþró við snyrtihúsið í Herðubreiðarlindum, úr hólfi við Fjólubúð og öðru við snyrtihúsið í Drekagili og síðast en ekki síst úr kamrinum á Öskjuplaní. Þegar haugsugan hefur verið fyllt er seyran losuð við bakka Jökulsár á Fjöllum, í námunda við flugbrautina í Herðubreiðarlindum, en þar hefur Vegagerðin grafið gryfju sem landverðir losa í. Áin á svo að taka seyruna til sín í vöxtum á haustin. Í sumar fóru landverðir í sex haugsuguleiðangra; sogið var einu sinni á hverjum stað nema úr hólfinu við snyrtihúsið í Drekagili, en því var sinnt þrisvar sinnum. Mikill tími fer vanalega í haugsuguvinnu, sérstaklega þegar keyra þarf í Drekagil eða á Öskjuplan og síðan aftur til baka í Herðubreiðarlindir. Akstur úr Lindum í Dreka með haugsuguna aftan í Zetor tekur 2-2 ½ tíma, og meira þegar haugsugan er full. Af og til hefur ferðafélagsfólk mætt á svæðið þegar vinna þarf með haugsuguna og sinnt keyrslu á milli staða og öðru slíku. Það sparar landvörðum mikinn tíma og er vel þegið.

Landverðir í Herðubreiðarlindum og Drekagili hafa í gegnum árin gert athugasemdir við tilhögun seyrulosunar á svæðinu og sérstaklega við losun út í Jökulsá á Fjöllum. Það þykir ekki heppilegt að í friðlandi sé þannig gengið frá og bent á að æskilegra væri að fá losunarbíl til að koma úr byggð og ná í seyruna, eins og til dæmis er gert í Kverkfjöllum. Undir þetta er tekið hér. Hins vegar hefur FFA, eftir því sem Hilmar Antonsson tjáði undirritaðri, öll tilskilin leyfi frá Heilbrigðiseftirlitini og Náttúruverndarráði heitnu og kostnaðurinn ku auk þess vera gífurlegur við að fá losunarbíla á þessa þnjá staði, Herðubreiðarlindir, Drekagil og upp á bílastæðið við Vikraborðir. Telji Vatnajökulsþjóðgarður að breytinga sé þörf á tilhögun seyrulosunar verða fulltrúar þjóðgarðsins að grípa inn í – lítið dugar að landverðir kvarti í skýrslum hvert ár. Að auki eru landverðir allir af vilja gerðir að sinna þeim störfum sem sinna þarf á svæðinu og á meðan engin önnur lausn hefur fundist á seyruvandanum munu landverðir líklega halda áfram að munda haugsuguna hvenær

sem þörf er á – jafnvel þótt að í raun og veru þurfí seyrulosunarréttindi til að vinna með haugsuguna og vinnuvélaréttindi nægi ekki.

8. Hálendisgæslan

Hálendisgæsla björgunarsveitanna var nú starfrækt fjórða sumarið í röð. Fyrsta sveitin kom á svæðið föstudaginn 26. júní en sú síðasta fór sunnudaginn 9. ágúst og dvaldi hver sveit um vikutíma í Dreka. Aðsetur björgunarsveitarfólks var blár vinnugámur sem komið var fyrir á milli Fjólubúðar og Hattar en allar sveitirnar nema ein komu með eigin tjöld eða tjaldvagna til að gista í og því voru oft dágóðar tjald- og græjubúðir á svæðinu.

Mikið öryggi er af veru björgunarsveitanna á hálendinu, bæði fyrir ferðamenn og landverði, og voru útköll sumarsins þónokkur. Sveitirnar eru vel tækjum búnar og kom það sér oft vel fyrir landverði. Samstarf landvarða og björgunarsveitarfólks var einnig með ágætum og fengu landverðir oft mikilvægar upplýsingar hjá sveitunum um ástand vega og áa, aðstæður á Flæðunum, umferð ferðamanna og utanvegaakstur, svo fátt eitt sé nefnt, og nokkrum sinnum drógu björgunarsveitir bíla upp úr Lindaánni eða aðstoðuðu við fyrstu hjálp ökutækja. Fullt erindi er til að björgunarsveitir dvelji lengur á hálendinu en til 9. eða 10. ágúst – jafnvel er þörfin brýnust einmitt þegar skyggja fer á kvöldin og meiri líkur eru á vondu veðri. Auk þess eru mun fleiri gestir á svæðinu vikuna eftir 9. ágúst en fyrstu starfsviku sveitanna frá 26. júní.

9. Jarðhræringar og jarðfræðingar

Þrír hópar jarðvísindamanna unnu að rannsóknum og upplýsingaöflun á svæði landvarða í summar, en sama fólkid kemur ár eftir ár til að afla gagna úr jarðskjálftamælum og gera hallamælingar inni í Öskjunni. Í ljós hafði komið um veturninn að land er að rísa á nokkrum svæðum á Öskjukerfinu og einnig um 4-7 cm við Upptyppinga, þar sem skjálftavirkni hefur undanfarin ár gefið vísbendingar um kvíkuhreyfingar grunnt í jarðskorpunni. Einnig höfðu gerst þau stórtíðindi að mælingar frá árinu 2008 sýndu að botn Öskjunnar reis um hálfan metra á milli ára, en það er í fyrsta skiptið síðan snemma á 8. áratugnum, nokkrum árum eftir gosið í Vikraborgum 1961, sem landris en ekki landsig á sér stað. Botninn reis á einu ári nærri jafn mikið og hann hefur sigið í tæpa fimm áratugi, og því ekki að furða að spennustig ákveðinna jarðfræðinga hafi nálgast ofhleðslu í summar.

Síðsumars féll yfirborðshæð í Víti um tugi sentimetra á örfáum sólarhringum, en nokkru síðar reis hún aftur þannig að steinar og klettar sem áður höfðu staðið á þurru voru nú orðnir að litlum eyjum. Hiti Vítis breyttist þó lítið og var á bilinu 22-27°C í sumar. Í og við Herðubreið og Herðubreiðartögl var óvenju mikil skjálftavirkni og mældist stærsti skjálftinn 3.5 á Richter-skala en margir smærri. Nefndu sumir jarðfræðingar við landverði að aðstæður gætu verið að skapast til dyngjugoss á Öskjukerfinu eða í námunda við Upptyppinga – þá er bara að bíða og vona.

10. Veður- og vatnafar

Það má með sanni segja að sumarið hafi verið hálfgert rigningarsumar. Snemmsmars gerði rjómablíðu og hlýindi þannig að snjó leysti mjög hratt upp, en óvenju mikið fannfergi var í Dyngjufjöllum eftir liðinn vetur. Rétt fyrir miðjan júlí snarsnerist veðrið hins vegar og þaðan í frá heyrði til tíðinda ef sást til sólar, með nokkrum undantekningum þó. Um tíma leið vart sá dagur að ekki hellirigndi Herðubreiðarlindum, þurrasta stað landsins, og í Dyngjufjöllum, en þar varð regnið oft að hagli eða snjókomu. Í Drekagili snjóaði nokkuð í lok júlí og í lok ágúst allmikið þannig að ferðamenn lento í vandræðum. Fyrsta frostnóttin í Herðubreiðarlindum var undir lok ágúst og þá lafði í frostmarki í Drekagili.

Fyrir utan góðviðrið í byrjun sumars og nokkra góðviðrisdaga inn á milli fór hitastigið sjaldan yfir 10°C nema rétt yfir hádaginn og einhvern veginn virtist alltaf vera norðaustanátt. Kuldi, rigning og lífseigur norðaustan kaldi settu því svip sinn á hálendissumarið að þessu sinni. Í Viðauka V er að finna línurit sem rænt var af heimasíðu Veðurstofu Íslands yfir hitamælingar frá sendi við Upptyppinga frá maí til október, og annað til yfir rennsli Jökulsár á Fjöllum við Upptyppinga á sama tíma.

Ekki var um neina teljandi vatnavexti að ræða í Jökulsá á Fjöllum þetta sumarið, en landverðir fylgdust með dagsveiflum í ánni með því að líta eftir vegastiku sem stendur við ána rétt norðan við varnargarðinn. Rennslið í Lindaá og Grafarlandaá var stöðugt en landverðir og ýmsir aðrir höfðu þó á tilfinningunni að meira væri í ánum en sumarið áður. Vel gæti verið að há grunnvatnsstaða, snjóþyngsl um veturinn og miklar rigningar um sumarið hafi valdið því. Drekaáin var mikil og illúðleg fram eftir sumri vegna leysinga, eins og áður hefur komið fram (sjá kafla 3.5), og hefti hún fór margra ferðamanna inn í Drekagil. Nefna má að líttill lækur sem rennur yfir akveginn um 2 ½ km norðan við Drekagil, á leiðinni upp á Öskjuplan, varð að hálfgerðu

stöðuvatni þegar leið á sumarið eftir að bílaumferð hafði grafið allt laust efni burt og hlutust nokkur vandræði af. Einn bíll festist í pollinum þegar krapi lá yfir og einhverjir snenu við í Drekagil til að biðja landverði um fylgd yfir stöðuvatnið. Pollar mynduðust einnig á leirunum á milli vaðsins á Lindaá og Herðubreiðarlinda. Þar höfðu landverðir girt svæði af í fyrra þar sem fólk var farið að sneiða hjá pollunum út fyrir veg og yfir gróður og bættust fleiri stauragirðingar í safnið í summar. Gott væri að hafa litla járnstaura með lykkju efst (oft notaðir í hestagirðingar) til þessara nota, bæði fljótlegra og snyrtilegra en vegastikurnar.

11. Vegagerðin

Vegagerðin kom á svæðið þann 24. júní til að hefla og ryðja veginn upp að bílastæðinu við Vikraborgir. Þangað komust þeir ekki alla leið en verkið var svo klárað aðfaranótt 1. júlí. Vegurinn frá Hrossaborg að Drekagili, F88, var formlega opnaður 26. júní en þá var löngu orðið fært í Herðubreiðarlindir. Gísli Rafn Jónsson, rútubílstjóri, var heldur óhress með vinnu Vegagerðarinnar í byrjun sumars og taldi ekki staðið fagmannlega að verki á þeim bænum þegar kæmi að mokstri á hálendinu; óvanir menn væru sendir í það flókna starf að ryðja veginn að bílastæðinu við Vikraborgir, krókaleiðir í gegnum hraunið. Allt hófst þetta þó fyrir rest.

Vegagerðin birtist aftur 14. júlí, bar efni í veginn og heflaði. Umgengni Vegagerðarmanna við efnisnám var ekki til fyrirmynadar og var það rætt við verkefnistjóra. Best væri að landverðir bæru sig að því að leiðbeina Vegagerðinni um heppilegt staðarval til efnistöku og umgengni. Á vikursvæðinu nokkrum kílómetrum austan við Drekagil var til dæmis skilið afar sóðalega við – stór ökutæki höfðu farið út af og inn á veginn á mörgum stöðum og keyrt þvers og kruss um allt – og ferðamenn voru duglegir að keyra utan vega í námunda við slóðir Vegagerðarinnar. Sömu sögu má segja um sandana við gamla flugvöllinn norðan Herðubreiðarfriðlands. Í þessari ferð lagði Vegagerðin einnig efni í vaðið á Lindaá en þegar finna efni hafði skolast burt stóð grófara eftir og bílar festust gjarnan í grjótinu. Gryfja var líka tekin undir seyrulosun landvarða en vegna misskilnings var hún staðsett innan varnargarðsins og því var notast við eldri gryfjur við bakka árinna. Um miðjan ágúst var Vegagerðin aftur mætt á svæðið til að hefla veginn. Upphaflega átti bara að hefla að Lindahrauni en að lokum var farið alla leið í Drekagil og einnig sett efni í stóru pollana á veginum

á milli Lindaár og Herðubreiðarlinda. Vegurinn frá Hrossaborg var sæmilegur í allt sumar og ágætlega haldið við og þvottabrettin ekki eins skelfileg og sumarið 2008.

12. Utanvegaakstur

Akstur utan vega er gamall vandi og nýr á hálendi Íslands og landvörðum í gegnum tíðina sífellt áhyggjuefnni. Í sumar var allt við sama heygarðshornið á þeim bænum. Mikið er um ljótan utanvegaakstur frá þjóðveginum við Hrossaborg að Lindahrauni og á vikursöndunum á milli Herðubreiðarlinda og Drekagils og eyða landverðir dágóðum tíma í að raka yfir ummerkin eða traðka þau niður þar sem því er við komið. Hreint út sagt má segja að ferðamenn bregði sér út af akveginum hvar sem því má við koma, og um leið og einn hefur farið sjá aðrir ástæðu til að elta.

12.1 Hugsanlegar ástæður utanvegaaksturs

Ummerki utanvegaaksturs bera þess vitni að oftast er um gjörsamlega tilgangslausa hegðun að ræða, þar sem slóðir liggja gjarnan út af veginum í dágóða hringi og lykkjur eins og eftir krakka í bílaleik og svo aftur inn á akveginn. Ástæðurnar að baki geta verið hreint og klárt hugsunarleysi eða jafnvel einhvers konar víðáttubrjálæði sem öræfabyrstir, evrópskir borgarbúar þurfa að fá útrás fyrir, og í einu tilviki viðurkenndi ferðamaður sem staðinn var að verki við rallakstur utan vega að hann „hefði bara ekki ráðið við sig“ og „sér hefði liðið eins og litlum strák“.

Annarrar skýringar, sem lítið hefur að gera með smábarnakomplexa ungra manna, gæti verið að leita í landkynningu á Íslandi og ónægri upplýsingagjöf til ferðamanna er heimsækja landið. Þegar verst lætur hafa ferðamenn ekki hugmynd um að akstur utan merktra slóða sé óleyfilegur á Íslandi, jafnvel þeir sem aka bílaleigubílum frá íslenskum bílaleigum. Hér er því ýmsu ábótavant þegar kemur að því að upplýsa ferðamenn um aksturshegðun á Íslandi og almenna virðingu fyrir viðkvæmri náttúru. „Off-road driving in Iceland“ er setning sem sést af og til í erlendum ferðmannabæklingum – vanalega er þá átt við *utan malbikaðra vega*, en auðvelt að skilja orðin á annan veg.

Þar sem vegum er lítt eða ekkert haldið við, eins og Gæsavatnaleið og Trölladyngjuleið, myndast gjarnan margar slóðir þar sem ferðamenn hafa einfaldlega ekki fundið þá réttu. Verður þá afar villugjarnt, sem aftur veldur því að slóðunum fjölgar enn og þannig koll af kolli. Viðhald og lagfæringer á vegum, sérstaklega

fjölgun vegstika, gæti því bætt úr skák. Þegar pollar myndast á vegum sveigja ferðamenn nánast undantekningalaust út fyrir veginn, þótt um smápolla sé að ræða, nema landverðir grípi inn í og girði af. Holóttir vegir alsettir þvottabrettum hrekja einnig margan túristann upp á sand eða mel og því nauðsynlegt að fjölförnum vegum eins og F88 sé vel sinnt af Vegagerðinni. Við vinsæl ferðamannastopp, til dæmis á vikurbreiðunum sunnan Herðubreiðartagla, mætti huga að því að taka vik í veginn svo hægt sé að leggja án þess að verða öðrum farartálmi. Stundum virðist akstur utan vega beinlínis tengjast ósvífni og hroka gerandans, sem álítur sig vel mega gera það sem aðrir mega ekki gera. Ágætis dæmi þess er rakið í Viðauka II.

Svolitið er um að vísindamenn við rannsóknir aki ógætilega utan vega og hafi jafnvel ekki sótt um tilskilin rannsóknarréttindi frá þjóðgarðinum, en þeir taka jafnan vel í aðfinnslur landvarða þegar svo ber undir. Vegagerðin á það líka til að skilja eftir sig ljót ummerki við efnisnámur, þar sem oft er keyrt inn á og út af veginum á mörgum stöðum og ekkert haft fyrir frágangi. Þegar landvörður ræddi við Vegagerðina á Húsavík um málið í sumar var fyrst lítill skilningur á hinni línunni en eitthvað rofaði þó til undir lokin. Þegar Vegagerðin kemur til starfa á hálandinu á sumrin væri gott að ræða málín og biðja viðkomandi um að skilja sem minnst ummerki eftir sig, fara bara út af veginum á einum stað en ekki á 20 metra belti og hlaða grjóti fyrir að störfum loknum.

Í byrjun sumars, þegar enn voru skaflar og bleytur síðustu kílómetrana að Drekagili, var keyrt utan vegarins á löngum köflum því að annars hefði verið ógjörningur að komast alla leið nema á sérstakla útbúnum bílum. Þegar Vegagerðin hafði komið og allur snjór var bráðnaður sást hve hörmuleg ummerki þessa utanvegaaksturs voru, og tók það landverði drjúga stund að afmá þó ekki væri nema hluta slóðanna. Það pínlegasta við þetta er að fáir höfðu verið á ferðinni nema FFA og svo landverðir sjálfir, sem keyrðu eina ferð utan slóða í förin sem fyrir voru.

12.2 Aðgerðir landvarða

Það þarf ekki að fara í grafgötur með það að landverðir verða ansi hvekktir á gáleysislegum utanvegaakstri þegar líður á sumarið. Reynt er að tæpa á góðri aksturshegðun í samtlum við ferðamenn og virðast þeir flestir hafa það alveg á tæru að ekki megi keyra utan vega á Íslandi, sem er undarlegt miðað við öll ummerkin.

Í sumar hófu landverðir, að fyrirmund frá Guðmundi landverði í Hvannalindum, að sitja fyrir ferðamönnum vegum úti á fimmtudögum og föstudögum og ræða við þá um

utanvegaakstur, en á fimmtudögum kemur Norræna að landi á Seyðisfirði og því er oft mikið streymi inn á hálendið þessa daga. Landverðir afhentu fólk fækling um utanvegaakstur frá Umhverfisstofnun, kynntu sig og þjóðgarðinn og útskýrðu málið á góðu nótunum og nánast undantekningalaust var því uppátæki vel tekið. Með þessu móti komust einnig auðveldlega í samband við ferðamenn á svæðinu og gátu látið vita af sér.

Landverðir höfðu afskipti af fjölda manns í sumar vegna aksturs utan vega og/eða tjaldgistingar við vegi á svæðinu. Margsinnist virtist fólk koma alveg af fjöllum þegar landverður úskýrðu að ekki mætti keyra út fyrir vegina á hálendinu og slá upp tjaldbúðum hvar sem var og fæstir höfðu hugmynd um að þeir væru staddir í friðlandi eða innan þjóðgarðs, sem má eflaust rekja til þess að þjóðgarðsmörkin eru hvergi merkt með skiltum ennþá. Það setti landverði vægast sagt í óþægilega stöðu þegar biðja þurfti fólk sem tjaldað hafði innan þjóðgarðsmarkanna að taka saman og færa sig á tjaldsvæðið. Auk þess er fólk Leyfilegt að gista utan tjaldsvæða í íslenskri náttúru og þetta vissu margir ferðamenn – lögmálin eru bara aðeins önnur á hálendinu og að sjálfsögðu á náttúruverndarsvæðum.

12.3 Aðrar mögulegar úrlausnir

Ljóst er að utanvegaakstur er viðvarandi vandamál á hálendi Íslands og brýnt að eitthvað sé gert til að breyta þeirri staðreynd. Með sameiginlegu átaki ferðajónustuaðila, ferðafélaganna, bílaleiga á Íslandi, Umhverfisstofnunar, Vatnajökulsþjóðgarðs, Vegagerðarinnar, lögreglu, björgunarsveita, landeigenda, umhverfis- og gróðurverndarsamtaka, fjölmíðla og annarra sem gætu látið málið sig varða hlýtur að vera hægt að draga úr vandanum á landsvísu og þarf það að gerast sem fyrst. Aukin kynning og fræðsla, útgefið efni og fjölmíðlaumfjöllun í bland við aukið eftirlit og einfaldara regluverk gætu gert gæfumuninn. Sönnunarbyrðin í tilfellum utanvegaaksturs er afar mikil, en við liggur að nást þurfi vídeóupptaka af viðkomandi við akstur utan slóða svo að hægt sé að sanna verknaðinn. Þyngri refsingar við utanvegaakstri gætu því ekki breytt stöðunni einar og sér. Fyrirbyggjandi aðgerða og kynningar er þörf.

Og að sjálfsögðu verður að merkja þjóðgarðinn betur; við þjóðveginn þar sem keyrt er inn á hálendið þarf að vera upplýsingaskilti með öllum boðum og bönum og eins þegar ekið er inn í þjóðgarðinn. En þetta hljóta nú allir að vita.

13. Slys – aðkoma landvarða

Í Viðauka I er umfjöllun um tvö alvarleg atvik sem landverðir komu að í sumar ásamt björgunarsveitum. Mjög mikilvægt er að landverðir séu undir það búnir að koma að alvarlegum slysum við erfiðar aðstæður, að þeir kunni að bregðast rétt við og veita fólk fyrstu hjálp og andlegan stuðning. Þegar hálendisgæslan er til staðar hvílir ekki eins mikil ábyrgð á landvörðum, en eins og sýndi sig í sumar geta landverðir samt verið fyrstir á slysstað ef björgunarsveit er vant við látin annars staðar.

Brýnt er að fyrstuhjálparnámskeið á vegum Umhverfisstofnunar eða Vatnajökulsþjóðgarðs sé boðað með góðum fyrirvara þannig að landverðir sjá sér fært að mæta. Einnig mætti athuga að bjóða þeim sem ekki komast á námskeiðið á önnur námskeið hjá Landsbjörgu, Björgunarskólanum eða Rauða krossinum. Í upphafi sumars þyrftu landverðir svo að fá heilan dag á sínu svæði með leiðbeinanda í fyrstu hjálp, og helst yfirmanni sínum einnig, þar sem farið væri vandlega yfir viðbrögð og aðgerðir landvarða við þær sérstöku aðstæður sem þeir starfa við. Í leiðinni mætti fara yfir viðbrögð landvarða við náttúruhamförum, veðurofsa, bruna og öðrum neyðartilvikum. Þetta myndi án efa auka öryggi ferðamanna og gera landverði hæfari til að takast á við aðstæður líkar þeim sem komu upp í sumar.

14. Lokaorð

Vonandi hefur hér komið fram flest það er varðar störf landvarða í Öskju og Herðubreiðarlindum árið 2009 en sumarið var ákaflega viðburðaríkt og því af mörgu að taka. Slys og óhöpp og erfitt veðurfar settu mark sitt á tímabilið, en einnig mikill lærðomur, landvinningsar, góður árangur í fræðsluferðum og ánægjuleg samskipti við granna og þjáningsarsystkini á hálendinu, Vatnajökulsþjóðgarð og FFA.

Landvörðum fjölgaði um einn þetta sumarið, sem var þörf og góð breyting. Að öðru leyti var landvarslnan söm við sig, og virðist tíminn stundum standa í stað á hálendinu. Vegirnir eru alltaf eins, Lindaá drekkir ennþá bílum, álfataparið heldur áfram að mæta í Herðubreiðarlindir, spenntir jarðfræðingar mæla í Öskjunni og misvel búnir ferðamenn reyna að fá landverði til að breyta veðrinu – semsagt, allt eins og best verður á kosið.

Mörgum ber að þakka eftir sumarið. Agnes Brá Birgisdóttir, þjóðgarðsvörður Austursvæðis, var landvörðum stoð og stytta í sumar. Hilmar Antonsson, formaður FFA, var landvörðum innan handar með hvaðeina er varðaði rekstur svæðisins. Þá eru

ónefndir fjölmargir aðrir innan FFA og Vatnajökulsþjóðgarðs sem aðstoðuðu landverði í leik og starfi. Jóhanna Katrín Þórhallsdóttir, Hanna Kata, á þakkir skildar fyrir stuðning og góð ráð, Bergþóra Kristjánsdóttir og hennar starfslið í Mývatnssveit gerðu landvörðum oft greiða, sem og Gísli Rafn Jónsson og hans fólk hjá Öskjuferðum sem ávallt var reiðubúið til aðstoðar.

Og síðast en ekki síst, stórt knús frá landvörðum til allra elskulegu túristanna sem eru kvöl okkar og pína en einnig sólarglætan á köldum og blautum sumardegi.

Skýrsla þessi er unnin í samráði við alla landverði sem störfuðu í Öskju og Herðubreiðarlindum sumarið 2009 en undirrituð er þó ein ábyrg fyrir rangfærslum eða misritun sem hér kann að koma fram. Lifið heil.

Hrönn Guðmundsdóttir
Montpellier, 1. nóvember 2009

VIÐAUKI I

Tvö atvik í Herðubreið

A. Göngumaður hrasar og slasast í hlíðum Herðubreiðar

Um þrjúleytið að degi til 26. júli fengu landverðir þær fregnir frá göngumanni að á bílastæðinu við uppgönguna á Herðubreið sætu feðgar í bíl sem væri fastur á stórum steini og virtist faðirinn ekki gera sér grein fyrir stöðu mála. Ennfremur taldi göngumaðurinn sig hafa séð storknað blóð á andliti mannsins. Landverðirnir tveir sem þá voru í Herðubreiðarlindum reyndu að ná í björgunarsveitina Brák sem þá annaðist hálandisgæsluna en hún var stödd í Kistufelli og á leið vestur á Sprengisand. Þei fóru því af stað til að athuga málið. Þegar þeir komu að uppgöngunni sáu þeir að ástandið á manninum var mun verra en göngumaðurinn hafði talið, og sýndist þeim hann mikið slasaður í andliti, bæði stokkbólginn og með opin sár. Auk þess gerði hann sér alls ekki grein fyrir því að bíllinn sæti fastur á steini heldur taldi hann straumlauson og virtist ekki átta sig á því að hann þyrfti aðstoð. Landverðir ræddu við manninn og 11 ára gamlan son hans og komust að því að þeir hefðu klifið fjallað snemma daginn áður – höfðu ekki látið landverði vita af förum sínum þrátt fyrir að þeir gisti á tjaldsvæðinu í Herðubreiðarlindum – en í mesta brattanum á leiðinni niður hefði

maðurinn hrasað og dottið og misst meðvitund í um tíu mínútur. Sonurinn studdi hann svo niður þegar hann rankaði við sér og síðan þá höfðu þeir hafst við í bílnum, eða í um sólarhring, án þess að maðurinn reyndi að hringja eftir aðstoð. Hann mundi ekki það sem gerst hafði undanfarna two daga, taldi sig staddan við Dettifoss og virtist ekki átta sig á því að hann gæti verið alvarlega slasaður.

Landverðir hringdu þá í landverði í Drekagili, um 16:15, sem hringdu strax á Neyðarlínuna og báðu um aðstoð. Einn landvörður lagði svo af stað úr Drekagili og kom að uppgöngunni um fimmleytið. Manninum var sagt að aðstoð væri á leiðinni en hann sýndi því lítil viðbrögð og virtist enn ekki viss um neitt amaði að sér. Um sexleytið birtust Vilhjálmur og Elísabet á Möðrudal, en þau eru björgunarsveitarfólk og staðkunnug á svæðinu, og talaði Elísabet við manninn og drenginn á þýsku. Þau sögðust strax telja æskilegt að þyrla væri fengin til að flytjamanninn þar sem um höfuðáverka væri að ræða og vegurinn frá uppgöngunni ósléttur og erfiður. Skömmu síðar kom Björgunarsveitin Stefán og læknir með í för. Læknirinn skoðaði manninn, sem síðan var festur niður á börur og halddið með hann til byggða. Bíllinn var dreginn ofan af steininum og reyndist allt í lagi með hann þannig að einn björgunarsveitarmanna ók honum til Akureyrar.

Af líðan mannsins fréttu landverðir svo að hann væri höfuðkúpubrotinn á sex stöðum, stríddi enn við minnisleysi og sjúkraþyrla frá Austurríki myndi gera sérferð eftir honum. Ekkert fréttist eftir það. Landverðirnir tveir sem komu að manninum fyrst brugðust mjög skynsamlega við og sýndu mikla yfirvegun. Þeir höfðu komist að öllum helstu málavöxtum þegar björgunarsveitir og lækni bar að garði. Óþægilegt er til þess að hugsa hvernig fyrir mannum og syni hans hefði farið ef göngumaðurinn áðurnefndi, sem létt landverði í Herðubreiðarlindum vita af feðgunum, hefði ekki átt leið framhjá uppgöngunni. Engin umferð var önnur við uppgönguna þennan dag og ekki heldur daginn eftir, enda ekkert veður til fjallgöngu, og miðað við ástand mannsins má telja ólíklegt að hann hefði reynt að leita aðstoðar af sjálfsdáðum.

B. Göngumaður er bráðkvaddur á öxl Herðubreiðar

Í blíðskaparveðri laugardaginn 22. ágúst fékk landvörður við störf í Herðubreiðarlindum útkall frá björgunarsveit sem hann er í vegna manns úr 20 mannna gönguhóp á vegum FFA sem fengið hafði hjartastopp á Herðubreið. Landverðirnir tveir í Herðubreiðarlindum fóru þá að uppgöngunni. Skömmu síðar barst kall í VHF á rás 4 um að maðurinn væri láinn. Landverðirnir tveir í Drekagili

höfðu þá sambönd við félaga sína, sem þá voru á leið að uppgöngunni, og lögðu svo einnig af stað með teppi og skel meðferðis.

Landverðir úr Lindum lögðu af stað til uppgöngu og fengu skó lánaða hjá fólki við rætur fjallsins, en haugsuguvinna hafði verið í gangi þegar útkallið kom. Á Herðubreið þennan dag var, auk hópsins frá FFA, tíu manna hópur frá björgunarsveitinni í Reykjadal, og fékk hún einnig útkall frá 112. Landverðir úr Lindum biðu í fjallinu eftir vörðunum úr Dreka til að aðstoða við að koma skelinni upp á fjallið, en þegar hér var komið við sögu var allt útlit fyrir að bera þyrfti látnamanninn niður af fjallinu í börum og voru björgunarsveitir alls staðar að af Norðurlandi á leið til aðstoðar. Þegar landverðir úr Dreka mættu félögum sínum úr Lindum var ákveðið að þrír héldu áfram upp en einn yrði eftir til að stýra umferð um brattasta hluta hamrabeltsins, enda búist við mikilli umferð og því hætta á grjóthruni.

Þegar landverðirnir þrír komu upp á öxl fjallsins með skelina var gönguhópur FFA þar allur saman kominn sem og björgunarsveitin úr Reykjadal, sem stýrði aðgerðum þar uppi. Gönguhópurinn kvaddi því næst félaga sinn og hélt niður en skömmu síðar létt Ingvar Teitsson, sem fór fyrir gönguhópunum, vita að von væri á þyrlu seinni part dags til að ná í manninn. Landverðir voru um tíma einir hjá látna manninum. Ákveðið var að tveir landvarðanna, sem aldrei höfðu komið á Herðubreið áður, héldu áfram á toppinn en einn varð eftir uns björgunarsveitin úr Reykjadal sneri aftur. Nú komu landverðir sér saman um að sá sem stýrði umferðinni í hlíðum fjallsins sneri við í Drekagil, enda allir landverðir staddir á Herðubreið og væntanlega nokkur umferð ferðamanna á svæðinu á laugardegi.

Þyrlan mætti á staðinn um fimmleysið seinni partinn og sótti líkið en skömmu síðar komu björgunarsveitarmenn úr Mývatnssveit, landvörður úr Kverkfjöllum og landvörðurinn sem hafði ætlað að snúa til baka í Drekagil upp á öxl. Það gerði hann að beiðni frá björgunarsveitarfólkí úr Mývatnssveit, sem hafði ekki fengið að vita að látni maðurinn væri á öxl fjallsins en ekki toppi og vildi því að allir sem vettlingi gætu valdið kæmu með. Gengu svo allir saman á toppinn. Seinna fréttist að legið hefði við slysi þegar tveir hópar mættust í hlíðum Herðubreiðar og kona fékk grjóthnullung í bakpokann sinn.

Landverðir voru komnir til baka í Drekagil og Lindir um níuleysið að kvöldi og biðu þeirra þolinmóðir ferðalangar. Daginn eftir héldu landverðir fund og fóru yfir atburðarás dagsins, ræddu það sem betur hefði mátt fara og lærðóminn sem af hlaust. Eflaust hefði farið vel á því að einn landvörður hefði verið eftir í Drekagili til að sinna

ferðamönum en sem betur fer gerði ekki að sök þótt svæðið væri landvarðalaust í nokkrar klukkustundir. Lengi vel var ekki áætlað að þyrla kæmi á staðinn til að sækja líkið. Burður niður af fjallinu hefði orðið afar erfið, mannfrek og löng aðgerð og þegar landverðir ákváðu allir að fara að Herðubreið vissu þeir ekki betur en bera þyrfti líkið niður. Um 50 björgunarsveitarmenn voru á leið inn á hálendið, auk þeirra sem þegar voru staddir við Herðubreið, en líklega hefði aðstoð landvarða samt verið þegin. Í fjöldi laumfjöllun um atvikið var tæpt á því að vegna niðurskurðar hefði ekki átt að senda þyrlu á vettvang og hún hefði aðeins fengist í gegnum bein sambönd við dómsmálaráðuneytið.

Samantekt og vangaveltur:

Þessir atburðir sýna hve brýnt það er að landverðir séu vel búin undir alvarleg slys og erfiða ákvarðanatöku, og einnig að nauðsynlegt er að aðkoma landvarða að slysum sem þessum sé rædd í þaula. Hvar liggja mörkin á milli björgunarsveitarmanna og landvarða? Hver er forgangsröðun landvarða þegar alvarleg slys kalla á mannfrekar aðgerðir og hvenær er réttlætanlegt að allir yfirgefi sína pósta til að sinna einu og sama málinu? Er í lagi að fara ef lítil umferð er í Dreka og Lindum – eða eiga landverðir kannski alltaf að gera ráð fyrir að þeirra sé þörf á starfsstöðvunum? Eiga landverðir sem einnig eru í björgunarsveit að sinna útkalli á vinnutíma, eins og annað björgunarsveitarfólk, eða er staða þeirra kannski önnur vegna eðli landvarðastarfs á hálendinu? Og ef allir landverðir eru í björgunarsveit og fá allir útkall á sama tíma, hvað þá? Er það kannski grundvallaratriði að alltaf sé að minnsta kosti einn landvörður heima við?

Eflaust hljóma slíkar vangaveltur furðulega, en satt best að segja getur oft verið erfitt að taka skyndiákvarðanir þegar slys ber að höndum. Auðvitað vilja allir gera allt sem í þeirra valdi stendur til að aðstoða og engum finnst merkilegt að verða eftir í Fjólubúð til að svara spurningum eins og „what is there to do here?” og „why is it so cold (freeedo, freeedo)?” þegar allir félagarnir eru farnir að bjarga mannslífi – en þá má ekki gleyma því að landverðir eru fyrsti öryggisventill ferðamanna. Og slysin geta gerst hvar og hvenær sem er.

VIÐAUKI II

Tilfelli utanvegaaksturs

Þann 27. júlí birtist góðkunningi landvarða frá fyrra sumri í Drekagili á tröllauknum fararskjóta sínum og með sitt tröllaukna egó. Sumarið 2008 var hann grunaður – vægt til orða tekið – um að keyra eins og óður væri um botn Öskjunnar eftir göngustígnum, inn að Víti og upp um allar hlíðar. Þá var snjór í Öskju en var hann tekinn að bráðna svo mjög að undirlendið var eitt leðjusvað og voru ummerkin eftir aksturinn því greypt allvel í landið og sáust enn í sumar. Ekkert tókst að sanna í fyrra þótt landverðir á öllu hálandinu og í Mývatnssveit væru á varðbergi og var það vægast sagt ergilegt. Þess vegna tók undirrituð viðbragð þegar félaginn birtist aftur, ári síðar, og lagði af stað inn í Öskju.

Þetta var um kvöldmatarleyti, landvörður bíllaus og aleinn í Öskju og mikið að gera. Um níuleytíð birtist annar landvörður og þá hélt undirrituð strax af stað upp á Öskjuplan. Á miðri leið mætast landvörður og góðkunninginn, landvörður standsar og félaginn hikar en þeysir svo burt. Þá kallar landvörður í Drekagil í VHF á rás 4 „Ragga, þetta er sami gaur og í fyrra, talaðu við hann“. Kemur þá ekki félagi okkar – Halli Hansen – inn á kallkerfið og tilkynnir:

- *Já, stelpa hérra á Vatnajökulsbílnum, ég var að koma úr Öskju með hóp ferðamanna, ég keyrði inn að Víti til að ná í konu sem slasaðist á leið ofan í hverinn. Er með lækni í hópnum og hann skipaði mér bara að ná í bílinn og aka konunni til baka. Ég hleypti vel úr dekkjunum og það eru engin ummerki.*
- *Viltu vinsamlegast bíða í Dreka á meðan ég athuga ummerkin, takk.*
- *Nei, ég hef engan tíma til þess, er á hraðferð og verð bara að fara til Húsavíkur. (smá þögn) Ég skal bara fara til löggunnar þar og skýra frá þessu og gefa skýrslu og allt, ha.*
- *Já, einmitt. Pekkirðu íslensku lögin um akstur utan vega, vissirðu að þú ert innan þjóðgarðsmarka og hér gilda strangar reglur um slikt? (landvörður farinn að sjá rauðt).*
- *Jájá, eins og ég segi, ég var með slasaða konu.*
- *Jæja. Þú skalt þá að minnsta kosti stoppa í Drekagili, tala við landvörðinn og gefa upp nafn, símanúmer, skráningarnúmer bíls og kennitölu áður en þú hraðar þér burt.*
- *Jájá, ég geri það (á innsoginu).*

Hálftíma síðar er kominn annar tónn í Halla Hansen:

– *Hérna, stelpa þarna á Vatnajökulsbílnum, landvörður sem ég mætti í Öskju. Ef þú heyrir þetta, þá ætlaði ég bara að biðjast afsökunar á þessari hegðun.*

Landvörður heyrði, en gat ekki svarað þar sem hann var staddur inni við Víti og sambandið var lélegt. Afsökunarbeiðni féll í grýttan jarðveg og var túlkuð sem yfirborðskennnd sýndarmennska.

Hér lá semsgagt fyrir játning á utanvegaakstri frá manni sem lögreglan talaði við í fyrra vegna nákvæmlega eins tilviks. Og nú hafði hann verið á svo rosalegri hraðferð að hann gat ekki beðið klukkutíma í Drekagili – hafði hann kannski ekki tíma til að ganga inn að Víti heldur? Maðurinn hafði keyrt inn að Víti, án þess að láta landverði og björgunarsveit í Drekagili vita af „slysförum”, og þannig ekki hirt neitt um að gera það sem eðlilegt ætti að teljast í stöðunni. Hann áleit sig kannski hafinn yfir slík formlegheit – en þess má geta að í fyrra átti félaginn langt samtal við undirritaða, sem og landvörð í Kverkfjöllum, um óeðli þessara útlendinga sem dirfast að keyra utan vega, svona geri hann sko ekki. Í Öskjunni var nýfallinn snjór og skemmst frá því að segja að ofan í Víti lágu engin för. Þangað hafði engin klöngrast síðustu two klukkutímana.

Framhald málsins varð svo það að Halli Hansen fór á lögreglustöðina á Húsavík og sagði sinn hluta sögunnar, en lögreglan talaði svo við landvörð síðar um kvöldið. Ekki hafði verið tekin skýrsla af Halla Hansen – slíkt er víst ekki gert fyrr en formleg kæra liggur fyrir – og ekki var gengið úr skugga um að hann væri í alvörunni með slasaða konu með sér. Lögregla tjáði landverði að í raun og veru hefðum við ekkert á Halla Hansen þar sem hann gæti hæglega borið vitnisburð sinn úr VHF-spjallinu til baka og þar sem ekki hefðust náð myndir af honum við verknadinn stæði þá orð gegn orði. Sönnunarbyrðin væri einfaldlega það þung.

Þjóðgarðsvörður Austursvæðis lagði svo fram kæru vegna atviksins með vitnisburði frá landverði. AGNES, HVERT ER FRAMHALD MÁLSINS? Það er fullkomlega óviðunandi að svona sé hægt að haga sér ár og komast upp með það, sérstaklega af aðila sem segist reka ferðapjónustu og er því að kynna landið fyrir ferðamönnum. Númerið á bílnum hans Halla Hansen er TJ 824...

VIÐAUKI III

Vatnajökulsþjóðgarður – sjónarhorn landvarða og vangaveltur

Hinn tveggja ára gamli Vatnajökulsþjóðgarður var mikið á milli tannanna á landvörðum í Herðubreiðarlindum og Drekagili í sumar og verður hér reynt að tæpa á því helsta sem landvörðum fór á milli. Eftirfarandi vangaveltur eru aðallega ætlaðar til að varpa ljósi á viðhorf landvarða gagnvart þjóðgarðinum og svæðinu sem þeir starfa á.

Ef við fylgjum þeirri góðu reglu að borða alltaf vonda nammið fyrst er réttast að byrja á því sem angraði landverði mest í sumar: Þjóðgarðsmerkingar eru svo að segja engar á svæðinu, hvorki við þjóðvegi né við mörk þjóðgarðsins. Skiljanlega tekur tíma að útbúa og hanna skilti og merkingar og líklega mörgum veigameiri atriðum sem sinna þarf við stofnun stærsta þjóðgarðs í Evrópu en vegna þessa vissu fæstir gesta svæðisins af tilvist þjóðgarðsins í sumar fyrr en landverðir fluttu þeim boðskapinn. Eitt skilti var þó sett niður í Drekagili síðumars. Skiltaleysið kom sér afar illa fyrir landverði í þau fjölmörgu skipti sem utanvegaakstur og gisting utan tjaldsvæða kom upp í samskiptum við ferðamenn. Vonandi verður þetta vandamál úr sögunni næsta sumar og þessi kafli óþarfur – og snúum okkur þá að ánægjulegra umræðuefni.

Það sem helst snýr að landvörðum við uppbyggingu Vatnajökulsþjóðgarð eru samskipti við ferðamenn og eftirlit með svæðunum. Í Öskju og Herðubreiðarlindum má huga að fræðsluferðum, bæði lengri og skemmrí, og vinna að því með landvörðum að koma reglu á göngur þannig að ferðamenn geti gengið að þeim sem vísum. Einnig mætti kynna landverði sem slíka og þeirra störf betur, til dæmis í kynningarbæklingum á vegum þjóðgarðsins, þannig að ferðamenn viti af vörðunum og hafi grófa hugmynd um tilgang þeirra. Og landverði þarf að merkja betur (hér er hógværð engin dygð). Hugmyndir hafa verið uppi um kalda gestastofu í Drekagili og geta landverðir fullyrt að þörf er á einni slíkri: Ferðamenn eru margir hverjir afar fróðleiksfúsir og lásu sumir hvern stafkrók sem nálgast mátti á upplýsingaskrifstofum í Fjólubúð og Strýtu, og sérstaklega vakti ýtarlegt jarðfræðikort frá Erik Sturkell, Páli Einarssyni og fleiri jarðvísindamönnum mikla lukku. Upplýsingaskrifstofurnar núverandi eru þó bæði óhentugar og alltof litlar til að anna eftirspurn og aðgangur að þeim líka takmarkaður af viðveru landvarða.

Auka þarf almennt eftirlit og umferð landvarða innan Norðursvæðis, og er hér sérstaklega átt við hálendisvegina norðan Vatnajökuls, á Gæsavatnaleið og Trölladyngjuleið. Í sumar var jafnvel rætt hvort ráða ætti landvörð sem hefði starfsstöð í Kistufelli og sæi um eftirlit og akstur á því svæði, en ef til vill mætti leysa málið með því að virkja landverðina sem til staðar eru í Drekagili og Herðubreiðarlindum og láta þá mæta landvörðum úr Nýjadal á miðri leið. Koma þyrfti upp skýrum og góðum merkingum á Gæsavatna- og Trölladyngjuleið, bæði til að koma í veg fyrir að fólk villist og til að draga úr utanvegaakstri vegna óljósra slóða.

Í sumar hafði aðeins einn af sex starfsmönnum í Öskju og Herðubreiðarlindum landvarðarréttindi, fyrir utan Eygló Harðardóttur sem starfaði á svæðinu tímabundið. Ekki skal segja hvort slíkt kemur að sök og að sjálfsögðu eru réttindin engin uppáskrift á góðan landvörð, en það hlýtur þó að vera bæði landvörðum sjálfum og þjóðgarðinum fyrir bestu ef sem flestir hefðu setið landvarðanámskeiðið. Starfinu fylgir mikil ábyrgð og vandamál sem koma upp á hálendinu geta verið erfið og flókin. Því mætti einnig reyna að safna landvörðum hálendisins saman í upphafi sumars (þessu fylgdu sannarlega erfiðleikar; landverðir hefja störf á mismunandi tíma, eru margir hverjir í skóla eða við önnur störf, búa hér og þar um heiminn og svo framvegis), fara yfir starfið og sérstaklega það sem snýr að landvörsli við aðstæður á hverju svæði. Að minnsta kosti þyrfti að fá yfirlandverði í sílka törn, jafnvel í viku, til að þjappa fólk saman og leggja línurnar. Skyndihjálparnámskeið er auðvitað nauðsyn hvert vor og heilsdags hraðnámskeið á starfsstöðvunum væri æskilegt. Koma þyrfti í veg fyrir að starfsliðið endurnýist allt á milli ára – sem hefur gerst í denntíð – því að alltof mikil vitneskja fer til spillis þegar slíkt gerist. Ráða mætti reyndan landvörð til að vera hinum nýju innan handar einhvern tíma ef sú staða kemur upp.

Í sumar sem leið var sérstaklega ánægjulegt að finna hve mikla athygli og áhuga yfirmenn landvarða hjá þjóðgarðinum, bæði Agnes Brá þjóðgarðsvörður Austursvæðis og aðrir innan þjóðgarðsins, sýndu landvörðum og þeirra störfum. Það var greinilegt strax frá fyrstu starfsdögum að um veturinn hefði verið lögð vinna í móttoku landvarða og mikið ánægjuefni að loksins bættist sjötti landvörðurinn í hópinn. Í samskiptum við þjóðgarðinn fundu landverðir að tekið var tillit til þess sem þeir sögðu, stefna þjóðgarðsins rædd og þeir spurðir álits um framtíðina og uppbyggingu á svæðinu. Landverðir eru enda oftast þeir sem eru í mestum tengslum við ferðamenn og upplifun þeirra af svæðinu og því mikilvægt að þeir komi að stefnumörkun þjóðgarðsins. Í beinu framhaldi af því má nefna að landverðir hafa

almennt mikinn áhuga á málum þjóðgarðsins og eru afar viljugir til að leggja sitt af mörkum til að marka garðinum framtíð. Þess vegna má velta því upp hvort fulltrúi landvarða eigi ekki fullt erindi í stjórn Vatnajökulþjóðgarðs. Í stjórninni sitja fulltrúar útvistar- og náttúruverndarsamtaka, en enginn málsvari þeirra landvarða sem þó bera uppi andlit þjóðgarðsins út á við á sumrin.

Hver geta áhrif Vatnajökulþjóðgarðs orðið og hve langt ætti þjóðgarðurinn að seilast? Er hans hlutverk einungis að sjá fyrir sjálfum sér – eða gæti hann kannski orðið samfélagsafl, virkur þáttakandi og áhrifavalldur í íslensku samfélagi? Og það sem meira er; ber honum ef til vill skylda til þess að stofna til gagnrýninnar umræðu um umhverfismál og náttúru meðal almennings á Íslandi? Með hvaða aðferðum og eftir hvaða leiðum gætu þjóðgarðurinn og fulltrúar hans beitt sér?

Vatnajökulþjóðgarður býr að einhverju merkasta landsvæði á jörðinni í jarðfræðilegu tilliti. Vegna þeirrar staðreyndar einnar ætti ekki að þurfa að velta því lengi fyrir sér hvort þjóðgarðinum beri einhver siðferðisleg skylda eður ei – það hlýtur hann að gera. Með því að leggja áherslu á auknar rannsóknir vísindamanna á svæðinu og með því að greiða götu þeirra gæti þjóðgarðurinn aukið vægi landsins og ýtt undir skilning og áhuga á því. Möguleikar til rannsókna við Vatnajökul og alla leið til sjávar bæði á Norður- og Suðurlandi hljóta að vera nánast óþrjótandi. Í gegnum kynningarrefni, gestastofur og fræðslu þjóðgarðsvarða og landvarða mætti svo fera almenningi sinn skerf af þjóðgarðinum. Leggja mætti áherslu á að kynna ungu fólki starfsemi þjóðgarðsins, til dæmis með því að hvetja til vettvangs- og rannsóknarferða grunnskóla- og menntaskólanema, og fulltrúar þjóðgarðsins gætu tekið þátt í umhverfisfræðslu innan skólanna eða á námskeiðum. Á Íslandi er sannarlega þörf á vitrænni umræðu um umhverfismál, landnýtingu, stóriðju og viðhorf mannsins til náttúrunnar og gæti Vatnajökulþjóðgarður lagt margt af mörkum í þeim efnunum. Á Íslandi þykir ennþá í lagi að meta land með tilliti til söluverðs á rafmagni eða áli – en það er hins vegar dottið úr tízku að vera hlutlaus.

VIÐAUKI IV

Mörk Vatnajökulsþjóðgarðs sumarið 2009

Inniskot skýrsluhöfundar að ársskýrslu Norðursvæðis 2009: Mynd fylgdi ekki með í því rafraðna eintaki sem skýrsluhöfundar fengu.

Viðauki V

Rennsli í Jökulsá á Fjöllum og hitafar á hálendinu frá maí-október 2009

Inniskot skýrsluhöfundar að ársskýrslu Norðursvæðis 2009: Myndir fylgdu ekki með í því rafraðna eintaki sem skýrsluhöfundar fengu.

1. Mynd – Rennsli í Jökulsá á Fjöllum
2. Mynd – Hitafar (hlýindi snemmsumars en hallar svo verulega undan fæti).

Viðauki VI

Náttúrutulkun – samskipti við ferðamenn og lög og reglugerðir þjóðgarðsins

Tekið saman af Eygló Harðardóttur

Mikill áhugi og vilji landvarða á svæðinu gerði það mögulegt að leggja sérstaka áherslu á landvörluþætti starfsins. Þrátt fyrir þó nokkuð álag tókst okkur á tveimur vikum að fara í gegnum nokkra grunnþætti sem skipta miklu máli í landvörlu. Ef við getum sinnt þessum þáttum, þá verður landvarsln metnaðarfyllri og það kvíknar dýpri áhuga á starfinu sem skilur eftir þekkingu og upplifun sem nærir bæði landverði og gesti.

Eftirfarandi er þrískipt dagskrá sem flestir landverðirnir tóku þátt í. Einhverjur gátu þó ekki tekið þátt í öllum liðunum vegna anna eða vegna þess að þeir voru í fríi.

Dagur eitt:

Náttúrutulkun og gönguferðir, vinnufundur um ýmsa þætti í náttúrutulkun – fjórar til fimm klukkustundir:

- Viðhorf og nálgun í náttúrutulkun
- Viðmót gagnvart ferðamönnum / samskipti
- Samskiptatækni
- Undirbúningur
- Hvað er gagnlegt að hafa meðferðis
- Heimildir og gögn
- Skipulag / grind göngunnar
- Upphof og lok göngu
- Gangan – tæknileg atriði
- Pátttakendur virkjaðir
- Upplifun og sköpun

Dagur tvö:

Samskipti við ferðamenn og lög og reglugerðir þjóðgarðsins – þrjár til fjórar klukkustundir.

Við fórum yfir Lög um Náttúruvernd, Lög um Vatnajökulsþjóðgarð og Reglugerð um Vatnajökulsþjóðgarð. Við skoðuðum þær greinar sem við þurfum helst að þekkja og vita hvar og hvernig þær væru skilgreindar. Við skoðuðum einnig sérstaklega: Leiðbeiningar um framkomu og verklag þegar skráðar eru tilkynningar og kærur. Verlagsreglur um leyfisveitingar vegna kvíkmynda og auglýsingagerðar og annarrar slikrar starfsemi sem tengjast svæðinu og verlagsreglur vegna rannsókna á náttúrufari og menningarminjum.

Dagur þrjú:

Gönguferð, náttúrutulkun – tvær til fjórar klukkustundir.

Landverðir undirbjuggu sína göngu. Gangan var farin með öðrum landvörðum og við veltum fyrir okkur og prófuðum áherslur, aðferðir og leiðir í náttúrutulkuninni. Knebels-gangan var undirbúin á þennan hátt og farið var í gönguferðir í Herðubreiðarlindum.

Minnispunktar á blöðum varðandi náttúrutulkun og gönguferðir voru settir í möppur í Dreka og Herðubreiðarlindum.

VIÐAUKI VII

Drekagil - Bækur

- Ferðafélag Íslands, árbók 2006 – Mývatnssveit með kostum og kynjum
- Ferðafélag Íslands, árbók 1987 – Norð- Austurland, hálandi og eyðibyggðir,
bls. 113-137 Krepputunga, Hvannalindir og Kverkfjöll. Ágætis lesning um svæðið austan Jöklu t.d. uppdráttur sem sýnir bæjarrústirnar í Hvannalindum.
- Ferðafélag Íslands, árbók 1981 – Ódáðahraun. *Ágætis lesning um svæðið.*
- Fuglabók AB – Fuglar Íslands og Evrópu
- Grasa Gudda – Blómakver í samantekt Guðrúnar Bjarnadóttur
- Gönguleiðir Herðubreiðarlindir – Svartárkot eftir Pál Ásgeir Ásgeirsson.
- Hálandið í náttúru Íslands eftir Guðmund Pál Ólafsson. *Almennur fróðleikur um hálandið.*
- Hula þagnarinnar – Myndbrot frá Íslandsferð eftir Frank Schroeder. *Söguleg skáldsaga um rannsóknarleiðangurinn 1907. Slysið og leit Inu von Grumbkow af Knebel og Rudloff.*

- Íslandseldar – Eldvirkni á Íslandi í 10.000 ár eftir Ara Trausta Guðmundsson.
- Íslenskur jarðfræðilykill eftir Ara Trausta Guðmundsson og Ragnar Th. Sigurðsson.
- Ráðgátan eftir Gerit Jan Zwier. *Söguleg skáldsaga um rannsóknarleiðangurinn 1907. Slysíð og leit Inu von Grumbkow af Knebel og Rudloff.*

VIÐAUKI VIII

Herðubreiðarlindir – Bækur

- Austfirsk safnarit I, II, III, IV. *Austfirskar útilegumannasögur, Austfirskar huldufólkssögur, Austfirskar draugasögur og Austfirskar skrimslasögur.*
- Ekið um óbyggðir eftir Jón G. Snæland.
- Ferðafélag Íslands – Árbækur: 1943, 1981 (Ódáðahraun), 1991, 1992, 1996, 1997, 1998, 2006.
- ISLAND Vulkane Gletscher – Geysire eftir Ulrich Münzer.
- Fuglahandbókin – Greiningarbók um íslenska fugla eftir Þorstein Eiríksson.
- Gengið um óbyggðir – Handbók fyrir útvistarfolk eftir Jón Gauta Jónsson.
- Grasa Gudda – Blómakver, samantekt Guðrún Bjarnadóttir.
- Íslenskur jarðfræðilykill eftir Ara Trausta Guðmundsson og Ragnar Th. Sigurðsson.
- Íslenska plöntuhandbókin eftir Hörð Kristinsson.
- Íslenskar útilegumannasögur – Guðrún Bjartmarsdóttir sá um útgáfuna.
- Náttúrufræðingurinn: Guttormur Sigbjarnason – Norðan Vatnajökuls I Aðdragandi og skipulag jarðfræðikortlagningar.
- Sól skein sunnan – Þættir um náttúruskoðun eftir Friðrik Sigurbjörnsson.
- Villt spendýr og fuglar – árekstrar við hagsmuni mannsins. Fjöldit nr. 16, Náttúruverndarráð.

Viðauki III. Samanburður á verðskrám 2008 og 2009.

Gisting á tjaldsvæði (nótt á mann):	2008	2009
Fullorðnir	750 kr	850 kr
Börn 16 ára og yngri greiða ekki	x	
Börn 16 ára og yngri í hóp	300 kr	x
Börn 12 ára og yngri greiða ekki		x
Börn 13-16 ára	Frítt	400 kr
Örorkulífeyrisþegar	Frítt	400 kr
Ellilífeyrisþegar	Frítt	650 kr
Sturta (4 mínútur):	200 kr	300 kr
Rafmagn (1 sólarhringur):	400 kr	500 kr
Pvottavél (1 þvottur):	400 kr	500 kr
Tjaldleiga (1 sólarhringur):	1.500 kr	2.000 kr

Afsláttur:

Sumarið 2008 var 5. hver nótt frí.

Sumarið 2009 var veittur eftirfarandi hópaafsláttur:

- Fleiri en 100 gistenætur: 10%
- Fleiri en 200 gistenætur: 15%
- Fleiri en 300 gistenætur: 20%
- Fleiri en 400 gistenætur: 25%

Viðauki IV. Birgjar Gljúfrastofu, Ásbyrgi sumarið 2009.

Birgji	Vörur	Sími	Söluaðili
JPV Bræðraborgarstíg 7 101 Rvk Lager: Fiskislóð 39, 101 Rvk	Bækur	575 5600	forlagid@forlagid.is Tengill: Ásgeir Már asgeir@forlagid.is
Ljósmyndastofa Reykjavíkur Kleppsmýrarvegi 8 104 Rvk	Bækur	862 3390	emil@emilthor.com Emil Þór
Bókaútgáfan Salka Skipholti 50c 105 Rvk	Bækur	552 1122	salka@salkaforlag.is
Bjartur – Veröld Bræðaborgarstíg 9 101 Rvk Lager: Seljavegi 2, 101 Rvk	Bækur	414 1450	pantanir@bjartur.is
Þorfinnur Jónsson Ingveldarstöðum 671 Kópasker	Ljóðabók	465 2269	
Demantskort-Borgarís	Filmur, hleðslutæki, minniskort, rafhlöður	860 8832	demantskort@demantskort.is
Nýjar víddir	Póstkort	821 3617	nyvi@internet.is Daði
VG Myndir ehf	póstkort	690 2616	sula@sula.is – www.sula.is
Icelandic Magic	Rúnabolir og peysur	5546050 8228408	runa@icelandicmagic.is Anna Gyða
Urtasmíðjan Svalbarðsströnd 601 Akureyri		462 4769	gigja@urta.is Býr á Fossbrekku, Svalbarðsströnd
Atvinnuþróunarfélag Þingeyinga Garðarsbraut 5 640 Húsavík	Landakort (Útvist og afþreying)	464 0415	jona@atthing.is
IDNU-Ferðakort Brautarholti 8 105 Rvk	Landakort + Vegaatlas	56203370	idnu@idnu.is
Blóðbergsgarðurinn Sandi Aðaldal 641 Húsavík	Te og krydd	464 3539 894 2079	Sigurður Ólafsson, Sigfús Bjarnason
Guðríður Valdimarsdóttir	Minjagripir	476 1559 861 2239	Bleiksárhlíð 44 735 Eskifirði
Sælusápur Lón 2 671 Kópasker	Sápur	465 2497	gugga@saelusapur.is
Innes – Selecta Fossaleyni 21 112 Rvk	Kaffi + kaffivél	30 4000	

Viðauki V. Sumardagskrá Jökulsárgljúfra

Velkomin í Vatnajökulsþjóðgarð, Jökulsárgljúfrum Dagskrá 2009

Sumarið 2009 verður boðið upp á fjölbreytta dagskrá í Jökulsárgljúfrum sem hefst með blómaskoðun á Dagi hinna villtu blóma þann 14. júní. Fræðsluferðir verða daglega á tímabilinu 22. júní til 17. ágúst. Þar fyrir utan eru einstaka atburðir á dagskrá og viljum við sérstaklega vekja athygli á Gönguvikunni dagana 20. til 26. júlí sem er hluti af verkefninu *Gönguvikur á Norðurlandi sumarið 2009*.

Öll auglýst dagskrá er ókeypis.

Hópar og einstaklingar geta, með góðum fyrirvara, óskað eftir sérstakri leiðsögn um Gljúfrastofu eða eftir stuttum gönguferðum um svæðið. Reynt verður að verða við þeim óskum eins og kostur er.

Upplýsingar um tjaldsvæði og opnunartíma

Tjaldsvæði þjóðgarðsins

Tjaldsvæði þjóðgarðsins í Ásbyrgi er opíð 15. maí – 15. september. Tjaldsvæði þjóðgarðsins í Vesturdal er opíð frá byrjun júní til 15. september.

Gljúfrastofa – gestastofa Jökulsárgljúfra

Gljúfrastofa er gestastofa og upplýsingamiðstöð á Norðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs í Jökulsárgljúfrum. Þar eru veittar allar upplýsingar um Jökulsárgljúfur, gistiþöuleika á svæðinu, áætlunarferðir og margt fleira. Í Gljúfrastofu er glæsileg sýning um náttúrufar og sögu Jökulsárgljúfra. Þar geta gestir fræðst um svæðið, myndun þess, náttúrufar, lífríki og sögu, á gagnvirkan og skemmtilegan hátt. Aðgangur er ókeypis.

Gljúfrastofa er opin sumarið 2009 sem hér segir:

1. - 31. maí.	10:00-16:00
1. - 21. júní	09:00-20:00
22. júní til 16. ágúst:	
Mánudaga til fimmtudaga	09:00-21:00
Föstudaga og laugardaga	09:00-23:00
Sunnudaga	09:00-21:00
17. - 31. ágúst	09:00-20:00
1. – 31. sept.	10:00-16:00

Upplýsingasími Gljúfrastofu: r 470-7100

Netfang: jokulsargljufur@vatnajokulsthjodgardur.is

Heimilisfang: Ásbyrgi, 671 Kópasker

Vikuleg dagskrá frá 22. júní til 17. ágúst

Staðsetning	Dagskrá	Mán	Pri	Mið	Fim	Föst	Lau	Sun
Ásbyrgi	Barnastund kl. 11.00, ~ 1 klst		😊		😊	😊		😊
Ásbyrgi	Griðastaðurinn Ásbyrgi kl. 14.00, ~ 1 klst	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Ásbyrgi	Kvöldrölt kl. 20.30, 1-2 klst	😊		😊		😊	😊	😊
Vesturdalur	Hjóðaklettarölt kl. 14.00, 1-2 klst	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊

Barnastund kl. 11:00 – 11.45. Náttúran rannsökuð og farið í leiki. Þriðjudaga, fimmtudaga, föstudaga og sunnudaga. Fyrir alla hressa og káta 6-12 ára krakka. *Hittumst kát við stóra snyrtihúsið á tjaldsvæðinu.*

Griðastaðurinn Ásbyrgi kl. 14:00. Alla daga verður farið í stutta og létt göngu um innsta hluta Ásbyrgis. Landvörður mun segja ykkur frá Ásbyrgi, myndun þess og hvernig Ásbyrgi hefur orðið griðastður svo margra. Gaman er að röltum og rannsaka lífríkið, ganga um skóginn eða heilsa upp á álfana. *Lagt er af stað frá bílastæðinu inni í Ásbyrgi.*

Kvöldrölt kl. 20:30. Stutt og létt kvöldganga í nágrenni tjaldsvæðis. *Hver ganga er auglýst sérstaklega.*

Hljóðaklettahringur kl. 14:00. Genginn er hringur um Hljóðakletta og komið við hjá Tröllinu, í Kirkjunni og viðar. Á leiðinni mun landvörður segja frá myndun Hljóðakletta og skoða með ykkur ótal kynjamyn dir í klettaum, stuðla, kubbaberg og býkúpuveðrun. Að mestu létt rölt, en hluti leiðarinnar er þó seinfarinn. Farið verður rólega yfir. *Gangan hefst alla daga við bílastæðið við Hljóðakletta.*

Sérstakir viðburðir

14. júní. Dagur hinna villtu blóma

Í ár er Dagur hinna villtu blóma haldinn í fimmta sinn. Í tilefni dagsins verður farið í blómaskoðun um Ásbyrgi undir leiðsögn Jónu Óladóttur landvarðar. Gangan er farin í samvinnu við Flóruvini (www.floraislands.is) og **hefst við Gljúfrastofu kl. 14.00**.

21. júní. Miðnæturganga á sumarsólstöðum

Á sumarsólstöðum verður boðið upp á miðnæturgöngu á Eyjuna í Ásbyrgi. Þaðan er gott útsýni norður á sandana og ef vel viðrar má sjá sólina renna sér eftir sjóndeildarhringnum. Og hver veit nema huldufólk ið í Ásbyrgi verði með í för? Gangan er hluti af dagskrá Sumarsólstöðuhátiðar, matur-menning-miðnætursól, sem haldin er dagana 17.-24. júní. Hátiðin er í umsjón Þingeykska matarbúrsins (www.atthing.is/verkefni/sumarsolstoduhatid). **Gangan hefst kl. 23.00 við Gljúfrastofu**

24. júní. Jóga á Jónsmessu

Á Jónsmessukvöldi verður boðið upp á jó gastund í Ásbyrgi. Allir geta verið með, ungr sem aldnir, stirðir sem liprir. Þáttakendur þurfa að vera klæddir eftir aðstæðum en aðalfjörið er auðvitað að vera berfættur í grasinu ☺ **Hittumst við bílastæðið í botni Ásbyrgis kl. 20.00**

4. júlí. Fugladagur í Ásbyrgi

Laugardaginn 4. júlí verður tileinkaður fuglum. Einar Þorleifsson frá Fuglaverndunarfélagi Íslands mun halda fyrirlestur um fugla- og náttúruvernd sem og að opna sýningu á ljósmyndum frá Fuglaverndunarfélagi Íslands. Einnig mun Aðalsteinn Örn Snæþórsson, líffræðingur, heldur fyrirlestur um fylinn í Ásbyrgi. Gestum mun jafnframt gefast kostur á að fara í stutta fuglaskoðunarferð um Ásbyrgi. **Dagskráin hefst kl. 13.00 í Gljúfrastofu en verður auglýst nánar síðar.**

4. júlí til 31. ágúst. Ljósmyndasýning í Gljúfrastofu frá Fuglaverndunarfélagi Íslands

Í júlí og ágúst verða til sýnis fuglajósmyndir frá Fuglaverndunarfélagi Íslands (www.fuglavernd.is) í Gljúfrastofu.

19. júlí. Ásbyrgishátíð – Lifandi sögusýning

Fyrsta Ásbyrgishátíðin var haldin sumarið 1938 í botni Ásbyrgis og voru hátíðirnar haldnar allt fram á 8. áratuginn. Hátíðirnar voru héraðsmót ungmennasambandsins á svæðinu en einnig voru dansleikir, söngur, ræður, veitingasala og fleira í boði. Sunnudaginn 19. júlí munu landverðir setja á svið Ásbyrgishátíð í anda fyrri tíma. **Dagskráin verður nánar auglýst síðar.**

20. -26. júlí. Gönguvika í þjóðgarðinum

Vikuna 20. -26. júlí verður sérstök gönguvika í þjóðgarðinum í samvinnu við verkefnið *Gönguvikur á Norðurlandi*. Til viðbótar við hefðbundna fræðsludagskrá verður í þessari viku boðið upp á lengri og styrttri göngur í þjóðgarðinum og nágrenni hans. **Dagskráin er auglýst sérstaklega í öðru skjali.**

25. júlí. Jökulsárhlaup

Jökulsárhlaupið er haldið í sjötta sinn. Hlaupnar verða þrjár vegalengdir: Dettifoss – Ásbyrgi (32,7 km), Hólmatungur – Ásbyrgi (21,2 km) og Hljóðaklettar – Ásbyrgi (13,2 km). Nánari upplýsingar má finna á www.jokulsarhlaup.is

28. júlí. Söngrölt í Ásbyrgi

Þriðjudagskvöldið 28. júlí verður farið í söngrölt í botni Ásbyrgis. Rölt verður um botn Ásbyrgis og ljúfir tónar göngufólks munu bergmála frá hamraveggjum. **Lagt verður af stað frá bílastæðinu í botni Ásbyrgis kl. 20.30**

1. – 2. ágúst. Verslunarmannahelgi í Ásbyrgi

Um verslunamannahelgina munu landverðir sjá um ratleik fyrir fjölskylduna. Ratleikurinn verður í gangi á laugardag og sunnudag. Fyrsta vísbendin fæst í Gljúfrastofu. Á sunnudagskvöldinu kl. 21.00 verður varðeldur rétt norðan við tjaldsvæðið í Ásbyrgi. Notaleg fjölskyldustund þar sem við syngjum saman við varðeldinn.

15. og 16 . ágúst. Rithöfundurinn, landvörðurinn og náttúrutulkandinn Sigrún Helgadóttir heimsækir Jökulsárgljúfur.

Sigrún Helgadóttir, höfundur bókarinnar "Jökulsárgljúfur, Dettifoss-Ásbyrgi og allt þar á mili", heimsækir þjóðgarðinn helgina 15. til 16. ágúst. Sigrún er vel staðkunnug Jökulsárgljúfrum og nágrenni, var m.a. fyrsti landvörðurinn til að starfa í þjóðgarðinum í Jökulsárgljúfrum á fyrsta starfsári þjóðgarðins árið 1974. Á laugardeginum verður Sigrún í Gljúfrastofu frá kl. 12.00 til 17.00 þar sem hún mun kynna bókina sína, spjalla við gesti og gangandi og vera með myndasýningu á þeim fjölmörgu ljósmyndum sem hún á frá svæðinu. Á sunnudeginum býður Sigrún upp á gönguferð. **Upphafstaður og tímasetningar þeirrar göngu verða auglýstar síðar.**

8. október. Fálki og rjúpa –Náið en blóðugt samband

Mólendi er helsta búsvæði rjúpunnar (*Lagopus muta*) en á Norðausturlandi er rjúpan algengur varpfugl og verpir víða í miklum þéttleika, t.a.m. í Hrísey, á Tjörnesi og á Melrakkasléttu. Rjúpunni fylgir fálkinn (*Falco rusticolus*), enda er hún aðalfæða hans. Þingeyjarsýslur hafa í gegnum tíðina verið þekktar fyrir mikla rjúpnaveiði og má í því sambandi nefna að á fyrrhluta 20. aldar var útflutningur á rjúpu í gegnum Kaupfélag Þingeyinga töluverður (*heimild: Náttúrustofa Norðausturlands*)
Fimmtudagskvöldið 8. október mun Ólafur K. Nielsen, vistfræðingur, halda fyrirlestur um fálkann og rjúpuna og nýjustu fréttir af rannsóknum á þeim. **Fyrirlesturinn er haldinn í Gljúfrastofu og hefst kl. 20.00.**

Viðauki VI. Dagskrá gönguviku í Jökulsárgljúfrum 2009.

Vikuna 20. – 26. júlí 2009 er sérstök gönguvika í Jökulsárgljúfrum. Vikan er hluti af verkefninu ”Gönguvíkur á Norðurlandi”. Til viðbótar við hefðbundna fræðsludagskrá í Jökulsárgljúfrum verður í þessari viku boðið upp á lengri kvöldgöngur og fjórar dagsgöngur. Kvöldgöngurnar eru yfirleitt 1-2 klst. langar og krefast ekki mikils undirbúnings eða búnaðar. Dagsgöngurnar geta farið upp í 6-7 klst. Göngufólk þarf þá að vera í góðum gönguskóum, í viðeigandi fatnaði og með nesti fyrir daginn. Dagskráin fylgir hér fyrir neðan. Þátttaka er gestum að kostnaðarlausu. Leiðsögumenn í gönguferðunum eru landverðir og starfsfólk þjóðgarðsins.

Vertu velkomin í gönguferð í þjóðgarðinum í sumar!

Daglegar ferðir

Ásbyrgi – Botnsrölt. Daglega, kl. 14.00.
Gengið er um innsta hluta Ásbyrgis. Landvörður segir frá Ásbyrgi, myndun þess og hvernig Ásbyrgi hefur orðið griðastaður svo margra. Gaman er að rölt a um og rannsaka lifríkið, ganga um skóginn eða heilsa upp á álfana. *Lagt af stað og endað við bílastæðið í botni Ásbyrgis*

Hljóðaklettaar. Daglega, kl. 14.00.

Genginn er hringur um Hljóðakletta og komið við hjá Tröllinu, í Kirkjunní og víðar. Á leiðinni seigir landvörður frá myndun Hljóðakletta og skoðar með þátttakendum ótal kynjamyndir í klettum, stuðla, kubbaberg og býkúpuveðrun. Að mestu létt rölt, en hluti leiðarinnar er þó seimfarinn. Farið er rólega yfir. *Lagt af stað og endað við bílastæðið næst Hljóðaklettum.*

Kvöldgöngur og dagsferðir						
Dagsfething:	Gönguleið	Upphafstími og mótsstaður	Vega-lengd	Tími	Nánari lýsing	
20. júlí (mán)	Áshöftahringur (kvöldganga)	20.30 Glijufrastofa.	7 km	2 klst	Í Áshöftanum er fjölbreytt gönguland, birkiskógar, lyngmóar, klappir og gildrög. Útsýni yfir Jökulsárgljúfur.	
21. júlí (þri)	Vesturdalur – Hólmamatungur – Svinadalur - Vesturdalur (löng ganga).	10.00 Upplýsingahús Vesturdal.	14,5 km	6-7 klst	Hér blandast saman einstök saga byggðar í Svínadal og hin magnaða náttúra gjúfranna, sem þrátt fyrir fegurð sína og blómarskrúð bauð ekki upp á auðvelda lífsbaráttu.	
22. júlí (mið)	Eyjan í Ásbyrgi (kvöldganga)	20.30: Glijufrastofa	5 km	1-2 klst	Eyjan: Stefnir eins og hnarrerist skip inn í Ásbyrgið. Af Eyuendananum, stefninu, er afar gott útsýni.	
23. júlí (fim)	Hafratelli i Öxarfjörði. <i>Ekið á eigin bilum að Hafratellistungu.</i> (löng ganga)	10.00: Glijufrastofa	8 km	5-6 klst	Hafratell: Er 535m hátt fjall rétt austan við Jökulsá. Af því er stórkostlegt útsýni yfir Öxarfjörð, Keiduhverfi og þjóðgarðinn. Gengið er upp á ferlið frá Hafratellstungu og síðan niður með Smjörholssá. Umsjón: þjóðgarðsvörfur.	
24. júlí (föst)	Kúahammshringur (löng ganga)	12.00: Glijufrastofa	12 km	4-5 klst	Kúahammshringur: Stórfenglegt útsýni yfir Ásbyrgi og Jöklulsárgljúfur. Fjölbreytt gróðurfar og fuglafíl.	
24. júlí (föst)	Barmur Ásbyrgis – Tótfugjá (kvöldganga)	20.30: Glijufrastofa	2 km	1-2 klst	Tótfugjá: Ber nafn sitt af lágfotu einni sem sást skjóftast þar upp. Gaman er að príla upp kaðalinn og trítta svo niður barminn, með útsýni yfir Ásbyrgi og norður á sanda.	
25. júlí (lau)	Skjálfavatn. <i>Ekið á eigin bilum að Tjarnarleitisrétt. (kvöld-ganga)</i>	20.30: Glijufrastofa	2-4 km	2 klst	Skjálfavatn er einstakt á heimsvisu. Það myndaðiist við jarðsig tengdu skjálfum og eldsumbrotum við Kröflu. En þótt vatnið sé "glænýtt" íðar það af lífi.	
26. júlí (sun)	Svinadalshringur (löng ganga)	12.00 Upplýsingahús Vesturdal.	7 km	3-4 klst	Svinadalshringur: Hér blandast saman einstök saga byggðar í Svínadal og hin magnaða náttúra gjúfranna, sem þrátt fyrir fegurð sína og blómskrúð bauð ekki upp á auðvelda lífsbaráttu.	
26. júlí (sun)	Kvöldganga: Fuglastoðun við Ástjörn	20.30: Glijufrastofa	2-4 km	1-2 klst	Í Veitum og við Ástjörn er ríkulegt fuglalíf andfugla og vaðfugla. Spörfuglarnir eiga sé svo bústað í nálaegu kjarri og trijám.	